

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av gymnasielagen och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att gymnasielagen, läropliktslagen, lagen om studentexamen och lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet ändras. Genom propositionen genomförs de föresatser i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering som gäller utveckling av stödet för lärandet och av finansieringen inom gymnasieutbildningen samt av studentexamen och gymnasiediplomen.

Genom de föreslagna ändringarna av gymnasielagen stärks gymnasisternas rätt till stöd för lärandet. Enligt förslaget ska det i gymnasielagen föreskrivas om de studerandes rätt till stöd- undervisning och specialundervisning. Överföringen av information mellan den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen ökas i fråga om studerande som fått ett beslut om särskilt stöd som gäller när den grundläggande utbildningen avslutas.

Det föreslås att lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet ändras så att den höjning av priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning som ingår i finansieringen av gymnasierna revideras så att den stöder utbildningens tillgänglighet och förverkligande av rätten till bildning.

Genom de ändringar som föreslås i gymnasielagen och lagen om studentexamen blir det möjligt att avlägga studentexamen på engelska enligt strikt avgränsade kriterier. Detta förutsätter att det är möjligt att ordna gymnasieutbildning på engelska. Syftet med reformen är att främja rätten till bildning för unga med svaga kunskaper i finska eller svenska. Utgångspunkten är fortfarande att studentexamen avläggs på finska eller svenska.

Det föreslås även att lagen om studentexamen ändras så att examinanderna i fortsättningen har möjlighet att avlägga ett prov i ett konst- och färdighetsämne som en del av studentexamen. Examinanderna ska dock även i fortsättningen avlägga det obligatoriska provet i modersmål och litteratur. Enligt förslaget kan prov avläggas i ett obligatoriskt konst- och färdighetsämne som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs: musik, bildkonst och gymnastik.

Det föreslås att gymnasielagen ändras i syfte att förtydliga de gällande bestämmelserna om uppdragsutbildning. Syftet med preciseringarna är att ingripa i missförhållanden som upptäckts i uppdragsutbildningen bland annat i fråga om innehållet i avtalen om uppdragsutbildning och när det gäller de studerandes kännedom om sin ställning.

Lagen om ändring av lagen om studentexamen avses träda i kraft den 1 januari 2025. Lagen om ändring av gymnasielagen avses träda i kraft delvis den 1 januari 2025 och delvis den 1 augusti 2025. Lagen om ändring av läropliktslagen avses träda i kraft den 1 augusti 2025. Lagen om ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet avses träda i kraft den 1 januari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Beredning.....	5
2 Nuläge och bedömning av nuläget	6
2.1 Stöd för lärandet	6
2.2 Finansieringssystemet för gymnasieutbildningen.....	11
2.3 Gymnasieutbildning och studentexamen.....	13
3 Målsättning.....	21
4 Förslagen och deras konsekvenser	21
4.1 De viktigaste förslagen	21
4.1.1 Stöd för lärandet	21
4.1.2 Finansieringssystemet för gymnasieutbildningen.....	22
4.1.3 Gymnasieutbildning och studentexamen	23
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	26
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser.....	26
4.2.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner och utbildningsanordnare.....	27
4.2.3 Konsekvenser för människorna och samhället	31
4.2.3.1 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna	31
4.2.3.2 Konsekvenser för läropliktiga och andra studerande (konsekvenser för barn)	32
4.2.4 Konsekvenser för myndigheterna	37
4.2.5 Konsekvenser för kommuner och utbildningsanordnare	37
5 Alternativa handlingsvägar.....	40
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	40
5.1.1 Alternativa former av stöd för lärandet	40
5.1.2 Alternativa sätt att ändra finansieringsmodellen för gymnasieutbildningen	40
5.1.3 Alternativa sätt att ordna studentexamen på engelska	41
5.1.4 Provalternativ i konst- och färdighetsämnen	43
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	44
6 Remissvar	48
7 Specialmotivering.....	53
7.1 Gymnasielagen	53
7.2 Lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.....	62
7.3 Lagen om studentexamen	62
7.4 Läropliktslagen	66
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	67
9 Ikraftträdande	68
10 Verkställighet och uppföljning	69
11 Förhållande till budgetpropositionen.....	69
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	69
LAGFÖRSLAG.....	73
1. Lag om ändring av gymnasielagen.....	73
2. Lag om ändring av lagen om studentexamen	77

3. Lag om ändring av 24 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet	80
4. Lag om ändring av 23 § i läropliktslagen	82
BILAGOR	83
PARALLELLTEXTER	83
1. Lag om ändring av gymnasielagen	83
2. Lag om ändring av lagen om studentexamen	89
3. Lag om ändring av 24 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet	94
4. Lag om ändring av 23 § i läropliktslagen	96
FÖRORDNINGSUTKAST	97
Statsrådets förordning om ändring av 4 § i statsrådets förordning om studentexamen....	97
Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.....	98
Undervisnings- och kulturministeriets förordning om ändring av 6 § och 10 § i undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildningen	100

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

I regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering är ett centralt mål för gymnasieutbildningen att säkerställa en omfattande allmänbildning och att ge de studerande behörighet för fortsatta studier. Gymnasieutbildningen utvecklas som en egen utbildningsform som har en egen lagstiftning som styr verksamheten samt ett eget finansieringssystem. Denna princip, som finns inskriven i regeringsprogrammet, understryker utgångspunkterna i den gällande lagstiftningen.

Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen utgör tillsammans utbildningen på andra stadiet, som tillsammans med den utbildning som handleder för examensutbildning (TUVÅ-utbildning) står för läroplanutbildningen för hela åldersgruppen efter den grundläggande utbildningen. Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen har separata uppgifter som kompletterar varandra, vilket är ett centralt drag i det finländska utbildningssystemet. Utbildningsanordnare som ordnar båda utbildningsformerna eller samarbete mellan utbildningsformerna innebär inte i enlighet med riktlinjerna i regeringsprogrammet att man avstår från särdragen i gymnasieutbildningen.

Enligt regeringsprogrammet satsar man inom gymnasieutbildningen på studiehandledning och yrkesövergripande stöd så att varje elev får det stöd eleven behöver för att gå vidare i sina studier. Stödet ska riktas särskilt till de unga som riskerar att bli efter i undervisningen. I enlighet med regeringsprogrammet föreskrivs det om gymnasieelevers rätt till stödundervisning. På detta sätt säkerställs det att varje studerande får tillräckligt stöd för att avancera i gymnasiestudierna. För att möjliggöra stöd för lärande stärks finansieringen av gymnasieutbildningen i enlighet med regeringsprogrammet med 5 miljoner euro 2024 och 10 miljoner euro från och med år 2025.

I enlighet med regeringsprogrammet tryggas ordnandet av gymnasieutbildning i områden där antalet barn och unga minskar kraftigt. Målet är att bevara ett täckande gymnasienätverk. Dessutom ser regeringen till att det finns tillräckligt med gymnasier med en särskild utbildningsuppgift i vårt land, med beaktande av båda nationalspråken. För att uppnå detta mål har i regeringsprogrammet fastställts att det tillägg för mindre gymnasier som ingår i finansieringen av gymnasierna reformeras så att tillägget stöder tillgången till utbildning och tillgodoseendet av de kulturella rättigheterna. I enlighet med regeringsprogrammet eftersträvas dessutom genom reformen av finansieringssystemet en bättre överensstämmelse mellan gymnasieutbildningens finansieringssystem och kostnaderna för ordnandet av gymnasieutbildningen. Samtidigt främjas en jämlik fördelning av finansieringsansvaret mellan kommunerna enligt hemkommun. Ändringarna i finansieringsmodellen genomförs under en tillräckligt lång övergångsperiod.

I regeringsprogrammet har man rekommenderat att studentexamen utvecklas så att det blir möjligt att avlägga studentexamen på engelska och att ersätta ett obligatoriskt studentexamensprov med ett gymnasiediplom.

I enlighet med riktlinjerna i regeringsprogrammet görs det möjligt att avlägga studentexamen på engelska enligt strikt avgränsade kriterier. Vid genomförandet av reformen säkerställs att utbildningsutbudet på engelska inte hotar skolbildningen på nationalspråken, utan att det stärker Finlands attraktionskraft bland internationella aktörer och återflyttare.

Enligt regeringsprogrammet utarbetas riksomfattande kriterier för gymnasiediplom och dessutom införs en möjlighet att ersätta ett obligatoriskt studentexamensprov med ett gymnasiediplom. Ett av de fem studentexamensproven ska i fortsättningen kunna ersättas med ett gymnasiediplom. Detta sker genom att möjligheten att avlägga prov i ett konst- och färdighetsämne läggs till studentexamen.

1.2 Beredning

Undervisnings- och kulturministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att i enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering bereda förslag till finansiering av gymnasieutbildningen, förnyande av studentexamen, revidering av gymnasiediplom samt stödundervisning och andra åtgärder enligt regeringsprogrammet som gäller gymnasieutbildning. Arbetsgruppen tillsattes för perioden 1.10.2023–31.12.2024.

Arbetsgruppen har till uppgift att i enlighet med regeringsprogrammet göra upp förslag som går ut på att se över finansieringssystemet för gymnasieutbildningen, möjliggöra studentexamen på engelska, ersätta ett studentexamensprov med gymnasiediplom och göra de ändringar i författningarna som detta förutsätter, trygga gymnasisternas rätt till stödundervisning och vidta andra åtgärder för att uppnå de mål för gymnasieutbildningen som ställs upp i regeringsprogrammet. Under sin mandatperiod styr arbetsgruppen Utbildningsstyrelsens arbete för att utveckla kriterierna för bedömning av gymnasiediplom. Vid beredningen beaktas behovet av att anpassa statsförvaltningens produktivitetsprogram och omkostnader.

Med stöd av undervisnings- och kulturministeriets tillsättningsbrev har sektionen för utveckling av studentexamen och gymnasiediplom till uppgift att utarbeta en åtgärdsplan och genomföra skrivningarna i regeringsprogrammet när det gäller att utveckla studentexamen på engelska och gymnasiediplom.

För beredningen av de ändringar som gäller finansieringssystemet för gymnasieutbildningen har undervisnings- och kulturministeriet tillsatt en sektion för utveckling av finansieringen.

För beredningen av ett enhetligt stöd för lärande har undervisnings- och kulturministeriet tillsatt en arbetsgrupp för utvecklande av stödet för lärande i gymnasie- och yrkesutbildningen. Arbetsgruppen har till uppgift att bereda förslag i enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering. Arbetsgruppen tillsattes för perioden 1.10.2023–31.12.2024.

Arbetsgruppen har till uppgift att i enlighet med regeringsprogrammet utarbeta förslag till harmonisering av stödet för lärande inom gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen med beaktande av utvecklingen av handledningen för de studerande. Arbetsgruppen har dessutom som mål att utarbeta ett förslag om tidig upptäckt av stödbehoven och om ordnande av olika former av stöd på andra stadiet, om tryggnad av det stöd och den handledning som behövs för lärandet samt det yrkesövergripande stödet för studerande på andra stadiet samt om ett holistiskt stödjande av pedagogiska stödåtgärder, handledning och de studerandes välbefinnande.

Den förstnämnda arbetsgruppen har till uppgift att beakta beredningsarbetet för att stärka stödet för lärande i yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen. Arbetsgruppen för stöd för lärande beaktar det övriga beredningsarbete gällande yrkesutbildning och gymnasieutbildning som utförts i enlighet med regeringsprogrammet. Arbetsgrupperna arbetar i tillräckligt samarbete med Finlands Kommunförbund.

Undervisnings- och kulturministeriet har till stöd för beredningen av skrivningarna i regeringsprogrammet gällande gymnasieutbildning tillsatt en uppföljningsgrupp som företräder intressenterna inom gymnasieutbildningen. Uppföljningsgruppen tillsattes för perioden 15.10.2023–31.12.2024. Uppföljningsgruppen har till uppgift att stödja den beredning enligt regeringsprogrammet som hör till den av undervisnings- och kulturministeriet särskilt tillsatta arbetsgruppen.

För att stödja beredningsarbetet genomförde undervisnings- och kulturministeriet i september 2023 brainstorming på nätet för att utveckla gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. Brainstormingen på nätet producerades av Fountain Park, och de frågor som ställdes byggde på målen i regeringsprogrammet. I brainstormingen på nätet deltog ledning, personal och intressenter inom gymnasieutbildningen. Brainstormingen på nätet gällande gymnasieutbildningen samlade 385 deltagare, av vilka 64 procent representerade personalen, 14 procent ledningen, 9 procent ledningen för företag, organisationer, forskningsinstitut eller organisationer inom den offentliga förvaltningen samt 13 procent andra aktörer.

Undervisnings- och kulturministeriet anordnade ett samråd med studerande i anslutning till utvecklandet av stödet för lärande. Samrådet genomfördes av Fountain Park och ägde rum 22.11–13.12.2023. Antalet svar uppgick till totalt 6 553, av vilka 4 005 lämnades in av gymnasister och 2 352 av yrkesstuderande. Av de studerande frågades hur stort stöd de hade fått för sina studier och hur stödet hade tillgodosett deras behov samt hur stort stöd de hade önskat sig för sina studier.

Undervisnings- och kulturministeriet ordnade den 17 januari 2024 ett seminarium för anordnare av gymnasieutbildning och yrkesutbildning kring temat framtiden för andra stadiets utbildning. Vid seminariet presenterades de planerade ändringarna och utbildningsanordnarna samt intressentgrupperna fick yttra sig om dessa.

Yttranden om utkastet till regeringsproposition begärdes på bred front av centrala intressentgrupper. Propositionsutkastet var på remiss 22.4.2024–4.6.2024. Yttrandena och en sammanfattning av dem kan läsas på projektsidan <https://okm.fi/sv/projekt?tunnus=OKM060:00/2023>

Regeringspropositionen har behandlats av delegationen för kommunal ekonomi och förvaltning den 25 september 2024. Förhandlingar om propositionen har förts enligt 9 § i sametingslagen (974/1995) och de avslutades den 24 juni 2024.

Beredningsunderlaget till propositionen finns tillgängligt för allmänheten på adressen <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM059:00/2023>.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Stöd för lärandet

I 28 § i gymnasielagen (714/2018) finns bestämmelser om stöd för lärandet. En studerande som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna har rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen. Stödbehovet ska bedömas i början av studierna samt regelbundet när studierna framskrider. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan. Om den studerandes rätt till de assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster som studierna

förutsätter bestäms särskilt. Dessa tjänster som beviljas på grund av funktionsnedsättning ska studerande på andra stadiet ansöka om på basis av social- och hälsovårdslagstiftningen.¹

Gymnasiestuderande har rätt till stöd oberoende av vad svårigheterna med lärandet beror på. De lärare som undervisar den studerande planerar stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Också andra eventuella sakkunniga kan involveras i samarbetet. Läraren stöder och styr den studerandes lärande med mångsidiga undervisnings- och bedömningsmetoder. Ämnesläraren vägleder den studerande att använda studiestrategier som är typiska för det egna läroämnet. Den studerandes lärande kan också stödjas genom stödundervisning eller annat stöd som den studerande behöver. Specialundervisningen stöder ämnesundervisningen. Den studerande kan också erbjudas olika studier som främjar välbefinnandet och lärandet och som ger stöd till exempel för studiefärdigheterna, livshantering eller studier i olika läroämnen.

Utbildningsanordnaren ska dessutom i enlighet med 15 § i diskrimineringslagen (1325/2014) ordna anpassningar som är ändamålsenliga och rimliga i varje enskild situation så att personer med funktionsnedsättning kan få utbildning som är likvärdig med den utbildning som andra studerande får. Vid bedömningen av vilka anpassningar som är rimliga beaktas förutom behoven hos personer med funktionsnedsättning även utbildningsanordnarens storlek och ekonomiska ställning, arten av aktörens verksamhet, de uppskattade kostnaderna för anpassningarna och det stöd som kan fås för åtgärderna.

En del utbildningsanordnare har ordnat specialundervisning och annat stöd för lärandet för sina studerande i flera årtionden, trots att det föreskrevs om stöd för lärandet och studerandes rätt till specialundervisning först i gymnasielagen 2018. Det finns inga statistiska uppgifter om dem som får specialundervisning i gymnasiet, men enligt Studentexamensnämnden har specialarrangemang vid studentskrivningarna ordnats för omkring 4 procent av examinanderna på grund av läs- och skrivsvårigheter och för 6–7 procent på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Denna siffra motsvarar inte direkt antalet personer som behöver särskilt stöd under gymnasieutbildningen, eftersom alla som behöver stöd under utbildningen inte behöver specialarrangemang och alla som behöver specialarrangemang inte behöver specialundervisning.

Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi)² har bedömt hur stödet för lärande har genomförts inom gymnasieutbildningen. Enligt utvärderingsresultaten från våren 2024 berodde de studerandes behov av stöd oftast på svårigheter att läsa och skriva, svårigheter med uppmärksamhet och aktivitetsstyrning samt utmaningar i fråga om psykisk hälsa. Många behöver också stöd för att förbättra bristfälliga kunskaper i undervisningsspråket och för att upprätthålla inlärningstekniker och motivation. Enligt Karvis utvärdering fungerar bedömningen av behovet av stödåtgärder och ansökan om specialarrangemang för studentexamen bäst, men en del får inte det stöd de behöver under gymnasieutbildningen. Speciallärarna ansåg i allmänhet att de resurser som riktades till specialundervisningen var relativt tillräckliga, men variationerna mellan gymnasierna var stora. Speciallärarna uppskattade att tiden bäst räckte till för uppgifter som gäller studentexamen och till samarbete med studiehandledare, vårdnadshavare och studerandevårdsgrupper, men de upplevde att de tidsresurser som stod till buds för handledning, stöd och undervisning för grupper av studerande

¹ OKM. 2023. Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ja oppivelvollisuuden laajentuminen: Raportti tukipalveluista toisen asteen koulutuksessa. (presentationsblad på svenska) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-749-9>.

² Stödet för lärande i gymnasieutbildningen. 2024. Karvi. <https://www.karvi.fi/sv/publikationer/stodet-larande-i-gymnasieutbildningen>

samt för individuellt stöd till studerande var otillräckliga. Som utvecklingsobjekt efterlyste speciallärarna vid gymnasierna gemensamma metoder för personalen att ordna specialundervisning och annat stöd i gymnasiet samt noggrannare definierade nationella stödåtgärder.

Enligt en enkät inom föreningen för speciallärare i finska gymnasier (SLEO)³ upplevde omkring 30 procent av speciallärarna i gymnasierna att arbetstiden väl räckte till för de viktigaste uppgifterna som speciallärare. Cirka 46 procent upplevde att de behövde lite extra resurser och 24 procent uppgav att arbetstiden inte räcker till för de grundläggande uppgifterna. Utredningen visar att speciallärarna i gymnasierna upplevde att likabehandlingen av de studerande samt utvecklingen av det egna arbetet och kompetensen äventyras av resursbristen.

Arbetsbilden för en speciallärare vid gymnasiet är fokuserad på läs- och skrivsvårigheter samt specialarrangemang vid studentexamen, och gymnasierna har inte kunnat erbjuda tillräckligt stöd till dem som har större behov av stöd i sina studier.⁴ Niemi⁵ föreslår att metoderna inom specialundervisningen ska vara en del av läroanstaltens vardag. När tröskeln för att få stöd är låg är det lättare för studerande att be om och ta emot hjälp. Det är också viktigt att stöd erbjuds aktivt till de studerande. Om erhållandet av stöd är beroende av att den studerande själv aktivt ska ansöka om stöd, utesluts en del av de studerande från stödet och dessa kan vara just de studerande som har störst behov av stöd. En liknande iakttagelse görs av Saarelainen m.fl.⁶, som i sin forskning visade att gymnasiestuderande upplevde det som relativt svårt att få stöd för lärandet. Även i deras intervjuer verkar det som att studerande måste vara självstyrande för att få stöd, vilket innebär att de studerande som behöver stöd mest kan bli utan det stöd de behöver. Gymnasisterna i forskningsmaterialet uttryckte en önskan om att gymnasiet skulle erbjuda aktivt stöd till dem som behöver det.

Studerande med invandrabakgrund i gymnasiet

Gymnasieutbildningen omfattar ett växande antal studerande med invandrabakgrund, vars kunskaper i finska eller svenska varierar. Enligt Statistikcentralen⁷ har omkring 8 procent av gymnasiestuderandena invandrabakgrund och antalet har fördubblats mellan 2012 och 2022.⁸ Denna ökning beror på den ökade invandringen till Finland. Under 2020-talet har en del

³ Resurssikysely 2023. Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistys. <https://sleo.fi/resurssikysely-2023-tulokset/>

⁴ Jahnukainen, M., Kivirauma, J., Laaksonen, L. M., Niemi, A.-M. & Varjo, J. 2019. Opotunteja ja erityistä tukea. Ohjaus ja tuki koulutusjärjestelmässä. I verket M. Jahnukainen, M. Kalalahti & J. Kivirauma (toim.), Oma paikka haussa. Maahanmuuttotataustaiset nuoret ja koulutus (s. 29–48). Gaudeamus.

⁵ Niemi, A.-M. (2021). Erityisen tuen tarpeen merkitys nuorten aikuisten koulutuselämänsä kerronnassa. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, Vol. 31, No. 4. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2022/02/Bulletin_E_2022.pdf#page=50

⁶ Saarelainen, N J, Saarinen, M & Jahnukainen, M. 2022, Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. julkaisussa P Kaitala & S Uusinoka (toim) Erityisen hyvä tuki ja ohjaus – oppijan oikeus, opettajan taito. HAMKin e-julkaisuja, Nro 2/2022, Hämeen ammattikorkeakoulu, 27–47.

⁷ Tilastokeskus 2022. Yhä useampi opiskelija oli ulkomaalaistaustainen vuonna 2022. <https://www.stat.fi/julkaisu/clr7pmvhj14t20cumlxlaf626>

⁸ Statistikcentralen, Statistikdatabaser. https://stat.fi/tup/tilastotietokannat/index_sv.html

utbildningsanordnare också aktivt utanför landets gränser marknadsfört möjligheten att söka sig till avgiftsfri gymnasieutbildning i Finland.

Studier på ett främmande språk är utmanande och studerande vars språkkunskaper ännu inte är tillräckliga behöver stöd för att utveckla studiespråket. För att stödja utbildningsvägarna för studerande med ett främmande språk som modersmål är språkmedveten pedagogik och pedagogiska metoder som stöder flerspråkighet av avgörande betydelse. Jahnukainen m.fl.⁹ hävdar att även ungdomar med invandrabakgrund kan dra nytta av det stöd som specialläraren erbjuder för att stärka språkkunskaperna, till exempel så att specialläraren kan arbeta som kompanjonlärare under lektionerna i olika ämnen och hjälpa de studerande som behöver stöd i finska språket.

Holopainen m.fl.¹⁰ granskar övergången till andra stadiet bland studerande med invandrabakgrund. De konstaterar att unga med invandrabakgrund oftare än andra övergår till andra stadiet med dåliga betyg och sedan avbryter utbildningen. Författarna konstaterar att en studerande med invandrabakgrund inte nödvändigtvis är lika insatt i utbildningssystemet. De anser att det är viktigt med vägledning som möjliggör en sömlös övergång från den grundläggande utbildningen till andra stadiet, särskilt för dem som har flyttat till landet först i slutskedet av den grundläggande utbildningen. Detta skulle också kunna förbättra överföringen av information om till exempel behovet av specialundervisning till andra stadiet.

Samråd med ungdomar om stöd för lärandet

Undervisnings- och kulturministeriet anordnade ett samråd med studerande i anslutning till utvecklandet av stödet för lärande. Samrådet genomfördes av Fountain Park och ägde rum 22.11–13.12.2023. Enkäten besvarades av 4 005 gymnasiestuderande och 185 studerande som avlägger studentexamen och yrkesinriktad grundexamen samtidigt (s.k. dubbelexamen).

Av de studerande frågades vilket stöd de hade fått under sin skolgång och hur stödet hade svarat mot deras behov. Svaren visade att de studerande i de flesta fall hade fått stöd i form av stödundervisning och specialundervisning i något visst ämne. Också olika former av flexibilitet och arrangemang var vanliga. Till dessa hör till exempel enklare uppgifter, extra tid i prov, reducerad läsordning, pappersböcker och alternativa sätt att genomföra studierna. Stöd för lärandet har getts i mindre grupper, till exempel i olika verkstäder, och de studerande har fått praktisk hjälp och stöd av sin egen lärare i klassrummet. Stödet för lärandet har i huvudsak tillgodosett de studerandes behov. Förutom läraren har studiehandledaren, psykologen och kuratorn gett samtalshjälp och stöd vid de praktiska studiearrangemangen.

Enligt respondenterna var det största behovet av ytterligare stöd kopplat till stödundervisningen i ett visst ämne och till individualiseringen av studierna, det vill säga till olika individuella former av flexibilitet och arrangemang. En förstahjälpsinsats och stöd av den egna läraren under eller omedelbart efter lektionerna kunde ha minskat behovet av fortsatt stöd. Respondenterna hade behövt mer stöd inte bara för lärandet utan också för att orka, planera studierna och fundera

⁹ Jahnukainen, M., Laaksonen, L.M. & Niemi, A-M. 2018. Maahanmuuttajataustaiset nuoret pärjäävät myös lukio-opinnoissa. Talous & yhteiskunta, 46(2), 24–29.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/256032/ty22018JahnukainenLaaksonenNiemi.pdf?sequence=1>

¹⁰ Holopainen, J., Kalalahti, M. & Varjo, J. (2017). ”Mun tehtävä on tukea ja esittää kysymyksiä ja kulkea rinnalla” – asiantuntijoiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymisestä toiselle asteelle. Kasvatus 48(3), 203–216.

över sina möjligheter att få arbete och sin framtid. Respondenterna efterlyste också uppmuntran och motivation. En del av dem hade behövt mer särskilt stöd/specialundervisning samt arbete i mindre grupper. Ju tidigare sådana åtgärder sätts in desto bättre. Respondenterna hoppades få gensvar på sina åsikter och att studiemetoderna skulle kunna skraddarsys i enlighet med de studerandes styrkor.

Respondenterna upplevde att det bästa stödet för lärandet och välbefinnandet är att de studerande får stöd för sin psykiska hälsa och för att orka. Av lärarna önskades god kontakt med de studerande, en uppmuntrande inställning till eleverna och en tillräckligt avslappnad och lugn studietakt. Lärarna önskades ha en bra kontakt med den studerande och höra sig för om hur den studerande har det. Snabb reaktion på frånvaro eller förändringar i betygen efterlystes. Respondenterna uppgav att den viktigaste drivkraften för ökad motivation är att upprätthålla den studerandes tro och tillit inför framtiden. Alla vill uppleva framgång som gör att självförtroendet utvecklas. Det man studerar bör knytas till praktik.

Resultat av brainstormingen på nätet om stöd för lärandet i gymnasieutbildningen

I enlighet med regeringsprogrammet ordnade undervisnings- och kulturministeriet ett samråd med anordnare av gymnasieutbildning och deras intressentgrupper avseende beredningen av utvecklingen av gymnasieutbildningen. Samrådet genomfördes med hjälp av Fountain Park som brainstorming på nätet under tiden 28.9–17.10.2023. Brainstormingen på nätet om gymnasieutbildningen resulterade i sammanlagt 385 svar, varav 20 på svenska.

Handledningen och stödet var de viktigaste utvecklingsobjekten: totalt 73 procent av dem som svarade lyfte fram utvecklingen av stödet för lärande som det viktigaste utvecklingsobjektet. Med lämplig handledning och lämpligt stöd kan varje gymnasist lära sig utifrån sina egna utgångspunkter och få tillräcklig vägkost för fortsatta studier, arbete och livshantering så att han eller hon kan hitta sin plats och sin väg i samhället och har förmåga att orka vara en aktiv medborgare. När man ingriper i frånvaro och bristande skolframgång, ska stöd ges i tillräckligt god tid för att förhindra att utbildningen avbryts.

Många av dem som svarade tog upp betydelsen av tillräckligt små gruppstorlekar. När gruppen är tillräckligt liten kan läraren bemöta de studerande, känna deras eventuella behov av stöd och differentiera undervisningen för olika studerande. I en grupp av rimlig storlek vågar den studerande bättre ställa frågor och får ro att framskrida i egen takt. Läraren har möjlighet att ge behövt stöd samt att genomföra eventuella överenskomna specialarrangemang för den studerande.

Lågtröskelstöd ansågs vara viktigt. När stödet utvecklas bör man komma ihåg att olika studerande gynnas av olika stödåtgärder och att stödet bör utvecklas med förståelse för mångfalden. Enligt respondenterna finns det redan i många gymnasier många stödåtgärder, men de når inte alla som behöver dem. Den stödundervisning som ges av ämneslärare är enligt respondenterna en väsentlig form av stöd. Detta stöd bör enligt respondenterna definieras så att det används för att hjälpa de studerande att framskrida i sina studier. Stödundervisningen bör ordnas på olika sätt, till exempel en gång i veckan i form av en öppen stödtimme eller en läxklubb. En annan form av stöd kan vara att lära sig olika lärfärdigheter, till exempel hur man lär sig matematik eller språk. Några av respondenterna föreslog också att man skulle anställa resurslärare till gymnasiet. Dessa resurslärare kan fungera som stöd för ämnesläraren.

I fråga om behovet av och formerna för studiehandledning var respondenterna oense. En del ansåg att två obligatoriska studiehandledningskurser är för mycket, andra ansåg att dessa är ytterst nödvändiga för att studierna ska framskrida och man föreslog att lektionerna i

studiehandledning skulle spridas ut över hela studietiden. Många av respondenterna betonade vikten av personlig handledning.

Många önskade att det skulle finnas en speciallärare i varje gymnasium. Specialundervisningen kan ske som kompanjonundervisning, som ett sätt att stärka studiestrategierna. Respondenterna önskade att specialundervisningen i gymnasiet blir etablerad och att arbetsmetoderna inom specialundervisningen utvecklas. Arbetet ska koncentreras på att stödja de studerande och onödig byråkrati ska undvikas. Respondenterna önskade att en resurs för handledning och specialundervisning fastställs för gymnasierna, men också invändningar mot detta framfördes. Enligt respondenterna bör särskild uppmärksamhet ägnas åt arbetsfördelningen och samarbetet mellan speciallärare och ämneslärare.

Gymnasiestuderandes orkande och psykiska välbefinnande togs upp i flera svar. De studerandes vardagsfärdigheter och mentala färdigheter bör stärkas. Det är viktigt att läroanstalterna satsar på att bygga upp en verksamhetskultur för psykiskt välbefinnande samt på att garantera tillräckligt med stöd och service. Mobbning och diskriminering måste bekämpas snabbt och effektivt. I svaren efterlystes också mentalvårdstjänster med låg tröskel vid läroanstalterna. De lagstadgade resurserna inom studerandevården måste tryggas. Några av respondenterna tog också upp frågan om samhällspedagoger eller ungdomsarbetare i skolans vardag, som kan bidra till de studerandes välbefinnande.

Utvecklingen av lärarnas kunnande inom specialpedagogik och stärkande av de studerandes välbefinnande ansågs viktig. Lärarna bör ha kompetens att möta och stödja den unga och stärka positiv växelverkan, gemenskap och delaktighet som en del av sitt eget arbete. Det är möjligt att genom utbildning utveckla sedvanliga arbetsbilder och stärka samarbetet mellan ämneslärare, gruppledare, studiehandledare och speciallärare.

2.2 Finansieringssystemet för gymnasieutbildningen

Finansieringen av anordnarna av gymnasieutbildning bestäms enligt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009), nedan finansieringslagen, och statsrådets förordning (1766/2009), nedan finansieringsförordningen. Statsandelen för gymnasieutbildning beviljas på kalkylmässiga grunder. I gymnasier bestäms finansieringen på basis av antalet studerande och ett pris per enhet som bestäms per studerande.

Priserna per enhet för varje utbildningsanordnare beräknas på basis av det genomsnittliga priset per enhet för gymnasieutbildning. Det genomsnittliga priset per enhet grundar sig på de riksomfattande kostnaderna för statsandelsbasen för gymnasieutbildning under året före det år som föregår det år då priset per enhet bestäms, från vilka först har dragits av den andel som beviljas för tilläggsfinansiering av gymnasiets särskilda utbildningsuppgifter (år 2024 är den 1,55 procent). Från det genomsnittliga pris per enhet som beräknats på basis av kostnaderna avdras dessutom det belopp som avses i 23 b § i finansieringslagen.

De priser per enhet som bestäms för kommuner och samkommuner graderas med stöd av 1 § 2 mom. i finansieringsförordningen på basis av ett nyckeltal enligt ringa antal studerande, genom en så kallad förhöjning för en liten anordnare av gymnasieutbildning. Nyckeltalet höjs graderat för utbildningsanordnare vars antal studerande understiger 200, och höjningen är större för utbildningsanordnare vars antal studerande understiger 60. För höjningen av nyckeltalet har dock fastställts en övre gräns på 106, vilket i praktiken motsvarar att nyckeltalet inte längre stiger när antalet studerande understiger 40. Vid bestämmandet av priset per enhet för gymnasieutbildning beräknas nyckeltalet enligt uppgifterna om antalet studerande den 20 september året före budgetåret.

Den nuvarande höjningsgrunden för priset per enhet tar inte direkt hänsyn till tillgänglighetsaspekterna. Gymnasienätet i området kan på vissa ställen vara relativt tätt geografiskt och bestå av många små och närbelägna utbildningsanordnare. Finansieringen av de minsta utbildningsanordnarna motsvarar inte heller tillräckligt kostnaderna för gymnasieutbildningen bland annat på grund av den övre gränsen för höjningen av nyckeltalet, och ministeriet har varje år varit tvunget att enligt prövning höja priserna per enhet för sådana utbildningsanordnare.

År 2023 hade 140 av de kommunala utbildningsanordnarna (63 procent) färre än 200 studerande. Färre än 60 studerande hade 45 utbildningsanordnare (20 procent). Nästan två tredjedelar av de kommunala anordnarna av gymnasieutbildning fick en höjning av priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning och 2023 riktades 41 miljoner euro av finansieringen för gymnasieutbildningen till detta. Förhöjningens andel av anslaget för gymnasieutbildning var 5,1 procent. För de utbildningsanordnare som fick tillägget var höjningen av priset per enhet i genomsnitt 23 procent. Av alla studerande som studerade enligt lärokursen för unga hade 18 procent (cirka 18 000) en utbildningsanordnare som fick en höjning av priset per enhet på basis av antalet studerande.

I kommuner och samkommuner som ordnar gymnasieutbildning på både finska och svenska beräknas nyckeltalet separat för den finskspråkiga och den svenskspråkiga utbildningen, och det slutliga nyckeltalet är det med antalet studerande vägda medeltalet av de nyckeltal som beräknats enligt språkgrupp. För andra undervisningsspråk än finska och svenska räknas inget nyckeltal, utan de studerande beaktas i antalet finskspråkiga studerande.

För privata utbildningsanordnare räknas i princip inget nyckeltal, utan priset per enhet är detsamma som priset per enhet i den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. Om kommunen inte anordnar gymnasieutbildning, beräknas priset per enhet för en privat anordnare av gymnasieutbildning på samma sätt som priset per enhet för kommunen. Detta utesluter små privata utbildningsanordnare som är verksamma i tätare befolkade områden från höjningen. Även om avgränsningen i huvudsak är ändamålsenlig har ministeriet, för att trygga tillgången till svenskspråkig utbildning, årligen genom höjningar av priset per enhet enligt prövning varit tvunget att höja priserna per enhet för sådana privata utbildningsanordnare som svarar för ordnandet av svenskspråkig undervisning i en enspråkigt finsk kommun (s.k. språköskola).

Om en gymnasieutbildning som omfattas av det höjda nyckeltalet vid beräkningen av priset per enhet under 2008–2012 har övergått till en kommun som uppstått genom sammanslagning av kommunerna eller genom en ändring av tillståndet att ordna utbildning till en del av gymnasieutbildningen i en annan kommun eller samkommun, beräknas nyckeltalet fortfarande separat för varje tidigare anordnare av gymnasieutbildning med stöd av 1 § 3 mom. i finansieringsförordningen. Nyckeltalet för den sammanslagna utbildningsanordnaren erhålls som ett vägt medeltal av antalet studerande i nyckeltalen. För att nyckeltalet för en sammanslagen utbildningsanordnare ska kunna beräknas på det sätt som beskrivs ovan förutsätter att ett gymnasium som omfattas av det höjda nyckeltalet och förutsättningarna för höjning av nyckeltalet kvarstår. Detta försätter utbildningsanordnarna i en ojämlig ställning.

Finansieringen av utbildningsanordnarens gymnasieutbildning beräknas separat för studerande som genomgår gymnasiet enligt lärokursen för unga, för studerande som genomgår gymnasiet enligt lärokursen för vuxna och för studerande som genomgår gymnasieutbildning i internatform.

Finansieringen bestäms på basis av det per studerande bestämda priset per enhet och antalet studerande inom gymnasieutbildningen. Priset per enhet multipliceras med antalet studerande,

vilket är det vägda medeltalet av antalet studerande under statistikdagarna inom gymnasieutbildningen. Antalet studerande på statistikdagen den 20 januari viktas med talet 7/12 och antalet studerande på statistikdagen den 20 september med talet 5/12. I antalet studerande inräknas de studerande som studerar gymnasiets hela lärokurs.

Finansieringen av gymnasieutbildningen omfattar också studier och kurser för studerande som studerar ett enskilt läroämne eller enskilda läroämnena (ämnesstuderande) samt prov för särskild examen som avlagts av läropliktiga. Finansieringen av ämnesstudierna gäller endast sådana obligatoriska och riksomfattande valfria studier i gymnasiet enligt lärokursen för vuxna och sådana obligatoriska kurser i gymnasiet som genomgås av ämnesstuderande enligt den gamla läroplanen för vuxna samt sådana riksomfattande kurser i gymnasiet som erbjuds som fördjupade studier. För beräkning och fastställande av finansieringen omräknas de studier och kurser som ämnesstuderande har slutfört samt prov för särskild examen till ett kalkylerat antal studerande, som räknas samman med antalet studerande enligt lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna som fullföljer gymnasiets lärokurs, och det här antalet studerande multipliceras med ett pris per enhet som är 61,5 procent av det pris per enhet som bestämts för utbildningsanordnaren per studerande i gymnasiet.

Gymnasiefinansieringen beviljas och justeras på basis av det vägda medeltalet av antalet studerande den 20 januari och den 20 september före åtgärden i fråga så att antalet studerande den 20 januari viktas med talet 7/12 och antalet studerande den 20 september viktas med talet 5/12. I antalet studerande inräknas de studerande som studerar gymnasiets hela lärokurs. Vid beräkningen av priserna per enhet viktas antalet studerande som studerar i gymnasieutbildning för vuxna med koefficienten 0,615 med undantag av studerande som får utbildning vid internat. Dessutom ska studier som avlagts av studerande som antagits för att studera ett eller flera läroämnena enligt lärokursen för vuxna samt prov i särskild examen som avlagts av läropliktiga beaktas i antalet studerande som studerar enligt lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna när det gäller obligatoriska och riksomfattande valfria studier. Ämnesstudierna omräknas till antalet studerande genom att antalet studier i studiepoäng divideras med talet 30 och proven för särskild examen omräknas på motsvarande sätt till antalet studerande genom att antalet studier i studiepoäng divideras med talet 60.

De anordnare av gymnasieutbildning som enligt sitt tillstånd har beviljats en särskild utbildningsuppgift eller en riksomfattande utvecklingsuppgift beviljas tilläggsfinansiering. Beloppet av denna tilläggsfinansiering 2024 är 1,55 procent av de riksomfattande totalkostnaderna för gymnasieutbildningen. Finansieringen av utbildningsanordnarens särskilda utbildningsuppgift bestäms utifrån det vägda antalet studerande i en särskild uppgift enligt utbildningsanordnarens tillstånd som en proportionell andel av det vägda antalet studerande i alla utbildningsanordnarens särskilda utbildningsuppgifter. Den viktkoefficient som används vid beräkningen bestäms på basis av den särskilda utbildningsuppgiften. Finansieringen av den riksomfattande utvecklingsuppgiften fördelas i enlighet med undervisnings- och kulturministeriets beslut.

2.3 Gymnasieutbildning och studentexamen

Gymnasieutbildning och undervisningsspråk

Gymnasieutbildningens lärokurs omfattar studier i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematiska och naturvetenskapliga studier, humanistiska studier och studier i religion eller livsåskådningskunskap, studier i konst- och färdighetsämnena (ämnesgrupper) samt studiehandledning. För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnena frivilliga.

Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter som genomgås i olika läroämnesgrupper eller läroämnena och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse (gymnasiediplom).

Genom förordning av statsrådet föreskrivs det om de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen, de läroämnena som hör till ämnesgrupperna, studiernas struktur och omfattningen av dessa studier. Utbildningsstyrelsen bestämmer målen för och det centrala innehållet i de studier som föreskrivs i statsrådets förordning, med undantag av tematiska studier (grunderna för läroplanen). Grunderna för läroplanen fastställs separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna.

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en läroplan som bestämmer om genomförandet av undervisningen, studiehandledningen och stödet för lärandet, de studieperioder som erbjuds de studerande och de studieprestationer som förutsätts för deltagande i dem samt om noggrannare mål för och innehåll i undervisningen. Läroplanen godkänns separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna samt separat för undervisning som ges på finska, svenska, samiska och vid behov på andra språk.

Läroanstaltens undervisningsspråk är finska eller svenska. Undervisningsspråket kan dessutom vara samiska, romska eller teckenspråk eller något annat språk som anges i tillståndet. En del av undervisningen i gymnasieutbildningens lärokurs kan ges också på något annat undervisningsspråk än det som avses i tillståndet, om detta inte äventyrar den studerandes möjlighet att följa undervisningen och avlägga lärokursen och studentexamen. Studentexamen avläggs antingen på finska eller på svenska enligt gymnasiets undervisningsspråk. Det är inte möjligt att studera hela gymnasiets lärokurs på engelska inom ramen för den gällande lagstiftningen, eftersom den endast delvis tillåter undervisning på engelska. Rätt att studera hela lärokursen med engelska som undervisningsspråk förutsätter att engelska anges som undervisningsspråk i tillståndet att ordna utbildning. Det har inte funnits någon grund för beviljande av ett sådant upplägg, eftersom studentexamen ordnas på finska eller svenska, och den undervisning som ordnas på något annat språk inte får äventyra förmågan att avlägga examen. Det engelska språket har vid sidan av det finska språket fastställts som undervisningsspråk endast i Englantilaisen koulun säätiö:s tillstånd att ordna utbildning. Denna rätt har redan beviljats stiftelsen i flera decennier. Också i The English School avläggs studentexamen på finska som slutexamen, så undervisningen ska ordnas så att den tryggar de studerandes rätt att klara av examen. Det engelska språket har dessutom fastställts som undervisningsspråk i tillståndet även när det är fråga om undervisning som leder till International Baccalaureate-examen på engelska (nedan IB-examen).

Som modersmål undervisas enligt läroanstaltens undervisningsspråk finska eller svenska eller samiska enligt den studerandes modersmål. Som modersmål kan också undervisas romani, teckenspråk eller ett annat språk som är den studerandes modersmål. Närmare bestämmelser om modersmålsundervisningen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gymnasiediplom som en del av gymnasiets lärokurs

Arbetsgruppen för utveckling av studentexamen (Kommittébetänkande 1993:25) som tillsattes av undervisningsministeriet ansåg att det skulle vara ändamålsenligt att sprida ut utvärderingen av prestationerna i konst- och färdighetsämnena över en längre tidsperiod under gymnasiestudierna, så att den studerandes konstnärliga eller färdighetsmässiga arbetsprov och den skriftliga del som skapar den teoretiska ramen på ett meningsfullt sätt kunde integreras i gymnasiestudierna.

Utbildningsstyrelsen inledde 1995 utvecklingen av gymnasiediplomen på basis av arbetet i arbetsgruppen för utveckling av studentexamen. Gymnasiediplomen definierades som demonstrationer av särskild kompetens i och intresse för konst- och färdighetsämnen. Som ett resultat av utvecklingen har alla gymnasier haft möjlighet att ordna gymnasiediplom sedan 1999–2000. Utvecklingsarbetet har utförts i samarbete med högskolor, gymnasier och andra intressentgrupper. Utgångspunkterna för utbudet och anordnandet av gymnasiediplomen har i huvudsak inte förändrats. Gymnasiediplomsystemet har utvecklats i större utsträckning i samband med reformen av grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning.

I 11 § i den gällande gymnasielagen föreskrivs det om gymnasiediplom som en del av gymnasieutbildningens lärokurs. Enligt 1 mom. ingår i gymnasieutbildningens lärokurs studier i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhälleliga studier, studier i religion eller livsåskådningskunskap och studier i konst- och färdighetsämnen (läroämnesgrupper) samt studiehandledning. För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnen frivilliga. Gymnasieutbildningens lärokurs kan enligt 2 mom. innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter som genomgås i olika läroämnesgrupper eller läroämnen och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse (gymnasiediplom). I gymnasieförordningen (810/2018) regleras dessutom gymnasiediplomens omfattning till två studiepoäng (12 § 3 mom.).

I enlighet med grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för unga 2019 är det möjligt att fullgöra gymnasiediplom i huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik, mediekunskap, musik, dans och teaterkonst. Gymnasiediplomen ger en studerande möjlighet att bedöma hur den egna kompetensen och de egna styrkorna har utökats under gymnasiestudierna med siktet inställt på fortsatta studier. Gymnasiediplomen kompletterar den kompetens som gymnasiet avgångsbetyg och studentexamensbetyget visar. Gymnasiediplom kan genom beslut av utbildningsanordnaren fullgöras i gymnasiet i en eller flera läroämnesgrupper eller läroämnen. Gymnasiediplomet kan ingå i valfria studier för lärokursen i läroämnet på det sätt som bestäms i den lokala läroplanen. Utbildningsstyrelsen meddelar separata anvisningar om fullgörandet av varje gymnasiediplom. I den lokala läroplanen beskrivs för de gymnasiediplom som utbildningsanordnaren tillhandahåller gymnasiediplomens uppgift, de allmänna målen för och bedömningen av diplomerna samt målen och det centrala innehållet per gymnasiediplom i studieperioder som omfattar två studiepoäng.

Bedömningen av gymnasiediplomen ska basera sig på ett självständigt arbete som utförs individuellt eller i grupp under gymnasietiden och som påvisar specialkompetens och intresse. Gymnasiediplomet ska bedömas som en helhet. I bedömningen av gymnasiediplomet ska man ge den studerande respons på hur de mål som ställts upp för gymnasiediplomet har uppnåtts. Bedömningen av gymnasiediplomet ska vara mångsidig och tillförlitlig och motsvara den kunskapsnivå som den studerande påvisat i läroämnet eller läroämnesgruppen. Inom ramen för processen då gymnasiediplomet avläggs ska även den studerande själv utvärdera sin prestation. Gymnasiediplomprestationerna bedöms med ett siffervitsord på skalan 4–10. Skolans lärare bedömer prestationen och i bedömningen deltar en annan bedömare, som ska vara sakkunnig på området i fråga. En sådan sakkunnig är i regel lärare vid en annan läroanstalt. Gymnasiediplomen är lokala valfria studier, varvid ett siffervitsord eller en prestationsanteckning på det sätt som bestäms i den lokala läroplanen kan ges som vitsord för en studerandes studieperiod för gymnasiediplomet. En studerande som har avlagt gymnasiediplom får som bilaga till gymnasiet avgångsbetyg ett särskilt gymnasiediplom med ett siffervitsord över gymnasiediplomet i fråga. Den nuvarande frivilligheten i fråga om anordnandet av gymnasiediplom försätter de studerande i en ojämlig ställning. Det krävs

ändringar i lagstiftningen för att tillgången till och jämlikheten i gymnasiediplomen ska kunna främjas.

Utbildningsstyrelsen har på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet gjort upp ett förslag till utvecklingsplan för gymnasiediplomen, som överlämnades till ministeriet i november 2022. Gymnasiediplomets uppgift ska även i fortsättningen vara att visa den studerandes kunskande i första hand i de läroämnen som inte ingår som prov i studentexamen. I och med reformen är det möjligt att avlägga gymnasiediplom i musik, bildkonst och gymnastik för alla studerande som fullgör gymnasieutbildningens hela lärokurs för unga eller vuxna. Enligt förslaget ska det vara obligatoriskt för utbildningsanordnare att ordna diplom i dessa läroämnen.

Enligt Utbildningsstyrelsens förslag ska gymnasiediplomsystemet utvecklas som helhet, även i fråga om gymnasiediplom i andra ämnen än de ovannämnda konst- och färdighetsämnena. Studieperioden för gymnasiediplom och bedömningen av gymnasiediplomen ska utvecklas i begränsade försök med gymnasiediplom 2024–2025. De förnyade gymnasiediplomen tas i bruk läsåret 2026–2027. I förslaget ingick också en harmonisering av praxis vid anordnandet av gymnasiediplom för att jämlikhet i genomförandet ska kunna säkerställas på riksnivå. Som utvecklingsåtgärder föreslogs bland annat att formen, strukturen och bedömningen av gymnasiediplomen ska harmoniseras. riktlinjerna för lärarhandledning, rådgivning och övervakning av prestation och tidsanvändning ska preciseras. Målet var att gymnasiediplomen på så sätt bättra ska kunna utnyttjas vid antagningen av studerande till högskolorna.

Skrivningarna om gymnasiediplom i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering går längre än Utbildningsstyrelsens förslag från 2022 genom att diplomerna kopplas direkt till studentexamen. Därför har man som utgångspunkt för beredningen av regeringens proposition tagit upp en reform av studentexamen genom att presentera ett prov i konst- och färdighetsämnena, där utförandet kan avvika från de andra proven och till exempel ske i form av en förhandsuppgift.

Ansökan till läroanstalten och antagning av studerande

Den som söker till gymnasieutbildning har rätt att söka till den läroanstalt han eller hon önskar. Vid antagningen av studerande till gymnasiet kan riksomfattande ansökningsförfaranden användas. Närmare bestämmelser om riksomfattande ansökningsförfaranden utfärdas genom förordning av statsrådet. Utbildningsanordnaren beslutar om kontinuerlig ansökan och därtill hörande ansökningstider och ansökningsförfaranden när det gäller fördelning av studieplatser som inte fördelas med riksomfattande ansökningsförfaranden.

Utbildningsanordnaren beslutar om antagning som studerande till läroanstalten. Den studerande antas för att avlägga

1) lärokursen för gymnasieutbildning för unga eller vuxna samt studentexamen eller i lagens 6 § avsedd internationell examen som till sin nivå motsvarar studentexamen enligt en särskild utbildningsuppgift, eller 2) studier i ett eller flera läroämnen som hör till lärokursen för gymnasieutbildningen (ämnesstuderande).

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003) kan den sökande underrättas skriftligen om att han eller hon inte har valts, om de riksomfattande ansökningsförfaranden som avses i 19 § 2 mom. används vid antagningen. Utbildningsanordnaren ska dock ge ett förvaltningsbeslut om antagning som studerande om sökanden begär detta skriftligt eller muntligt inom 30 dagar från det att han eller hon har fått ett sådant meddelande om studerandantagningens resultat som avses i detta moment.

Till gymnasieutbildning kan antas den som har genomgått den grundläggande utbildningens lärokurs eller motsvarande tidigare lärokurs eller en utbildning utomlands som i landet i fråga ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildning. Som studerande kan av vägande skäl även antas den som utbildningsanordnaren annars anser ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna. Med avvikelse från 45 § 2 mom. i förvaltningslagen ska beslutet om antagning av den studerande då motiveras.

Vid antagningen av studerande ska jämlika antagningsgrunder tillämpas. Vid gymnasieutbildning för unga används som grund för antagningen de sökandes tidigare studieframgång och ansökningsönskemål. Utbildningsanordnaren beslutar om att ordna eventuella antagnings- eller lämplighetsprov och andra tilläggsprestationer. Närmare bestämmelser om antagningsgrunderna och hur de betonas i studerandeantagningen utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet. Utbildningsanordnaren beslutar om grunderna för antagning av studerande vid antagning av studerande när studerande antas för att avlägga sådan internationell examen på motsvarande nivå som avses i 6 § och förberedande studier för studentexamen enligt en särskild utbildningsuppgift, om inte något annat bestäms i undervisnings- och kulturministeriets förordning (om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildningen).

Utbildningsanordnaren beslutar om grunderna för antagning som studerande till gymnasieutbildning för vuxna och till studier i ett eller flera läroämnen som hör till gymnasieutbildningens lärokurs. En sökande som är under 18 år kan antas för att avlägga lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna endast av grundad anledning som har samband med sökandens hälsotillstånd eller personliga livssituation. Den grundade anledningen ska specificeras i beslutet om antagning som studerande.

Genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet föreskrivs det om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildningen (838/2021). Förordningen tillämpas när en sökande ansöker om att få delta i det riksomfattande ansökningsförfarande som avses i 19 § 2 mom. i gymnasielagen samt vid kontinuerlig ansökan som avses i 19 § 3 mom. i den lagen för att fullgöra lärokursen för unga i gymnasieundervisningen. Förordningen innehåller bestämmelser om ansökningsmål, urvalskriterier och tillämpnings inriktning av urvalskriterierna, fastställande av gränsen för det lägsta godkända medeltalet, antagning som grundar sig på utbildningsanordnarens prövning, anordnande av inträdes- eller lämplighetsprov, beaktande av tilläggsprestationer, inträdes- och lämplighetsprov, antagningspoäng för inträdes- och lämplighetsprov samt tilläggsprestationer samt antagningskriterier för utbildning som leder till International Baccalaureate-examen. I fråga om antagning av studerande enligt prövning föreskrivs det också om ett villkor för den språkkunskap som behövs i undervisningen.

Bestämmelser om det riksomfattande ansökningsförfarandet för utbildning efter den grundläggande utbildningen finns i en förordning av statsrådet (834/2021). I 1 § i förordningen föreskrivs det om tillämpningsområdet för gemensam ansökan och i 2 § om begränsning av tillämpningsområdet. Gemensam ansökan tillämpas inte vid antagning av studerande till Tyska skolan i Helsingfors, till International School of Helsinki och till Europeiska skolan i Helsingfors.

Avläggande av studentexamen på finska eller svenska

I lagen om studentexamen föreskrivs det att studentexamen ska avläggas som avslutning på gymnasieutbildningen. I enlighet med 1 § har studentexamen två huvuduppgifter. För det första klargörs genom examen om de studerande har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och uppnått tillräcklig mognad enligt målen för

gymnasieutbildningen. För det andra ger avläggandet av examen allmän behörighet för fortsatta högskolestudier på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen om högskolor. Enligt gällande lag kan studentexamen avläggas antingen på finska eller på svenska i enlighet med läroanstaltens undervisningsspråk.

I 2 § lagen om studentexamen finns bestämmelser om Studentexamensnämnden. Studentexamensnämnden svarar som oberoende sakkunnigorgan för att leda, ordna och verkställa studentexamen. Studentexamensnämnden tillsätts av undervisnings- och kulturministeriet för tre år åt gången. Studentexamensnämnden utvecklar studentexamen i samarbete med Utbildningsstyrelsen. Studentexamensnämnden utarbetar också för fyra år åt gången ett förslag till plan för utveckling och verkställande av studentexamen, som ska godkännas av undervisnings- och kulturministeriet.

I studentexamen ingår minst fem prov, som omfattar ett prov som ordnas i modersmål och litteratur samt enligt examinandens val minst tre prov från en grupp som omfattar ett prov som ordnas i matematik, det andra inhemska språket, ett främmande språk och ett realämne. Examinanden kan dessutom avlägga ett eller flera andra prov utöver de fem obligatoriska proven. I examen ska ingå minst ett sådant prov med högre svårighetsgrad som avses i 3 § 3 mom. eller ett sådant prov i modersmål och litteratur som avses i 11 § 2 eller 3 mom. och som avlagts i stället för provet i det andra inhemska språket eller provet i ett främmande språk.

I 11 § finns specialbestämmelser om avläggandet av provet i modersmål och litteratur och proven i språk. Om en examinands modersmål inte är finska, svenska eller samiska och om han eller hon har avlagt studier som grundar sig på lärokursen i fråga, vilket enligt 7 § är ett villkor för att delta i provet för den som avlägger lärokursen för gymnasieutbildningen, eller om examinanden har teckenspråk som modersmål eller första språk, kan han eller hon avlägga provet i modersmål och litteratur som ett prov som grundar sig på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk och litteratur. Studentexamensnämnden kan på ansökan av vägande skäl bevilja andra än ovan avsedda examinander rätt att avlägga det prov som avses i detta moment. Examinanden kan i stället för provet i det andra inhemska språket avlägga provet i modersmål och litteratur i språket i fråga som är avsett för examinander med svenska eller finska som modersmål. Examinanden kan i stället för provet i ett främmande språk avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska.

I 25 § lagen om studentexamen föreskrivs det om examina som till nivån motsvarar studentexamen. Enligt denna bestämmelse ger International Baccalaureate-examen, Reifeprüfung-examen eller Deutsche Internationale Abitur-examen som har avlagts som avslutning på sådan utbildning som avses i gymnasielagen samt europeisk studentexamen vid Europaskolorna samma rättigheter som studentexamen enligt denna lag. I dessa examina kan undervisningsspråket vara ett annat än finska eller svenska. Till exempel i utbildning som leder till International Baccalaureate-examen (IB-examen) ordnas undervisning på en tvåårig IB-linje, som föregås av en förberedande klass på ett år. Undervisningen sker redan på den förberedande klassen helt eller delvis på engelska. Det andra och tredje året är undervisningsspråket engelska, med undantag för undervisningen i modersmålet och främmande språk.

International Baccalaureate är en engelskspråkig internationell examen som kan avläggas i mer än 150 länder. International Baccalaureate Organization (IBO), vars administrativa centrum ligger i Genève, ansvarar för certifikat, examensinnehåll och den internationella organisationen. Utbildningen har skapats för att tillgodose de utbildningsbehov som den internationella rörligheten ger upphov till. I Finland ordnas undervisning som leder till IB-examen av sammanlagt 16 utbildningsanordnare. IB-gymnasienätverket är tämligen omfattande från

Rovaniemi till Helsingfors och från Joensuu till Vasa. Beslut om anordnande av examen fattas av undervisnings- och kulturministeriet med hjälp av en särskild utbildningsuppgift som ingår i tillståndet att ordna gymnasieutbildning. För att utbildningen ska kunna ordnas krävs också ett gymnasiespecifikt certifikat som utfärdas av IBO.

Sökande och antagna studerande till studier som leder till IB-examen våren 2023. Källa: Studieinfo

Alla sökande	– varav de som ansökt med avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen	Förstahandssökande	– varav de som ansökt med avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen	Antagna	– varav de som antagits med avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen
2 265	1 854	1 080	726	630	522

Våren 2023 fanns det totalt 2 265 sökande till utbildning som leder till IB-examen, av vilka en klar majoritet var sådana som ansökt med avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen. Av dem var 1 080 förstahandssökande, varav 726 ansökte med avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen. Till utbildningen antogs 726 studerande. Av de antagna hade 522, det vill säga 82,9 procent, avgångsbetyg från den finländska grundläggande utbildningen. Även om IB-examen till sin natur är avsedd att tillgodose behov som beror på arbetsrelaterad rörlighet, riktar den sig i Finland till finsk- och svenskspråkiga studerande som har avslutat den grundläggande utbildningen och som upplever att IB-examen ger dem en konkurrensfördel vid ansökan till fortsatta studier. Således har gruppen av IB-studerande varit ganska utvald. Antagningen till IB-studier bestäms till stor del på grundval av god studieframgång inom den grundläggande utbildningen. Antagningen av studerande styrs inte i första hand av den studerandes utbildningsbehov utan av hans tidigare studieframgång. Samtidigt har IB-examen i vissa avseenden ansetts vara alltför krävande eller på annat sätt olämplig för en del studerande. Det antal studerande som antas till IB-utbildningen är inte begränsat utan bestäms av utbildningsanordnaren. Därmed kan utbildningsanordnarna fritt öka antalet platser för nya studerande. Utbildningsanordnaren får finansiering enligt sitt pris per enhet för alla IB-studerande. Dessutom får utbildningsanordnaren tilläggsfinansiering för det antal studerande som enligt tillståndet för anordnande av utbildning berättigar till förhöjning. Kritik har framförts gällande de kostnader för utbildningsanordnarna som orsakas av IB-examen och som är högre än kostnaderna för nationella gymnasiestudier.

Det har framhållits att det finns ett behov av engelskspråkig gymnasieutbildning och studentexamen i det finländska skolsystemet. För att undervisningen till fullo ska kunna ordnas på engelska eller på något annat främmande språk måste språket fastställas som undervisningsspråk i anordnartillståndet. Detta har inte ansetts motiverat, eftersom studentexamen som avläggs i slutet av studierna enligt gällande lagstiftning ska avläggas på finska eller svenska.

Läroplikten förlängdes 2021 till 18 år. Den läropliktiga ska efter att ha slutfört lärokursen för den grundläggande utbildningen fullgöra gymnasiets lärokurs, yrkesinriktad grundexamen eller yrkesexamen. En läropliktig kan också avlägga studentexamen enligt lagen om studentexamen. Läroplikten kan också fullgöras inom utbildning som handleder för examensutbildning, utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv, vid folkhögskola, inom

grundläggande utbildning för vuxna eller utbildning i samiska och samisk kultur under minst en termin, om den läropliktige är same. Läroplikten gäller personer under 18 år som är stadigvarande bosatta i Finland oberoende av medborgarskap. Bestämmelser om läroplikten och fullgörande av den finns i läropliktslagen (1214/2020).

Finland är föremål för invandring och Finland konkurrerar om arbetsrelaterad invandring. Fungerande utbildnings- och studiemöjligheter för barn och unga stöder den arbetsrelaterade familjeinvandringen samt återflyttningen bland finska medborgare. Barn som flyttar eller återvänder till Finland med sina familjer är i olika ålder och har ofta genomfört sina tidigare studier på sitt modersmål, på engelska eller något annat språk än finska eller svenska. Dessa barns och ungas möjligheter att klara av gymnasiestudier och studentexamen på finska eller svenska är begränsade på grund av brister i språkkunskaperna.

Under 2000-talet har grundläggande utbildning på engelska ordnats i betydligt större skala än tidigare. Det ökade antalet elever i den engelskspråkiga grundläggande utbildningen har skapat ett tryck på att öka utbudet av gymnasieutbildning på engelska. Utöver dem som har ett främmande första språk deltar även finsk- och svenskspråkiga elever i den grundläggande utbildningen på engelska. Gymnasieundervisning delvis på engelska har tills vidare förekommit endast i småskalig form vid andra än IB-gymnasier. Det kan antas bero bland annat på att det inte går att avlägga studentexamen på engelska. Det har bedömts finnas ett behov av gymnasieutbildning på engelska särskilt i de största städerna, där antalet personer med ett främmande första språk är störst. Den grundläggande utbildningens lärokurs bör dock i princip ge eleverna behörighet och förutsättningar att fortsätta med gymnasiestudier på finska eller svenska, oberoende av i vilken utsträckning lärokursen har studerats på något annat språk. Att grundläggande utbildning ordnas på engelska räcker därför inte som motivering för lagstiftning om studentexamen på engelska.

Att fullgöra ett finländskt gymnasiums lärokurs efter studier på engelska och som avslutning avlägga studentexamen på engelska skulle öka möjligheten att delta i gymnasieutbildning för sådana unga i gymnasieålder som med avseende på sina språkkunskaper har svårigheter att klara gymnasiestudier på finska eller svenska. Möjligheten till gymnasieutbildning och studentexamen på engelska skulle stärka dessa människors kulturella rättigheter och stödja fullgörandet av läroplikten.

IB-examen förutsätter inte studier i enlighet med den nationella läroplanen och stöder därmed inte integration i det finländska samhället, vilket bör beaktas när det föreskrivs om studentexamen på engelska. Även om IB-examen i sig är avsedd att gagna internationell rörlighet och arbetsrelaterad flyttning, har den i Finland inte i första hand riktat sig till denna målgrupp utan snarare fungerat som en förstärkare av beredskapen för fortsatta studier för finskspråkiga och svenskspråkiga elever som haft god framgång i den grundläggande utbildningen och som en konkurrensfaktor för dessa unga. En studentexamen på engelska skulle, till skillnad från IB-examen, vara inriktad på att trygga möjligheten för sådana sökande till gymnasiestudier som på grund av bristfälliga kunskaper i finska/svenska inte annars skulle styras in på gymnasieutbildning.

I brainstormingen på nätet var åsikterna om en studentexamen på engelska, som tas upp i regeringsprogrammet, delade. Den upplevdes å ena sidan som något positivt som skulle kunna öka Finlands drag- och hållkraft. Å andra sidan efterlyste en del av respondenterna en närmare motivering till att IB-gymnasieutbildningen på engelska inte svarar på detta behov. Det ansågs också finnas en risk för att det finska språkets ställning förfaller och att elitlinjer utvecklas i gymnasieutbildningen. Även resursfrågor togs upp både i fråga om kostnaderna för läromedel och studentskrivningar och avseende lärarnas språkkunskaper.

3 Målsättning

Genom regeringens proposition genomförs skrivningarna i avsnitt 5.2 Andra stadiet ger kunskaper och färdigheter som bär vidare, i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering.

Målet för propositionen är att satsa på specialundervisning och stöd för lärandet inom gymnasieutbildningen så att varje studerande får det stöd han eller hon behöver för att kunna komma vidare i sina studier. Propositionen syftar till att förbättra gymnasisternas välbefinnande och minska den utmattning de upplever och deras negativa känslor gentemot gymnasiestudierna. Genom propositionen genomförs föresatserna i regeringsprogrammet när det gäller att harmonisera definitionerna av stödet för lärande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning.

Syftet med ändringarna av finansieringssystemet för gymnasieutbildningen är att främja en rättvisare fördelning av finansieringsansvaret mellan kommunerna med beaktande av de regionala förhållandena i ordnandet av utbildningen. Genom att höjningen av priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning ersätts med ett fjärrortstillägg stöds utbildningens regionala tillgänglighet och tillgodoseendet av barnens kulturella rättigheter, särskilt i glesbefolkade områden. Målet är också att trygga undervisningen på minoritetsspråken samt att minska de finansiella hindren för en ändamålsenlig sammanslagning av utbildningsanordnare när flera små utbildningsanordnare är verksamma inom samma område.

Syftet med förslaget är att möjliggöra avläggande av en engelskspråkig studentexamen för internationella aktörer och återflyttare och att därigenom stärka Finlands dragningskraft. Utbildningen är avsedd för studerande vars kunskaper i finska eller svenska inte är tillräckliga för gymnasiestudier, men vars språkkunskaper möjliggör studier på engelska. Det är således en utbildningsled och möjlighet till studier på gymnasienivå för personer som annars inte har möjlighet till gymnasiestudier eller som skulle ha betydande språkliga svårigheter att klara av gymnasiestudier och studentexamen på finska eller svenska. I detta avseende är målet framför allt att skydda dessa personers kulturella rättigheter.

Syftet med propositionen är att utvidga de studerandes möjligheter att visa sitt kunnande i studentexamen. Enligt förslaget ska det i studentexamen införas ett prov i konst- och färdighetsämnen, och att sättet att utföra det ska utvecklas på basis av de nuvarande gymnasiediplomen.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Stöd för lärandet

Det föreslås att gymnasielagens 28 § om stöd för lärandet ändras genom bestämmelser om gymnasiestuderandes rätt till stödundervisning. Dessutom föreslås ändringar i bestämmelserna om specialundervisning. De föreslagna definitionerna av specialundervisning och stöd för lärandet motsvarar i huvudsak de bestämmelser som föreslås i fråga om stöd för lärande inom yrkesutbildningen.

Fokus i helheten av handledning och stöd för lärande ligger på förebyggande stöd för lärandet. Stödet för lärande ska enligt förslaget genomföras i form av stödundervisning med låg tröskel samt stöd och handledning som ges av speciallärare och annan personal. Det ska finnas

tillräckligt med stöd för lärandet för de studerande, och stödet ska ges i rätt tid och vara av sådan kvalitet att det främjar de studerandes lärande, visande av kunnande, utexaminering och övergång till fortsatta studier samt deras välbefinnande.

Studerande ska ha rätt till specialundervisning, om de på grund av konstaterade inlärningssvårigheter eller av någon annan därmed jämförbar orsak behöver specialundervisning för att uppnå målen för kunnandet i lärokursen och stödundervisning eller något annat stöd för lärandet inte är tillräckligt med tanke på deras behov av stöd. Med specialundervisning avses undervisning och handledning som ges av en speciallärare. Dessutom ansvarar en speciallärare för bedömningen av behovet av särskilda pedagogiska stödåtgärder samt för planeringen och utvärderingen av stödåtgärder i samband med studier och visande av kunnande. Enligt förslaget beslutar utbildningsanordnaren om specialundervisning för den studerande genom att fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut om specialundervisning för den studerande. Beslutet fattas när behovet av specialundervisning framgår och när den studerande ansöker om specialundervisning. Dessutom föreslås det att det till gymnasielagen fogas bestämmelser om överföring av uppgifter i beslut om särskilt stöd inom den grundläggande utbildningen. Bestämmelserna om stöd för lärandet träder i kraft den 1 augusti 2025.

4.1.2 Finansieringssystemet för gymnasieutbildningen

Det föreslås att bestämmandet av priset per enhet för gymnasieutbildning ändras så att beräkningsgrunderna bättre stöder utbildningens regionala tillgänglighet och tillgodoseendet av barnens kulturella rättigheter på glest befolkade områden. Priset per enhet bestäms på basis av utbildningsanordnarens låga antal studerande och fjärrortstal samt på basis av om utbildningsanordnarens undervisningsspråk är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas. Grunderna för bestämmande av utbildningsanordnarens avlägsna läge bestäms genom förordning av statsrådet på basis av den lokala och regionala befolkningstätheten i den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas.

Priset per enhet för en kommun eller samkommun vars gymnasieutbildning omfattar färre än 200 studerande höjs på motsvarande sätt som i dag, om utbildningen anses avlägsen eller om undervisningsspråket är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas. Till skillnad från nuläget ska det dock inte finnas någon övre gräns för höjningen av nyckeltalet för sådana utbildningsanordnare, vilket innebär att även färre än 40 studerande leder till en höjning av priset per enhet.

Om antalet studerande i en kommuns eller samkommuns gymnasieutbildning understiger 200, men utbildningen inte anses vara avlägsen och undervisningsspråket är ett nationalspråk som inte är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas, höjs priset per enhet med hälften i förhållande till hur mycket priset per enhet höjs i dag.

Det föreslås att bestämmandet av priset per enhet för en privat utbildningsanordnare ändras så att om undervisningsspråket är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas, beräknas priset per enhet på samma sätt som priserna per enhet för kommunerna beräknas, även om kommunen i fråga ordnar gymnasieutbildning.

Dessutom föreslås det att den bestämmelse ska upphävas enligt vilken nyckeltalet för priset per enhet beräknas som ett vägt medeltal av de nyckeltal som beräknats för tidigare anordnare av gymnasieutbildning, till skillnad från andra anordnare av utbildning av samma storlek, för kommuner som gick samman under 2008–2012 och kommuner och samkommuner till vilka gymnasieutbildningen har övergått genom ändring av tillståndet att ordna gymnasieutbildning.

De föreslagna bestämmelserna om finansieringsgrunderna träder i kraft den 1 januari 2026 så att de tillämpas första gången när priserna per enhet för 2026 fastställs. Kriterierna kommer att träda i kraft stegvis, så att priserna per enhet 2026–2027 beräknas som ett vägt medelvärde av de gällande och de föreslagna bestämmelserna. De föreslagna bestämningsgrunderna ska tillämpas fullt ut första gången 2028 när priserna per enhet fastställs.

4.1.3 Gymnasieutbildning och studentexamen

Gymnasiets lärokurs och studentexamen på engelska

I propositionen föreslås det bestämmelser om en engelskspråkig studentexamen. Dessutom föreslås det att det ska föreskrivas om gymnasieutbildning på engelska som förbereder för studentexamen på engelska och om antagning av studerande till engelskspråkig gymnasieutbildning.

Studentexamen på engelska avses vara en tredje språkversion av det nationella studentprovet vid sidan av det finska och det svenska provet. Studentexamen avläggs på motsvarande sätt som i nuläget på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. Dessutom ska studentexamen framöver kunna avläggas även på engelska, enligt vad som föreskrivs i studentexamenslagen. Studentexamen på engelska omfattar fem obligatoriska prov. Gymnasiestudierna förutsätter att examinanden är insatt i den finländska kulturen, historien och i tillvägagångssätten i Finland, och kunnandet mäts i studentexamen. I en engelskspråkig studentexamen är det därför obligatoriskt att avlägga ett prov i modersmål och litteratur, som examinanden i praktiken avlägger som S2/R2-prov. För att den engelskspråkiga gymnasieutbildningen inte ska hota den nationella skolutbildningen, föreskrivs det om förfarandet för tillstånd att ordna gymnasieutbildning på engelska och om antagningen av studerande till utbildningen.

Studentexamen på engelska får avläggas av en studerande som har genomgått gymnasiets lärokurs på engelska. Möjlighet att avlägga studentexamen på engelska har dessutom personer som har avlagt en yrkesinriktad grundexamen eller en motsvarande tidigare examen på engelska eller som har slutfört studier som syftar till International Baccalaureate- eller European Baccalaureate-examen på engelska, men som inte har avlagt examen. I fråga om dem som avlagt yrkesinriktad grundexamen och slutfört studier som syftar till IB- eller EB-examen på engelska begränsas rätten till studentexamen på engelska till de studerande som på grund av bristande språkkunskaper inte skulle klara provet på finska eller svenska. De begränsade kriterier som anges i regeringsprogrammet och tryggheten av nationalspråkens ställning innebär att gymnasieutbildning och studentexamen på engelska är avsedda för personer vars språkkunskaper inte räcker till för gymnasieutbildning på finska eller svenska. Språkkunskapernas tillräcklighet bedöms utifrån tidigare studier för studerande som söker sig till utbildningen. I genomsnitt anses studier i grundläggande utbildning på omkring tre år ge tillräckliga språkkunskaper för att en studerande ska kunna klara av gymnasiestudierna.¹¹

¹¹ I en utvärdering av det nationella centret för utbildningsutvärdering korrelerade elevernas skolgångstid bäst med deras kunnande. Det genomsnittliga kunnandet bland de elever som gått hela den grundläggande utbildningen i Finland var på nivå B2.1. Kunnandet hos elever med en skolgångstid på 6–8 år eller 3–5 år var på nivå B1.2. Hos elever som kommit till skolan i slutskedet av den grundläggande utbildningen var kunnandet på nivå B1.1. En kort skolgångstid var den bästa förklaringen i fall där elevernas kunnande var på nivå A. Av elever med en skolgångstid i Finland på 1–2 år stannade 46 procent på nivå A, och av elever som studerat bara 3–5 år stannade 25 procent också

Antagningen av studerande förutsätter att den som antas som studerande kan slutföra gymnasiestudierna på engelska. Kunskaper i undervisningsspråket är ett behörighetsvillkor för antagning som studerande, varför det föreslås att detta regleras i lag. De finsk- och svenskspråkiga söker sig också i framtiden till gymnasieutbildning på något av nationalspråken. De har också i fortsättningen möjlighet att söka sig till en engelskspråkig utbildning som syftar till International Baccalaureate-examen. Genom de föreslagna bestämmelserna säkerställs att utbildningsutbudet på engelska inte hotar skolbildningen på nationalspråken, utan att det stärker Finlands attraktionskraft bland internationella aktörer och återflyttare. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska tryggar ställningen för examinander med svaga förutsättningar att lyckas i en finsk- eller svenskspråkig examen. Detta främjar genomströmningen i utbildningen på andra stadiet och underlättar övergången till högre utbildning.

Ordandet av en finländsk studentexamen på engelska gynnar särskilt studerande i den engelska eller tvåspråkiga grundläggande utbildningen, såsom finländska återflyttare, vars starkaste akademiska språk är engelska. Systemet betjänar också unga som flyttat till Finland på grund av föräldrarnas arbete och som har haft engelska som skolspråk. Avläggandet av studentexamen på engelska kan bidra till en smidig övergång till högre utbildning för studerande som har svaga kunskaper i finska eller svenska.

Rätten att ordna gymnasieutbildning på engelska bestäms i tillståndet att ordna gymnasieutbildning, där det i enlighet med gymnasielagen föreskrivs om undervisningsspråket. Undervisnings- och kulturministeriet kan på ansökan av utbildningsanordnaren lägga till engelska som undervisningsspråk i tillståndet att ordna utbildning. Ett viktigt kriterium för beviljande av tillstånd är att det finns ett behov av utbildningen i fråga inom utbildningsanordnarens verksamhetsområde. Gymnasieutbildningen på engelska är avsedd för dem som inte har förutsättningar att klara av sina gymnasiestudier på nationalspråken, men som kan klara av sina studier på engelska. Undervisnings- och kulturministeriet kan inom ramen för sin nuvarande behörighet besluta att engelskspråkig utbildning ska ordnas vid en viss läroanstalt (gymnasium), om utbildningsanordnaren har flera läroanstalter. Undervisningsspråken nämns inte i lagen, så paragrafen om beviljande av tillstånd att ordna utbildning (4 §) i gymnasielagen behöver inte ändras.

Gymnasieutbildning på engelska ska basera sig på gymnasiets lärokurs på samma sätt som den finsk- eller svenskspråkiga utbildningen. Enligt gällande lag bestämmer Utbildningsstyrelsen grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen. Grunderna för gymnasiets läroplan på engelska är en exakt översättning som motsvarar läroplanerna på finska och svenska. Utbildningsanordnaren ska godkänna en läroplan även för undervisning på engelska separat för den lärokurs som är avsedd för unga och den som är avsedd för vuxna, om utbildningsanordnaren ordnar dem inom ramen för sitt tillstånd att ordna utbildning.

Undervisningsspråket är engelska, men undervisningen kan även ges på något annat språk, om det inte äventyrar den studerandes möjlighet att följa undervisningen, fullgöra lärokursen och avlägga studentexamen. Lagstiftningen gör det möjligt för utbildningsanordnaren att erbjuda dem som studerar enligt den engelskspråkiga läroplanen en del av undervisningen till exempel på finska eller svenska, vilket stöder deras personliga integration och deras integration i det finländska samhället. Om ändringarna i gymnasielagen och studentexamenslagen i fråga om gymnasieutbildning och studentexamen på engelska träder i kraft vid ingången av 2025, kan tillstånd att ordna undervisning sökas våren 2025. Detta gör det möjligt att bevilja tillstånd

hösten 2025 och inleda utbildningen den 1 augusti 2026. De första studentproven på engelska kan ordnas hösten 2028 och huvudgruppen av dem som avlägger hela examen deltar i proven våren 2029.

Gymnasieutbildning på engelska är inte avsedd för utbildningsexport eller liknande verksamhet där finländsk gymnasieutbildning marknadsförs utanför landets gränser. Av en sökande som antas till en engelskspråkig gymnasieutbildning från ett land utanför Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet förutsätts därför att han eller hon vistas i Finland av någon annan orsak än studier. På så sätt utvidgas studiemöjligheterna till att omfatta barn i familjer som flyttar till Finland till exempel på grund av arbete.

Det är inte nödvändigt att begränsa komplettering av examen i fråga om prov i studentexamen på engelska, eftersom personer som kompletterar en tidigare avlagd studentexamen redan har avlagt studentexamen på finska eller svenska och kompletteringen av examen inte äventyrar skolbildningen på det nationella språket. Det är inte heller nödvändigt att begränsa avläggandet av enskilda prov, eftersom ämnesstuderande måste ansöka om studieplats i den engelskspråkiga gymnasieutbildningen och uppfylla antagningskriterierna om de vill få in separata prov i en studentexamen som avläggs på engelska.

Studentprov i konst- och färdighetsämnena

I propositionen föreslås det bestämmelser om ett prov i konst- och färdighetsämnena som en del av studentexamen. Det föreslås att ett av de fem obligatoriska studentproven i fortsättningen kan avläggas med ett prov i konst- och färdighetsämnena och att sättet att avlägga provet utvecklas utifrån de nuvarande gymnasiediplomen. Det ska vara möjligt att utföra provet i de obligatoriska konst- och färdighetsämnena som ingår i gymnasiets lärokurs för unga, det vill säga i musik, bildkonst och gymnastik. Införandet av ett prov i konst- och färdighetsämnena i studentexamen utvidgar examinandernas möjligheter att visa sitt kunnande i anslutning till gymnasiets lärokurs.

En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov, av vilka provet i modersmål och litteratur är obligatoriskt. Utöver detta ska examinanden avlägga fyra andra prov. Inga ändringar föreslås i fråga om antalet obligatoriska prov eller vilka som är obligatoriska. En examinand kan utföra ett prov i ett konst- och färdighetsämne som ett alternativ till ett prov i matematik, det andra inhemska språket, ett främmande språk eller ett realämne.

Studentexamensnämnden bestämmer tidsschemat och arrangemangen för anordnandet av proven. I enlighet med studentexamensnämndens föreskrifter kan proven omfatta muntliga uppgifter och i fortsättningen även arbetsprov. Arbetsproven hänförs till proven i konst- och färdighetsämnena och de utförs före det egentliga provet som en del av undervisningen enligt gymnasiets lärokurs. Om examinanden tar om ett prov ska han eller hon också ta om arbetsprovet. Provet i konst- och färdighetsämnena kan också utföras som en del av studentexamen på engelska.

I proven i studentexamen visar examinanden sitt kunnande som han eller hon har uppnått genom sina gymnasiestudier och som ett resultat av sin läroprocess. I studentexamen hänförs sig provet och bedömningen av det till målen och innehållet i lärokursen för läroämnet enligt grunderna för gymnasiets läroplan. Vitsorden bedöms preliminärt vid läroanstalten; det slutliga vitsordet bestäms i den bedömning som examensnämnden utför och som examinanden kan söka rättelse i. De studerandes provprestationer ställs i proportion till resultaten för hela den grupp som avlägger provet. På samma sätt relateras resultatfördelningen för de olika proven till varandra. Fördelningen av provresultaten påminner på detta sätt i stor utsträckning om varandra och om

den relativa fördelningen, där antalet vitsord som ligger i mitten av skalan accentueras. De vitsord som erhållits på detta sätt är inbördes jämförbara oberoende av gymnasium. Bedömningsförfarandet i fråga om konst- och färdighetsämnen och bestämmandet av betygen ska genomföras på motsvarande sätt. Förfarandet stärker examinandernas jämlikhet och rättsskydd.

Syftet med det prov i konst- och färdighetsämnen som föreslås är inte att underlätta avläggandet av studentexamen för någon grupp av studerande. Studentexamen enligt förslaget motsvarar bättre mätningen och visandet av de kunskaper och färdigheter som ingår i lärokursen för gymnasieutbildningens läroplan samt tillräcklig mognad. En ändring i studentexamenslagen som gäller provet i konst- och färdighetsämnen föreslås träda i kraft vid ingången av 2025. Studerande som inleder gymnasiestudier ska veta vilken examen de kommer att avlägga när de inleder studierna. De första proven i konst- och färdighetsämnen kan ordnas tidigast hösten 2029, då det gäller de studerande som inleder sina gymnasiestudier den 1 augusti 2027. På det sättet finns tillräckligt med tid för att förbereda och genomföra den ändrade examen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Statsfinanserna och offentliga samfund

Propositionens konsekvenser för statsfinanserna är små. I regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ingår en överenskommelse om en höjning av statsandelsfinansieringen för gymnasieutbildningen med 10 miljoner euro från och med 2025. Grunden för höjningen är förändringarna i finansieringssystemet och reformen av stödet för lärande.

De föreslagna ändringarna av finansieringssystemet har inga direkta konsekvenser för statsfinanserna. Anslaget för gymnasieutbildning baserar sig på de faktiska driftskostnaderna och en uppskattning av förändringen i kostnadsnivån samt på förändringen i antalet studerande. Kommunerna och staten svarar tillsammans för den offentliga finansieringen av gymnasieutbildningen så att kommunens självfinansieringsandel av driftskostnaderna för gymnasieutbildningen är 52,21 procent. Det föreslås inte att denna princip ändras. De föreslagna ändringarna kan ha indirekta konsekvenser för statsfinanserna, om de ökar eller minskar driftskostnaderna för gymnasieutbildningen.

Förändringarna i finansieringssystemet för gymnasieutbildningen har inga direkta konsekvenser för driftskostnaderna för gymnasieutbildning och följaktligen inte heller för statsfinanserna. Ändringen av finansieringssystemet påverkar inte heller statens och kommunernas finansieringsandelar.

För Studentexamensnämnden medför förslagen om ändring av studentexamen både extra kostnader av engångsnatur och fortlöpande merkostnader. Studentexamensnämndens kansli har bedömt dessa kostnader utifrån erfarenheterna av digitaliseringen av examen och kostnaderna för tidigare utvecklingsarbete.

Studentexamensnämnden arbetar för närvarande med att reformera det digitala systemet för anordnande av prov. Undervisnings- och kulturministeriet anvisade i slutet av 2023 ett anslag på 200 000 euro till Studentexamensnämnden för inledande av utvecklingsarbetet med Abitti2025 samt ett anslag på 2 miljoner euro för den första fasen i beredningen av de reviderade

provarrangemangen för digital studentexamen och för utvecklingsarbetet med delproven i muntlig färdighet.

I detta skede av beredningen är det också möjligt att beakta de behov som den engelskspråkiga studentexamen samt anordnandet av prov i konst- och färdighetsämnen för med sig. Utöver provsystemet förutsätter proven i konst- och färdighetsämnen och examen på engelska bland annat ändringar i anmälan, studentexamens registeruppgifter, genomförande av bedömningsprocessen och utfärdande av betyg. Studentexamensnämndens kansli har uppskattat att kostnaderna för detta uppgår till 1,3 miljoner euro, varav 530 000 euro hänför sig till införandet av en engelskspråkig examen inklusive förnyande av datamodellerna för systemen. Engångskostnaderna för införandet av prov i konst- och färdighetsämnen uppskattas till 767 000 euro, varav 737 000 euro hänför sig till möjliggörande av arbetsprov och andra förändringar i informationssystemet. Ministeriet har förberett sig på att täcka kostnaderna för revideringen av provsystemet inom den befintliga ramen 2025–2026.

Permanent årliga merkostnader förbereds för Studentexamensnämnden av att förbereda, verkställa och bedöma proven i studentexamen på engelska samt i konst- och färdighetsämnen. Nämnden måste bland annat inrätta sektioner för konst- och färdighetsämnena och öka kanslipersonalen. Studentexamensnämndens kansli har uppskattat att kostnaderna för examen på engelska uppgår till cirka 402 000 euro per år. Kostnaderna för prov i konst- och färdighetsämnen uppskattas till 289 000 euro. I kalkylen beräknas antalet examinander i de kommande konst- och färdighetsämnena öka något jämfört med det nuvarande antal studerande som fullgör gymnasiediplom. Samtidigt har man beaktat den minskning av totalantalet examinander som sker under 2030-talet samt effekten av en eventuell minskning av antalet examinander i andra provämnena som avses i 10 § i studentexamenslagen. I beräkningarna har man också tagit hänsyn till att andra kostnader för provprestationer än de som omfattas av läropliktslagstiftningen ska täckas med examinandavgifter. Kostnaderna för att förbereda proven beror dock inte på antalet examinander.

Studentexamensnämndens omkostnader täcks av anslag som anvisats för detta i statsbudgeten (moment 29.01.03) samt av avgifter som tas ut av examinanderna. En examinand som omfattas av läroplikten och den därpå följande avgiftsfriheten kan utföra sina fem första studentprov avgiftsfritt. I planen för de offentliga finanserna för åren 2025–2028 har man inte förberett sig på de extra kostnader som förbereds av reformen av studentexamen. Avsikten är att de engångskostnader och bestående kostnader som förbereds av propositionen i sin helhet ska täckas genom överföringar av anslag inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. I fråga om de fortlöpande kostnaderna ska de behov av överföring av anslag som merkostnaderna förutsätter bedömas senare.

4.2.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner och utbildningsanordnare

Stöd för lärandet

Lagstiftningen om stöd för lärandet och specialundervisning förväntas inte på ett betydande sätt ändra ordnandet av gymnasieutbildning, eftersom specialundervisning redan tidigare har ordnats i gymnasierna. De ekonomiska konsekvenserna av handledning och stöd för lärandet är ringa för utbildningsanordnarna. Åtgärderna för att stärka det stöd för lärandet och den specialundervisning som den nya lagen förutsätter och utveckla kompetensen stöds under 2024–2025 med projektfinansiering på 10 miljoner euro i gymnasieutbildningen. Från och med 2025 har 10 miljoner euro som hänför sig till finansieringen av gymnasieutbildningen i regeringsprogrammet bundits till reformen av finansieringssystemet och till stödet för lärande.

Den permanenta ökningen av finansieringen motsvarar lönekostnaderna för omkring 150 årsverken.

Enligt Karvis¹² uppskattning verkar för närvarande cirka 220 speciallärare vid gymnasierna. Enligt en medlemsenkät som Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistys (SLEO)¹³ har gjort uppskattar föreningen att antalet speciallärare räknat i årsverken är 144. Av de 180 speciallärare som besvarade enkäten¹⁴ har omkring 20 procent finansierats helt eller delvis genom projektfinansiering.

Ändringarna i stödet för lärande kräver delvis också rekrytering av ny undervisningspersonal, såsom speciallärare. Ändringarna kan kräva att speciallärare som arbetar med stöd av projektfinansiering för utveckling av lärandet blir fast anställda. Utöver de speciallärare som ska fastanställas kan ändringarna på riksnivå kräva exempelvis att nya speciallärare anställs motsvarande en ökning på 10–20 speciallärarårsverken. Den tilläggsfinansiering på 10 miljoner euro som riktas till stödet för lärande beviljas utbildningsanordnare som en del av den övergripande statsandelsfinansieringen. Dess inriktning på stöd för lärandet samt stödundervisning och specialundervisning påverkas av utbildningsanordnarens tidigare verksamhet och personalstrukturen. Många anordnare av gymnasieutbildning har en verksamhetskultur där de studerandes olika behov av stöd och handledning tillgodoses på olika sätt. Den permanenta tilläggsfinansieringen gör det möjligt att anställa ny personal, såsom speciallärare, eller att ge personal som anställts med projektfinansiering fast anställning. Om hälften av tilläggsfinansieringen av stödet för lärande inriktas på att stärka specialundervisningen innebär det ungefär 75 årsverken, varav hälften enligt SLEO:s enkät kan inriktas på att fastanställa visstidsanställda.

Ändringar som gäller finansieringen

Ändringarna i finansieringssystemet påverkar kommunernas ställning som utbildningsanordnare. De föreslagna ändringarna har inga andra direkta konsekvenser för den kommunala ekonomin.

För största delen av utbildningsanordnarna får ändringarna i finansieringssystemet inga ekonomiska konsekvenser. Av de totalt 256 anordnare av gymnasieutbildning som får statsandelsfinansiering bibehålls priset per enhet oförändrat för 185 utbildningsanordnare trots ändringarna i bestämningsgrunderna. Sådana utbildningsanordnare är

- alla utbildningsanordnare med mer än 200 studerande, som inte heller i nuläget får någon höjning av priset per enhet,

- kommuner och samkommuner som är belägna i glest befolkade områden eller som ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk och som har färre än 200 men fler än 40

¹² Stödet för lärande i gymnasieutbildningen. 2024. Karvi. <https://www.karvi.fi/sv/publikationer/stodet-larande-i-gymnasieutbildningen>

¹³ Lukioiden erityisopettajien resurssikysely 2023 - lisälaskelma 14.3.2024.

https://docs.google.com/presentation/d/11gPfDqCnS4hJ-UuxgRUzAjyz8IKHVUqI5FM6TxKsJV0/edit#slide=id.g28f086ac087_0_35

¹⁴ SLEO ry - LISÄJULKAISU (1.2.2024): Lukioiden erityisopettajien resurssikysely 2.

https://docs.google.com/presentation/d/1HKx9l6Fgi2f3yX_hBg70m4UrdQQyBv5G-KAaR90DhsE/edit#slide=id.g29e1caf6719_0_69

studerande, och som också i fortsättningen får en höjning av priset per enhet av samma storlek som i nuläget samt

- privata utbildningsanordnare med mindre än 200 studerande som inte ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk.

Majoriteten av de sistnämnda är belägna i en kommun som anordnar gymnasieutbildning, och priset per enhet för dessa utbildningsanordnare ändras inte på grund av att priserna per enhet för kommunerna i fråga inte ändras. Dessutom är två av dessa belägna i kommuner som inte ordnar gymnasieutbildning, men priset per enhet för dessa utbildningsanordnare ändras inte på grund av att de är belägna i glest befolkade områden eller ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk och har färre än 200 men fler än 40 studerande.

Ändringarna i finansieringssystemet höjer priset per enhet för 27 utbildningsanordnare jämfört med nuläget. Sådana utbildningsanordnare är

- kommuner och samkommuner som är belägna i glest befolkade områden och som har färre än 40 studerande

- privata utbildningsanordnare som ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk och som har färre än 200 studerande samt

- kommuner och samkommuner som ordnar gymnasieutbildning på både finska och svenska och i fråga om minoritetsspråket har färre än 40 studerande (endast ringa konsekvenser).

Höjningen av priset per enhet är procentuellt sett störst för fyra privata utbildningsanordnare som ordnar gymnasieutbildning på svenska i finskspråkiga kommuner. För dem höjs priset per enhet från 40 procent till 54 procent. I fråga om de övriga utbildningsanordnarna höjs priset per enhet för elva utbildningsanordnare med över tio procent och för resten med högst tio procent.

Beräkningen ovan har gjorts utifrån antagandet att den höjning av priset per enhet som utbildningsanordnaren får enligt prövning förblir lika stor som 2024. Om priset per enhet för en utbildningsanordnare vars pris per enhet ministeriet tidigare har varit tvunget att höja årligen enligt prövning höjs på grund av ändringarna i beräkningsgrunderna, har ministeriet i framtiden möjlighet att avstå från att bevilja en höjning enligt prövning, om detta inte äventyrar utbildningens tillgänglighet. Därmed höjs priserna per enhet inte nödvändigtvis på det sätt som beskrivs ovan, då hänsyn tas också till höjningen av priset per enhet enligt prövning.. Även för dessa utbildningsanordnare är ändringen ändå fördelaktig, eftersom storleken på höjningen av priset per enhet är mer förutsägbar än i nuläget och inte är beroende av om utbildningsanordnaren årligen kommer ihåg att ansöka om en höjning enligt prövning och om ministeriet alltid beviljar den.

Ändringarna i finansieringssystemet sänker priset per enhet för 44 utbildningsanordnare jämfört med nuläget. Sådana utbildningsanordnare är

- utbildningsanordnare som inte är belägna i glest befolkade områden eller ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk och som har färre än 200 studerande och

- utbildningsanordnare vars gymnasieutbildning har överförts till den nuvarande kommunen under 2008–2012 genom sammanslagning av kommuner eller ändring av tillstånd att ordna utbildning (PARAS-projektet för kommun- och servicestrukturen, 8 utbildningsanordnare).

De senare utbildningsanordnarna får i fortsättningen en höjning av priset per enhet som är lika stor som för andra utbildningsanordnare av samma storlek.

Priset per enhet sjunker med högst 24 procent. Minskningen är över 15 procent för åtta utbildningsanordnare, över 10 men högst 15 procent för tretton utbildningsanordnare och högst 10 procent för resten av utbildningsanordnarna.

Det nya sättet att bestämma priset per enhet för anordnare av gymnasieutbildning som har få studerande minskar statsandelsfinansieringen för utbildningsanordnare med cirka 3,8 miljoner euro, då man inte beaktar effekten av att undantagsbestämmelsen om bestämmande av priset per enhet för gymnasieutbildning som före 2012 överförs till en kommun som uppstår genom en kommunsammanslagning eller blir en del av gymnasieutbildningen i en annan kommun eller samkommun till följd av en ändring i tillståndet att ordna utbildning. Upphävandet av undantagsbestämmelsen om bestämmande av priset per enhet för gymnasieutbildning som överförs till en annan kommuns eller samkommuns gymnasieutbildning före 2012 minskar dessutom statsandelsfinansieringen för utbildningsanordnare med omkring 2,7 miljoner euro.

På motsvarande sätt ökar det nya sättet att bestämma priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning den statsandelsfinansiering som utbildningsanordnarna får med omkring 3,6 miljoner euro. Om det belopp med vilket utbildningsanordnarnas statsandelsfinansiering sammanlagt minskar är större än det belopp med vilket finansieringen sammanlagt ökar, fördelas skillnaden mellan dessa belopp mellan alla utbildningsanordnare. Den därav följande höjningen av priset per enhet beräknas uppgå till 0,4 procent.

Många små anordnare av gymnasieutbildning har gemensamma lärare med den grundläggande utbildningen. Finansieringen av den grundläggande utbildningen riktas till kommunerna som statsandelsfinansiering för basservice och finansieringen för anordnarna av gymnasieutbildning som statsandelsfinansiering för gymnasieutbildningen. Finansieringen är allmänekonomisk och utbildningsanordnaren beslutar om hur den ska allokeras. Den minskade finansieringen av gymnasieutbildningen kan styra utbildningsanordnaren till att något minska sitt undervisningsutbud inom gymnasieutbildningen och därmed inverka på antalet undervisningstimmar för undervisningspersonalen, vilket i viss mån också inverkar på timantalet för de gemensamma lärarna inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. Det minskade antalet timmar kan också ha följdverkningar för utbildningsanordnarens framtida behov av att anställa tillfällig undervisningspersonal. Som helhet bedömt är följdverkningarna relativt ringa och berör enskilda utbildningsanordnare, varvid kommunens allmänna ekonomiska situation och solvens också har sin egen betydelse.

Studentexamen och gymnasieutbildning på engelska

Att ordna gymnasieutbildning på engelska är en frivillig uppgift för utbildningsanordnaren och grundar sig på ett tillstånd att ordna utbildning. Finansieringen av gymnasieutbildningen baserar sig på de riksomfattande totalkostnaderna, som beräkningen av priserna per enhet vid gymnasiet grundar sig på. Kostnaderna för att ordna gymnasieundervisning på engelska avviker inte i någon betydande grad från kostnaderna för finsk- och svenskspråkig undervisning. Kostnaden för undervisning på engelska påverkas dock av ett eventuellt språktillägg till läraren. Dess totala inverkan på kostnadsgrunderna för statsandelen kan inte anses vara betydande. Utbildningsanordnaren ansvarar för läromedel och anskaffning av sådant på engelska, vilket också kan medföra merkostnader. I detta avseende bör man överväga möjligheten att stödja produktionen av läromedel med det stöd för läromedel med liten spridning som man beslutar om i samband med statens budgetar.

För utbildningsanordnaren ersätts kostnaderna för gymnasieundervisning på engelska och provarrangemang i konst- och färdighetsämnen med dröjsmål i form av statsandelar, på grund av grunderna för beräkning av statsandelen. Merkostnaderna har en mycket liten inverkan på den kalkylerade kommunandelen. Med tanke på volymen av den totala finansieringen av gymnasieutbildningen kan de merkostnader som följer av reformerna inte anses vara betydande.

Studentprov i konst- och färdighetsämnen

Den föreslagna reformen av provet i konst- och färdighetsämnen genomförs inom ramen för antalet studiepoäng enligt statsrådets gällande förordning om gymnasieutbildning (810/2018) och innebär inga nya undervisningsskyldigheter för utbildningsanordnaren. Det nuvarande diplomsystemet bygger på valfria studier som utbildningsanordnaren tillhandahåller och som omfattar två studiepoäng. Vid studentexamensprov i konst- och färdighetsämnen krävs denna undervisning inte. Merkostnader orsakas av den examensdag som genomförs två gånger om året samt av det arbetsprov som utförs före provdagen, bland annat i form av lokal- och utrustningskostnad. I princip är kostnadseffekten av att lägga till en provdag på våren och en på hösten i sin helhet ringa för utbildningsanordnaren.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT har uppskattat att en provdag som läggs till leder till en extra kostnad på cirka 54 euro som bedömningen av provet orsakar. Om antalet prestationer inte ökar betydligt jämfört med antalet gymnasiediplom som i nuläget fullgörs (drygt 1 500) är den totala kostnaden per år drygt 80 000 euro. Om antalet prestationer till exempel fördubblas jämfört med det förväntade, är den årliga kostnadseffekten drygt 160 000 euro.

Utbildningsanordnaren ansvarar för att undervisningspersonalen får fortbildning. Dessa kostnader uppkommer när utbildningsanordnaren och personalen upplever att de föreslagna ändringarna medför särskilda behov av att utveckla kompetensen.

4.2.3 Konsekvenser för människorna och samhället

4.2.3.1 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna

Den föreslagna ändringen som studentexamen på engelska och den gymnasieutbildning som leder till den förbättrar ställningen och de kulturella rättigheterna för personer som inte har tillräckliga kunskaper i finska eller svenska och därmed inte har förmåga att avlägga studentexamen på något av nationalspråken. Den föreslagna ändringen bidrar på så sätt också till att de studerande som hör till denna grupp fullgör sin läroplikt och förbättrar deras möjligheter att söka sig till fortsatta studier efter avslutad utbildning på andra stadiet.

Ett utvecklat stöd för lärande förbättrar de kulturella rättigheterna för studerande som har olika faktorer som försvårar lärandet, såsom inlärningssvårigheter, sjukdom eller funktionsnedsättning. Ett tillräckligt stöd för lärandet och specialundervisning i gymnasiet gör det möjligt för var och en att söka sig till utbildning som motsvarar de egna målen och färdigheterna.

Köns- och jämställdhetskonskvenser

Konskvenserna för könsfördelningen bland dem som deltar i gymnasieutbildning och studentexamen bedöms vara ringa. Under 2020-talet har andelen män och kvinnor som avlagt studentexamen och som studerar inom gymnasieutbildningen varit stabil. Av de studerande och av dem som avlagt examen har omkring 58 procent varit kvinnor och 42 procent män.

4.2.3.2 Konsekvenser för läropliktiga och andra studerande (konsekvenser för barn)

Syftet med att utveckla stödet för lärande är att förenhetliga stödkedjan från småbarnspedagogiken till andra stadiet och se till att alla får det stöd de behöver på sin skolstig. En enhetlig stödkedja gör det möjligt för de studerande och deras vårdnadshavare att förstå stödstrukturerna och sina egna rättigheter till stöd, när ett likadant stöd i princip fortsätter från den grundläggande utbildningen till andra stadiet.

Den centrala utgångspunkten för reformen är att se till att stöd till studerande som behöver olika former av stöd och handledning genomförs i olika skeden av utbildningsprocessen och i olika lärmiljöer. Stöd för lärandet och handledning hjälper den studerande att förvärva och visa kunskande. Pedagogiska stödinsatser främjar den studerandes välbefinnande. Att studierna framskrider smidigt främjar också övergången till fortsatta studier. Genom stöd för lärandet och handledning får den studerande också färdigheter för kontinuerligt lärande som främjar möjligheterna till livslångt lärande. En studerande med inlärningssvårigheter lär sig identifiera sina egna svårigheter och kompensera dem med olika lärstrategier. Även för vuxna studerande kan detta vara ett viktigt stöd och en faktor som ökar motivationen med tanke på kontinuerligt lärande.

Ändringarna i det stöd för lärande som ordnas inom gymnasieutbildningen stärker de gymnasiestuderandes rätt till tillräckligt stöd. Stödet stärker i synnerhet ställningen för de studerande som riskerar att hamna på efterkälken i sina studier eller vars studier av andra skäl inte framskrider. En studerandes rätt till stödundervisning stärker tillhandahållandet av stödformer med låg tröskel, vilket gör det möjligt för den studerande att ansöka om stöd genast när behovet av stöd framgår.

I och med att specialundervisningen i gymnasiet stärks blir det också möjligt för studerande som har starkare stödbehov att söka sig till gymnasieutbildning. Dessa studerande kan till exempel ha olika neuropsykiatriska störningar eller en funktionsnedsättning eller sjukdom som påverkar deras lärande och studier. I gymnasieutbildningen ansvarar en speciallärare för stödåtgärderna för dessa studerande: planerar stödåtgärderna, övervakar genomförandet av dem och utvärderar stödåtgärdernas effekter.

Ändringarna i lagstiftningen stöder också övergången till gymnasieutbildning för de studerande för vilka ett beslut om särskilt stöd enligt lagen om grundläggande utbildning har fattats i den grundläggande utbildningen. Detta stärker jämlikheten mellan studerande som går över till gymnasieutbildning och studerande som går över till yrkesutbildning, och stödåtgärderna kan inledas redan i början av utbildningen på andra stadiet. En harmonisering av stödet på andra stadiet stärker de studerandes och deras vårdnadshavares möjligheter att förstå vilken typ av stöd det är möjligt att få på andra stadiet.

Ett tillräckligt stöd i rätt tid stärker de studerandes förtroende för sig själva som studerande, egenförmåga och hopp inför framtiden. Tillräckligt stöd i rätt tid förhindrar att gymnasieutbildningen avbryts.

Studentproven i konst- och färdighetsämnen utvidgar de studerandes möjligheter att visa kunskande i konst- och färdighetsämnen. Universiteten och högskolorna kan beakta proven i konst- och färdighetsämnen i sin antagning av studerande, vilket kan förbättra möjligheterna för studerande som är inriktade på konst- och färdighetsbranscher att visa sitt kunskande. I synnerhet ett prov i ett konst- och färdighetsämne som gett ett gott betyg kan därför vara till nytta vid ansökan till universitet och högskola.

I enlighet med lagen om studentexamen (502/2019) ska examinanden avlägga fem prov. I förarbetena till lagen bedömdes att ändringen i examensstrukturen inte orsakar problem för de flesta examinander, men man konstaterade också att ändringen är problematisk för vissa examinander. Riksdagens kulturutskott konstaterade i sitt betänkande (15/2018 rd) att reformen av de fem proven i viss mån också kan förlänga studietiderna. Utskottet bedömde att potentiella utmaningar orsakas framför allt för dem som avlägger två examina (yrkesinriktad grundexamen och studentexamen) samt för de studerande som annars har utmaningar att klara av studentexamensproven och även för dem som studerar i gymnasieutbildning för vuxna. Eftersom det i den proposition som bereds inte föreslås att antalet obligatoriska prov som avläggs vid studentexamen ska ändras, bedöms propositionen på motsvarande sätt inte orsaka problem för dem som avlägger studentexamen.

Ändringarna i finansieringssystemet får indirekta konsekvenser för studerande hos utbildningsanordnare vars pris per enhet ändras. Statsandelsfinansieringen är för utbildningsanordnaren en inkomstpost med allmän täckning som inte har öronmärkts för ordnande av gymnasieutbildning. Utbildningsanordnaren beslutar själv om användningen av sina statsandelar och kostnaderna för ordnandet av gymnasieutbildning är i genomsnitt högre än statsandelarna, det vill säga utbildningsanordnaren använder även annan finansiering för att täcka kostnaderna, såsom kommunens skatteinkomster. Förändringarna i priset per enhet ändrar därför inte nödvändigtvis beloppet av de medel som används för utbildningen i samma proportion. Statsandelsfinansieringen skapar dock bland de övriga inkomstposterna villkor för utbildningskostnaderna. Utbildningsanordnaren måste alltså anpassa utbildningskostnaderna i enlighet med förändringarna i priserna per enhet, om det inte sker förändringar i dess övriga inkomster eller utgifter.

De föreslagna ändringarna stärker förutsättningarna för att ordna utbildning i glest befolkade områden, särskilt i fråga om undervisning som ordnas av de minsta utbildningsanordnarna och på kommunens minoritetsspråk. Dessa förändringar garanterar alltså tillgången till utbildning för läropliktiga och andra studerande som bor i dessa områden eller studerar på ett regionalt minoritetsspråk.

De föreslagna ändringarna försämrar förutsättningarna för att ordna utbildning för de utbildningsanordnare som är små men inte ligger i ett avlägset område. De finansiella hindren för dessa utbildningsanordnare att gå samman minskar också. Om utbildningsanordnare i de berörda områdena går samman kan avståndet för läropliktiga och andra studerande till närmaste läroanstalt öka. Eftersom dessa regioner inte är avlägsna ökar avståndet inte oskäligt mycket. I vissa situationer kan det också ligga i den studerandes intresse att utbildningen ordnas i en större enhet där det kan finnas bättre förutsättningar att ordna ett större studieutbud.

Konsekvenser för samerna

Gymnasieutbildning på samiska erbjuds delvis i sameområdets gymnasium. Under de senaste åren har antalet samiskspråkiga studerande varit under 20 per år (vipunen.fi).

Att få stöd för lärande på samiska inom gymnasieutbildningen torde vara en utmaning på grund av bristen på kompetenta speciallärare. Samiskspråkiga studerande kan dock få stöd för lärandet på finska eller svenska, på vilka språk en del av studierna genomförs.

Förändringarna i finansieringssystemet stärker förutsättningarna för att ordna utbildning i glest befolkade områden, särskilt hos de minsta utbildningsanordnarna. De områden där gymnasieutbildning på samiska ordnas är glest befolkade. De föreslagna ändringarna stärker alltså tillgången till utbildning på samiska.

Konsekvenser för ställningen för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som trädde i kraft i Finland 2016, förpliktar Finland att främja tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt konventionen har Finland förbundit sig till att personer med funktionsnedsättning får det stöd som behövs för att underlätta en effektiv utbildning i det allmänna utbildningssystemet.

I konventionens artikel 24 om utbildning anges att personer med funktionsnedsättning har rätt till utbildning på lika villkor som andra. Personer med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till en integrerad och kostnadsfri utbildning av kvalitet på första och andra stadiet på sina hemorter. För personer med funktionsnedsättning ska skälig anpassning erbjudas utifrån personliga behov. De ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet.

I utvecklandet av stödet för lärande föreslås det att den studerandes rätt att få handledning och stöd av speciallärare samt specialundervisning stärks. Detta gör det möjligt för studerande med funktionsnedsättning att delta i utbildning på andra stadiet som motsvarar deras färdigheter och intressen.

En förstärkning av specialundervisningen inom gymnasieutbildningen gör det möjligt för studerande med funktionsnedsättning som har de akademiska färdigheter som behövs att delta i gymnasieutbildningen. Detta gör det möjligt för den studerande att bygga upp den karriär han eller hon önskar sig, antingen genom yrkesutbildning eller gymnasieutbildning och vidare till fortsatta studier.

Konsekvenser för nationalspråkens ställning

Ändringarna i finansieringssystemet avses stärka förutsättningarna för att ordna utbildning på ett minoritetsspråk i kommunen som hör till nationalspråken.

Utgångspunkten för beredningen av studentexamen på engelska har varit att trygga ställningen för nationalspråken, trots att det i fortsättningen ska vara möjligt att avlägga den nationella studentexamen inte bara på både finska och svenska, utan också på engelska. Utgångspunkten är att de finsk- och svenskspråkiga studerandena även i fortsättningen fullgör gymnasiets lärokurs och avlägger studentexamen på nationalspråken. Examen och utbildning som förbereder för examen är avsedda för personer vars språkkunskaper inte är tillräckliga för att de ska kunna fullgöra gymnasieutbildning och avlägga studentexamen på finska eller svenska.

Regleringen av tillstånd att ordna gymnasieutbildning på engelska utgör en del av en strikt avgränsad uppsättning kriterier avsedda att trygga de nationella språkens ställning i gymnasieutbildningen. Tillstandsregleringen gör det möjligt att ordna gymnasieutbildning på engelska i områden med stor invandring. Detta begränsar utbildningsutbudet regionalt och kvantitativt, så förslaget påverkar inte majoriteten av dem som anordnar gymnasieutbildning. Det primära studiespråket för finsk- eller svenskspråkiga gymnasiestuderande och det språk på vilket studentexamen avläggs är även i fortsättningen finska eller svenska. De finsk- eller svenskspråkiga personer som har genomgått sin grundläggande utbildning i Finland studerar på engelska i gymnasieutbildningen endast om de söker sig till ett IB-gymnasium.

Nationalspråkens ställning tryggas också av att den som avlägger studentexamen på engelska enligt förslaget ska avlägga provet i finska eller svenska som andra språk. Detta stärker dessa

personers integration i det finländska samhället och förbättrar deras möjligheter att använda finska eller svenska i vardagen.

Trots att bestämmelserna om antagning av studerande till gymnasiets lärokurs och studentexamen på engelska i förslaget har definierats som strikta, inverkar reformen på nationalspråkens ställning. Förslaget gör det möjligt för personer med svaga kunskaper i finska eller svenska att söka sig till att avlägga examen på engelska. Jämfört med nuläget kan dessa personers kunskaper i finska eller svenska bli sämre, när det huvudsakliga undervisningsspråket i gymnasiets engelska lärokurs är engelska.

Konsekvenser för avläggande av gymnasiestudier och studentexamen

I enlighet med regeringsprogrammet strävar man efter att utveckla gymnasiet som en egen utbildningsform. Studentexamen är ett prov som mäter gymnasiets lärokurs. I regeringens proposition ingår inga förslag som skulle utvidga studentexamensuppgiften från att vara en slutexamen som baserar sig på gymnasiets lärokurs till att vara en annan fristående examen eller en del av en sådan. En studerande som avlägger yrkesinriktad grundexamen i enlighet med 7 § 3 mom. i studentexamenslagen kan delta i proven i studentexamen efter att ha fullgjort ett kunnande som motsvarar minst 90 kompetenspoäng. En sådan examinand har även rätt att delta i provet i ett konst- och färdighetsämne efter att ha slutfört de 90 kompetenspoängen i yrkesstudierna. Examinanden kan även fullgöra studier i ett konst- och färdighetsämne enligt gymnasiets lärokurs, om sådana studier står till buds för honom eller henne.

Timfördelningen för unga omfattar ett stort antal sådana studier som den timfördelning som är avsedd för vuxna inte förpliktar utbildningsanordnaren att ordna. Till dessa studier hör bland annat konst- och färdighetsämnena. Regeringens proposition omfattar inga nya undervisningsskyldigheter i den undervisning som ordnas enligt timfördelningen och grunderna för läroplanen för vuxna. Utbildningsanordnaren kan sträva efter att för en studerande i undervisningen för vuxna också ordna möjlighet att studera sådana ämnen som anordnaren inte är skyldig att ordna i undervisning för vuxna, så att den studerande kan fullgöra de studier som krävs för deltagande i proven enligt lagen om studentexamen (7 § 1 mom.). Den här möjligheten att möjliggöra studier i konst- och färdighetsämnena för vuxna kan realiseras, om utbildningsanordnaren utökar sitt undervisningsutbud för vuxna eller gör det möjligt för vuxna att fullgöra dessa studier i undervisning som är avsedd för unga. Utbildningsanordnaren kan också skaffa dessa studier av andra utbildningsanordnare. På många orter är det bara fråga om några enskilda vuxenstuderande per läsår, och det är då inte ändamålsenligt att erbjuda dessa studier i samband med undervisningen för vuxna. Genom beslut av rektorn kan av särskilda skäl även en sådan studerande delta i provet som genomgår gymnasiets lärokurs och inte har fullgjort de studier som avses i lagens 7 § 1 mom., men som annars kan anses ha tillräckliga förutsättningar att klara provet.

För att kunna avlägga provet i ett konst- och färdighetsämne krävs att examinanden också har utfört det arbetsprov som examensnämnden har fastställt. Reformen ändrar inte de lagstadgade rättigheterna att delta i studentexamen för den som studerar för yrkesinriktad grundexamen eller i gymnasiets lärokurs för vuxna. Möjligheten att avlägga studentprov i ett konst- och färdighetsämne minskar i viss mån antalet examinander som deltar i provet i det andra inhemska språket, matematik och eventuellt i ett realämne i examen. Ändringen gällande konst- och färdighetsämnena påverkar inte deltagandet i provet i modersmål och litteratur. Även i fortsättningen krävs det att examinanden avlägger provet i modersmål och litteratur samt ett mer krävande prov enligt lagens 10 § (prov i lång lärokurs) i ett ämne enligt lagens 3 § eller ett prov i modersmål och litteratur i stället för provet i det andra inhemska språket eller ett främmande språk. Enligt uppgifter från anordnarna av gymnasieutbildning avlades gymnasiediplom läsåret

2018–2019 av sammanlagt 1 891 studerande och läsåret 2019–2020 av totalt 1 834 studerande. Andelen avlagda gymnasiediplom i bildkonst under läsåren i fråga var klart störst, ungefär hälften av alla gymnasiediplom som avlades. Det näst största antalet diplom avlades inom gymnastik och det tredje största inom musik. Under de båda läsåren under granskningsperioden var 83 procent, det vill säga något mer än 1 500, av dessa rapporterade prestationer gymnasiediplom i musik, bildkonst och gymnastik. På grundval av antalet gymnasiediplom i dessa tre läroämnen kan man inte direkt bedöma hur många studerande som berörs av provet i konst- och färdighetsämnena och i vilken omfattning proven kommer att avläggas. Med tanke på det sätt på vilket arbetsprovet utförs är det inte ett enklare sätt att utföra det prov som ingår i studentexamen än vad de traditionella proven är. Vid bedömningen av proven ska en relativ betygsfördelning tillämpas i enlighet med bedömningsprinciperna för examen. Antalet höga vitsord ska vid varje provtillfälle vara begränsat och visa djup kunskap om ämnet.

Högskolorna beslutar om kriterierna för antagning av studerande. I alla yrkeshögskolor och inom alla utbildningsområden utom kulturbranschen och tolkutbildningen används poängsättningsmodeller vid antagning på basis av betyg. Yrkeshögskolorna kan också fastställa en minimipoänggräns och/eller tröskelvillkor för antagning på basis av betyg till den utbildning som ansökan gäller. Vid antagning på basis av betyg poängsätts upp till fem ämnen. De ämnen som poängsätts är modersmål (finska, svenska, samiska, finska som andra språk eller svenska som andra språk), matematik, främmande/andra inhemska språk, två realämnena/främmande språk. Det andra inhemska språket beaktas inte i detta sammanhang. Bland de ämnen som poängsätts beaktas den kombination som ger de bästa poängen för den sökande. Studentexamensbetyget kan vid antagning på basis av betyg ge högst 198 poäng. Ställningen för provet i konst- och färdighetsämnena vid antagning till yrkeshögskolorna på basis av betyg torde bedömas efter att lagstiftningen om reformen har trätt i kraft.

De rekommendationer som universiteten nu tillämpar vid antagning på basis av betyg tar vid sidan av framgången i fråga om betygen hänsyn till den riksomfattande omfattningen av studierna i läroämnena i fråga. I konst- och färdighetsämnena är volymen av de riksomfattande studierna klart mindre än i till exempel matematik, modersmål och litteratur, A- och B-språk eller många realämnena. I studentexamen eller högskolornas system för antagning av studerande ingår för närvarande inga sådana faktorer som av taktiska eller motsvarande skäl särskilt skulle locka till att utföra prov i konst- och färdighetsämnena. Situationen kommer att förändras till följd av den nya poängrekommendation för universiteten som införs 2026. Som en följd av reformen överges den nuvarande poängrekommendationen. I och med reformen minskar antalet poängtabeller från nuvarande omkring 50 till 11. Användningen av varje poängtabell är kopplad till urvalsområdet. Av poängtabellerna framgår hur många poäng man får för varje provämne i studentexamen. På så sätt kan man få olika poäng för samma examensbetyg vid ansökan till olika områden. På samma sätt varierar det maximala antalet betygspoäng per område beroende på poängtabellen. Poängsättningen för modersmål och litteratur, det andra inhemska språket samt främmande språk är densamma i alla tabeller. Matematiken poängsätts på tre olika sätt beroende på vilket område man söker till. Realämnesprovet anses generera generiska (allmänna) färdigheter oberoende av ämnet, och i poängsättningen av dem behandlas realämnena på ett mer jämnt och områdesspecifikt sätt i framtiden. Proven i realämnena poängsätts på tre olika sätt beroende på vilket område man söker till.

Provet i ett konst- och färdighetsämne får genom reformen en klar ställning som en del av studentexamen. På grund av detta kan högskolorna i framtiden bättre än i nuläget ta hänsyn till kunnandet i konst- och färdighetsämnena vid antagningen av studerande. Proven i konst- och färdighetsämnena har naturligtvis inte kunnat beaktas i de rekommendationer om universitetens urvalsgrunder som införs 2026, och det är därför oklart vilken vikt dessa prov får i urvalsrekommendationerna. Sannolikt kan provet i konst- och färdighetsämnena få större vikt

inom motsvarande utbildningsområden för konst- och färdighetsämnen än inom till exempel matematik, naturvetenskap och teknik. Om proven i konst- och färdighetsämnen behandlas på samma sätt som till exempel proven i realämnena vid antagningen till högskolorna på basis av betyg, kan det uppmuntra studerande att avlägga prov i ett konst- och färdighetsämne i studentexamen. Detta skulle högst sannolikt göra proven i konst- och färdighetsämnen populärare och i viss mån minska antalet prov som avläggs i det andra inhemska språket, matematik, realämnena och främmande språk. Ju större vikt som läggs vid provet i konst- och färdighetsämnen vid antagningen av studerande, desto större effekt får det i framtiden i fråga om antalet prov som avläggs. Provets popularitet påverkas också av examinandernas erfarenheter av hur lätt/utmanande det är att utföra provet.

Konsekvenserna av reformen av proven i konst- och färdighetsämnen måste följas upp.

4.2.4 Konsekvenser för myndigheterna

Förslagen om prov i konst- och färdighetsämnen och till studentexamen på engelska har betydande konsekvenser för Studentexamensnämndens och Utbildningsstyrelsens verksamhet.

Proven i konst- och färdighetsämnen kräver omfattande förberedande arbete av Studentexamensnämnden och Utbildningsstyrelsen. Utbildningsstyrelsen har i enlighet med resultatavtalet med ministeriet inlett ett utvecklingsarbete enligt skrivningen i regeringsprogrammet om att diplomsystemet ska utvecklas i samarbete med Studentexamensnämnden. Finansiering har avsatts för utvecklingsverksamheten för 2024–2025. Studentexamensnämnden ska börja förbereda anordnandet av studentexamensproven i konst- och färdighetsämnen samt studentexamen på engelska. Propositionen kräver ändringar i nämndens förfaranden och informationssystem. De behövliga åtgärderna har beskrivits ovan i samband med bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna.

Sjukdom, funktionsnedsättning och särskilt svår livssituation, specifika svårigheter att läsa och skriva samt bristfälliga kunskaper i undervisningsspråket hos en examinand med främmande språk som modersmål har på ansökan kunnat beaktas i studentexamen. Examensnämnden kommer i fortsättningen att bedöma de behov av ändringar som följer av de nya bestämmelserna även i fråga om utförande av prov i konst- och färdighetsämnen.

Utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen. Reformerna medför vissa behov av ändringar i grunderna för gymnasiets läroplan i fråga om konst- och färdighetsämnena. Ändringarna är begränsade till sin natur och kräver inga större ändringar av gymnasiets läroplan.

En studerandes rätt att yrka på rättelse i utbildningsanordnarens beslut om specialundervisning ökar i viss mån Regionförvaltningsverkens arbetsbörda. Arbetsbördan ökar särskilt i fråga om avslagsbeslut gällande specialundervisning som utbildningsanordnarna fattar och som den studerande yrkar på ändring i hos Regionförvaltningsverket.

4.2.5 Konsekvenser för kommuner och utbildningsanordnare

Utbildningsanordnare som anser att de behöver utbildning för att kunna ordna gymnasieundervisning på engelska ska hos undervisnings- och kulturministeriet ansöka om ändring av tillståndet att ordna utbildning i fråga om undervisningsspråket. I samband med behandlingen av tillståndsansökan utreds villkoren för beviljande av tillstånd, behovet av utbildning samt de yrkesmässiga och ekonomiska förutsättningarna för att utbildningen ska kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Behovet av att ordna gymnasieutbildning på engelska är, särskilt till en början, störst i de största städerna, där invandringen och återflyttningen av medborgare är störst. Ordlandet av utbildning kräver att utbildningsanordnaren har tillräcklig personal med lärarbehörighet. I en studie om studentexamen på engelska (UKM-publikationer 15/2018) uppskattades att utbudet av arbetskraft som slutfört pedagogiska lärarstudier på magisternivå på engelska har ökat till exempel tack vare STEP-programmet vid Helsingfors universitet, det vill säga ämneslärarutbildningen på engelska. Finland är likaså ett relativt attraktivt land också på den internationella lärarmarknaden, eftersom jobbansökningar till IB-skolorna åtminstone i de stora städerna kommer in nästan varje vecka. I stora städer är rekryteringen av behörig personal sannolikt inget problem, men på mindre orter kan situationen vara mer utmanande. En utvidgning av undervisningen på engelska innebär i vilket fall som helst att man måste avsätta resurser och ta hänsyn till saken i lärarnas utbildning och fortbildning. När det gäller den engelskspråkiga gymnasieutbildningen är det av största vikt att undervisningen ges av lärare som är behöriga för uppgiften ger undervisning. Under vintern 2024 var responsen från representanter för de stora städerna till ministeriet gällande personalsituationen i linje med utredningsrapporten. Vid bedömningen av tillståndsförutsättningarna ska ärendet prövas särskilt för varje sökande.

På samma sätt ska andra förutsättningar för beviljande av tillstånd bedömas, såsom lämpligheten av det läromedel som används för undervisningen. Enligt en studie om en engelskspråkig studentexamen är det en utmaning att hitta och producera läromedel på engelska som stöder målen i läroplanerna. Kommersiella förläggare saknar vilja att producera läromedel i stor skala för ämnen där åtgången är liten. Problemet med undervisningsmaterial på engelska har delvis lösts i pre-IB-undervisningen enligt den nationella läroplanen. Digitala lärmiljöer skapar en betydligt bättre utgångspunkt för att hitta läromedel än vad som varit fallet i tidigare försök. I den engelskspråkiga gymnasieutbildningen behöver lärarna sätta mer möda än i den finskspråkiga undervisningen på att söka efter och utarbeta undervisningsmaterial som lämpar sig för deras undervisning.

Utifrån diskussioner med de stora städerna kan behovet av utbildning på engelska, med undantag av Helsingfors, uppskattas till ungefär en till två inledande undervisningsgrupper/stad. Antalet studerande som påbörjar den engelska lärokursen kan därför förväntas vara 300–400 på nationell nivå, vilket innebär att det totala antalet studerande uppgår till omkring 1 300–1 500 på årsnivå. Det finns dock inga tillförlitliga beräkningar av hur många som sist och slutligen berörs av utbildningen. Särskilt under utbildningens inledningsfas är det möjligt att undervisningsgrupperna inte nödvändigtvis fylls i den omfattning som utbildningsanordnarna uppskattat.

Att införa gymnasiets lärokurs och studentexamen på engelska i gymnasieutbildningen ökar i någon mån det administrativa arbetet för de utbildningsanordnare som beviljas tillstånd att ordna gymnasieutbildning på engelska. Enligt förslaget är det frivilligt för utbildningsanordnaren att ordna gymnasieutbildning på engelska, så detta påverkar inte största delen av utbildningsanordnarna.

Utbildningsanordnarna måste bland annat bedöma om de sökande uppfyller förutsättningarna för antagning till gymnasieutbildning på engelska samt anta studerande till utbildningen på ett sätt som tryggar de sökandes jämlika ställning. I synnerhet i situationer där det finns fler sökande än nybörjarplatser ska utbildningsanordnaren kunna ställa de sökande i antagningsordning. Utbildningsanordnaren ska också avgöra om villkoren för avläggande av studentexamen på engelska är uppfyllda när den studerande har avlagt en yrkesinriktad grundexamen på engelska eller studier som syftar till International Baccalaureate- eller European Baccalaureate-examen på engelska.

I en studie om en engelskspråkig studentexamen (UKM-publikationer 15/2018) framhölls att undervisning på engelska enligt de nationella läroplansgrunderna och möjligheten att avlägga studentexamen på engelska i viss mån kan minska antalet sökande till IB-undervisning. Den proposition som granskades då avvek emellertid väsentligt från den aktuella propositionen. En engelskspråkig studentexamen har sannolikt en viss minskande effekt på antalet sökande till IB-studier. Med tanke på skillnaderna i examensstrukturen, antagningen av studerande och målgrupperna, kan effekten dock inte anses vara särskilt stor. Trots att systemen är parallella är de sinsemellan snarare kompletterande än konkurrerande alternativ.

Studentproven i konst- och färdighetsämnen förutsätter att proven ordnas i gymnasier vid en tidpunkt som Studentexamensnämnden bestämmer. Ansvaret för att ordna provsituationen ligger hos utbildningsanordnarna och provsituationen ska uppfylla de krav som examensnämnden ställer på motsvarande sätt som i andra examensprov. Det kräver bland annat att en ny provdag fastställs för både vår- och höstprovet. Provuppgifterna baserar sig på de riksomfattande studierna i läroämnena. Proven i konst- och färdighetsämnen kan omfatta arbetsprov som utförs före den egentliga provdagen och som ingår i examen. Studentexamensnämnden beslutar närmare om tidpunkten för och innehållet i arbetsproven. Också arbetsproven kräver att utbildningsanordnarna reserverar såväl personalresurser som lokaler och nödvändiga redskap för uppgiften. Om de nuvarande gymnasiediplomen i musik, bildkonst och gymnastik upphör frigörs emellertid resurser i motsvarande grad. Det handlar således inte om en helt ny ytterligare resurs som tillkommer utöver den nuvarande resursen.

Gymnasiets storlek inverkar på verkningarna av anordnandet av prov i konst- och färdighetsämnen. Gymnasier med litet antal studerande erbjuder i princip mera sällan studier i konst- och färdighetsämnen än större gymnasier, och de har inte heller tidigare erbjudit möjlighet att fullgöra gymnasiediplom i motsvarande utsträckning som större gymnasier. På motsvarande sätt har de större gymnasierna haft som utmaning att ordna tillräckligt med provlokaler för studentexamen, vilket har framgått särskilt i prov där examinanderna är många. Reformen ökar behovet av provlokaler med en provdag både på våren och hösten, med tillhörande skyldigheter att anordna prov.

Förslagen gällande stöd för lärandet medför vissa ytterligare skyldigheter för utbildningsanordnarna. Enligt gällande gymnasielagstiftning ska stödbehovet bedömas i början av studierna och regelbundet medan studierna pågår. Eftersom det i propositionen föreslås att även bestämmelsen i 28 § gymnasielagen som gäller bedömning av en studerandes behov av stöd för lärandet i början av studierna samt regelbundet medan studierna framskrider ska bevaras, är den bedömning av behovet av specialundervisning som föreslås i 28 b § i gymnasielagen en ny uppgift för utbildningsanordnaren. Den gäller de studerande som har ett beslut om särskilt stöd enligt lagen om grundläggande utbildning som fattats i den grundläggande utbildningen. År 2022 övergick omkring 7,5 procent av dem som avslutade grundskolan och hade ett beslut om särskilt stöd till gymnasieutbildning (Statistikcentralen, Sökande till utbildning), vilket innebär cirka 500 studerande per år. Bedömningen av behovet av specialundervisning hör till speciallärararbetet.

En ytterligare skyldighet för utbildningsanordnaren uppstår också genom att utbildningsanordnaren i framtiden ska erbjuda gymnasiestuderande stödundervisning. Utbildningsanordnaren ska också med tillämpning av kriterierna i 28 a § bedöma om den studerande uppfyller kriterierna för erhållande av specialundervisning och fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut i ärendet.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Alternativa former av stöd för lärandet

Stödet för lärande i gymnasieutbildningen kan stärkas också genom att en bestämmelse om den studerandes rätt till stödundervisning införs i 28 § i den gällande gymnasielagen. Då har varje studerande möjlighet att genom stödundervisning få tillräckligt stöd för att studierna ska framskrida. En studerande som på grund av särskilda språksvårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna bibehåller dessutom rätten att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt sina individuella behov.

Detta alternativa förslag överensstämmer inte med regeringsprogrammets mål att förenhetliga kedjan av stöd för lärandet från småbarnspedagogiken till utbildningen på andra stadiet. Dessutom främjar detta alternativ inte de studerandes rätt att få stöd på lika villkor, utan deras rätt till specialundervisning i gymnasieutbildning är svagare än för studerande i yrkesutbildning. Om denna alternativa handlingsväg väljs är kriterierna för erhållande av stödundervisning och specialundervisning inte lika klart definierade. Specialundervisningen liknar då annat stöd för lärandet, vilket fördunklar skillnaderna mellan dessa former av stöd.

I detta alternativ är den studerandes rättssäkerhet sämre än i det föreslagna alternativet, eftersom det inte fattas något förvaltningsbeslut om den studerandes rätt till specialundervisning. Det innebär att den studerande inte har möjlighet att söka ändring i beslutet hos Regionförvaltningsverket. Med tanke på att det inte i lag finns några tydliga kriterier för att erhålla och bevilja specialundervisning, kan det leda till att allt fler studerande kräver specialundervisning. Det kan då vara svårare för utbildningsanordnaren att rikta specialundervisningen till dem som behöver den mest.

5.1.2 Alternativa sätt att ändra finansieringsmodellen för gymnasieutbildningen

Ett alternativ till den ändring av finansieringsmodellen som föreslås är att höjningen av priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning ändras till ett tillgänglighetstillägg så att priset per enhet höjs enbart för att tillgången till utbildning ska kunna säkerställas i glest befolkade områden och i undervisning som ordnas på minoritetsspråk. Grunderna för bestämmande av höjningen av priset per enhet är annars desamma som i den modell som föreslås, men priset per enhet höjs inte alls enbart på basis av ringa antal studerande, om utbildningsanordnarens fjärrortstal inte avviker från noll och den inte ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk.

Detta alternativ skulle innebära att omkring en tredjedel av de nuvarande utbildningsanordnare som får en höjning av priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning inte längre får någon sådan höjning. Med det nuvarande antalet studerande beräknas minskningen av finansieringen vara högst cirka 35 procent. Detta skulle i hög grad påverka finansieringen och villkoren för dessa utbildningsanordnare verksamhet.

Ett annat alternativ till den ändring av finansieringsmodellen som föreslås är att vid beräkningen av det nyckeltal som används som grund för priset per enhet sänka gränsen för höjningen av priset per enhet för små anordnare av gymnasieutbildning från 200 studerande till 170 eller 160 studerande, vilket skulle begränsa antalet utbildningsanordnare som får höjningen. Den resurs som sålunda frigörs skulle kunna fördelas jämnt mellan alla utbildningsanordnare eller riktas till de minsta utbildningsanordnarna antingen genom att den nuvarande övre gränsen för

höjningen av nyckeltalet 106 slopas eller genom att nyckeltalet höjs något mer för varje studerande som understiger gränsen för antalet studerande.

I detta alternativ riktas tillägget för små anordnare av gymnasieutbildning från medelstora utbildningsanordnare med något under 200 studerande, till de minsta utbildningsanordnarna. Till en del skulle en ändring av inriktningen indirekt öka tillgången till utbildning, eftersom utbildningsanordnarna i de mest avlägsna områdena i genomsnitt är de minsta i storlek. Detta skulle minska behovet av att rikta den prövningsbaserade finansiering som för närvarande finns att tillgå till de allra minsta utbildningsanordnarna. Om gränsen för antalet studerande sänks till under 200 studerande minskar dock priset per enhet för alla utbildningsanordnare som ligger under gränsen, vilket minskar effekterna av alternativet. Alternativet tar inte direkt hänsyn till omständigheterna kring ordnandet av utbildningen, såsom avlägsenhet, utan priset per enhet höjs lika mycket för alla utbildningsanordnare med ringa antal studerande. Det skulle därför stärka förutsättningarna för att ordna utbildning med mindre antal studerande än i nuläget i områden där det finns en annan anordnare av gymnasieutbildning på ett rimligt avstånd och ytterligare öka de finansiella hindren för att dessa utbildningsanordnare ska kunna gå samman.

Ett tredje alternativ till den ändring av finansieringsmodellen som föreslås är att principen om höjning av priset per enhet i övrigt motsvarar den föreslagna principen, men priserna per enhet beräknas kommunvis för utbildningsanordnarna, om en utbildningsanordnaren har läroanstalter i flera kommuner. Detta alternativ skulle avsevärt minska de finansiella hindren för samgång mellan utbildningsanordnare, men det skulle skapa ett liknande hinder för sammanslagning av läroanstalter och därför inte väsentligt förändra nuläget. Alternativet skulle också i praktiken överföra den finansiella styrningen till läroanstaltsnivå, vilket skulle innebära en betydande förändring i förhållande till nuläget och minska utbildningsanordnarnas förutsättningar att självständigt besluta om sitt läroanstaltsnätverk så att det motsvarar den demografiska utvecklingen.

5.1.3 Alternativa sätt att ordna studentexamen på engelska

Studentexamen på engelska kan avläggas också på alternativa sätt, varvid villkoren för att en examinand ska ha rätt att delta i studentexamen på engelska regleras. Det finns tre grundläggande alternativ. För det första kan det överlåtas till examinanden själv att överväga om han eller hon ska delta i den engelskspråkiga studentexamen. För det andra kan examinanden förutsatts ha tillräckliga kunskaper i examensspråket. Detta skulle kräva att rektorn åläggs en skyldighet att säkerställa förutsättningarna för att delta i examen även i fråga om tillräckliga kunskaper i examensspråket. För det tredje kan rätten att delta i studentexamen på engelska grunda sig på att gymnasieutbildningens lärokurs eller yrkesexamen i huvudsak har fullgjorts på engelska. Det tredje alternativet är mer begränsat med tanke på målgruppen. Engelskspråkig gymnasieundervisning är för närvarande inte allmänt tillgänglig och kan även i framtiden antas vara särskilt inriktad på de största städerna.

De två första alternativen innebär att möjligheten att avlägga studentexamen på engelska öppnas för alla gymnasiestuderande och att varje gymnasium också måste ordna studentexamen på engelska. Alla tre alternativen innebär att även finsk- och svenskspråkiga gymnasiestuderande har rätt att delta i studentexamen på engelska. Detta skulle leda till en situation där en del gymnasiestuderande i praktiken går över till skolbildning på engelska i sina studier på andra stadiet, vilket påverkar utvecklingen av det finska och svenska språkets ställning i det finländska samhället.

En förutsättning för rätten att delta i studentexamen på engelska ska vara att examinanden har minst tillräckliga kunskaper i examensspråket. Det är inte ändamålsenligt att delta i

studentexamen på engelska utan tillräckliga kunskaper i engelska och det kan inverka negativt på resultatet i examen och ansökan till fortsatta studier. Detta ställer krav på ordnande av mer omfattande utbildning före studentexamen på engelska för de examinander som vill avlägga examen på engelska.

En annan central fråga som gäller studentexamen på engelska är provet i modersmål och litteratur. När det gäller provet i modersmål och litteratur kan det föreskrivas om en möjlighet att avlägga studentexamen på engelska. Examinander med främmande språk som modersmål, som deltar i studentexamen på engelska, kan antas ha ganska svaga kunskaper i finska eller svenska, vilket innebär att ett engelskspråkigt prov kan hjälpa dem att lyckas i studentexamen. Samtidigt är det fråga om en nationell studentexamen, där det är motiverat att kräva ett prov åtminstone på det ena nationalspråket, även om examen annars avläggs på engelska. För närvarande kan examinander med främmande språk som modersmål avlägga ett prov som baserar sig på lärokursen i finska eller svenska som andra språk. Det skulle också vara möjligt att föreskriva att provet i modersmål och litteratur kan ersättas med provet i den korta lärokursen i finska eller svenska. En sådan studentexamen skulle dock vara mindre krävande än en examen på finska eller svenska och därför kan detta alternativ inte anses vara motiverat när man dessutom beaktar den särskilda betydelse som provet i modersmål och litteratur har i egenskap av det enda provet som är obligatoriskt för alla.

Undervisningsutbudet på engelska kan stärkas även utan studentexamen på engelska. Den internationella IB-examen är av hög kvalitet, internationellt erkänd samt organiserad och utformad för att framför allt tillgodose behoven inom internationell rörlighet. En studerande som flyttar till Finland från utlandet kan fortsätta sina IB-studier som inletts i det tidigare bostättningslandet vid ett finländskt gymnasium och vice versa.

Alternativt kan det vara möjligt att definiera språkkunskaperna i finska eller svenska för personer som ansöker till utbildning med hjälp av den språkkunskapsnivå som anges i den europeiska referensramen. Det blir då problematiskt att fastställa förhållandet mellan otillräckliga kunskaper i finska eller svenska och testningen av språkkunskapsnivån. Sökande som är intresserade av engelskspråkig gymnasieutbildning men som har kunskaper i finska eller svenska skulle spöras till att prestera sämre i provet för språkkunskapsnivå än vad de egentligen klarar av, för att deras språkkunskaper ska anses vara otillräckliga för att de ska kunna fullgöra gymnasieutbildning och avlägga studentexamen på finska eller svenska. Då kan sådana personer bli studerande i den engelskspråkiga gymnasieutbildningen, som de facto har språkkunskaper som även räcker till för gymnasieutbildning som ordnas på finska eller svenska.

Sammanlagt 16 utbildningsanordnare har tillstånd att anordna IB-gymnasieutbildning. De utgör ett nationellt nätverk som omfattar alla de största städerna i landet utom Björneborg. Undervisnings- och kulturministeriet har inte begränsat antalen studerande i IB-utbildningen i tillstånden, utan utbildningsanordnaren beslutar om dem inom ramen för utbildningsbehovet och sina resurser. Utbildningsanordnarna har redan i nuläget möjlighet att, inom ramen för gällande tillstånd att anordna utbildning, öka utbudet av IB-undervisning och rikta en större del av nybörjarplatserna till att möta de utbildningsbehov som uppstår till följd av invandring och återflyttning. Hänsyn måste dock tas till att det är dyrare att anordna IB-examen än den nationella lärokursen för gymnasieutbildning.

En del av de personer som flyttar till Finland av arbetsrelaterade skäl bor och arbetar i landet endast under en begränsad tid innan de övergår till nästa arbete eller uppgift, som ofta finns i ett annat land. Ur hemortsrättens synvinkel är deras boende i Finland inte tillfälligt, men med tanke på utbildningen för familjens barn är de studier som genomförs i Finland ofta en del av en mycket multinationell utbildningsstig. Sådana personer och deras familjer skulle ha mest

nytta av en IB-examen och de möjligheter till utbildning som den erbjuder internationellt. För närvarande riktar sig huvuddelen av nybörjarplatserna i IB-undervisningen till finsk- och svenskspråkiga studerande som har förutsättningar att lyckas i gymnasiestudier och studentexamen på finska eller svenska. Särskilt för studerande som ansöker till studierna mitt under året är det inte alltid sagt att det finns lediga nybörjarplatser.

Det är utmanande att jämföra kravnivån mellan den internationella IB-examen och den finländska studentexamen och gymnasiets lärokurs, eftersom de skiljer sig avsevärt från varandra strukturellt, pedagogiskt och innehållsmässigt. Studierna i matematik och naturvetenskaper har stor tyngd i IB-studierna. IB-studierna kan närmast liknas vid det finländska gymnasiets lärokurs, där en studerande har lång matematik och stark naturvetenskaplig inriktning. På grund av sin natur lämpar sig inte IB-examen för alla som söker in till gymnasiet på samma sätt som det finländska gymnasiets lärokurs och den finländska studentexamen. IB-examen passar också sämre som stöd för personlig integration och integration i det finländska samhället än en studiehelhet med nationella mål och nationellt innehåll.

Samtidigt gör ökningen av antalet nybörjarplatser för IB-examen med stöd av lagstiftningen det möjligt för utbildningsanordnarna att komplettera den undervisning som ordnas på de nationella språken med undervisning på engelska. Detta stärker de studerandes förmåga att använda engelska i många olika sammanhang, men säkerställer ändå tillräckliga kunskaper i de nationella språken. Det berättigar inte till deltagande i studentexamen på engelska. Förfarandet gagnar dock bland annat studerande som har genomgått hela sin grundläggande utbildning på engelska och som därmed har förutsättningar för gymnasiestudier på något av nationalspråken.

5.1.4 Provalalternativ i konst- och färdighetsämnen

Ett alternativt förfarande för att genomföra skrivningen i regeringsprogrammet är en fortsatt beredning enligt det förslag till utvecklingsplan för gymnasiediplom 2023–2026 som Utbildningsstyrelsen utarbetade 2023, varvid gymnasiediplom för musik, bildkonst och gymnastik tas fram utan direkt koppling till studentexamen. I enlighet med detta alternativ är gymnasiediplomet även i fortsättningen en del av fullgörandet av gymnasiets lärokurs, varvid den studerande får ett särskilt intyg över gymnasiediplomet som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet. Som en del av utvecklingen av gymnasiediplomens form och struktur samt bedömningsförfarandet föreslogs en harmonisering för att säkerställa tillförlitligheten, oberoendet och jämlikheten i bedömningen av gymnasiediplomen. Utbildningsstyrelsen lade fram ett tvåstegsförfarande där gymnasiediplomen först bedöms i gymnasiet och därefter av ett externt oberoende bedömningsorgan. Det föreslogs att ett sådant oberoende organ inrättas i anslutning till Utbildningsstyrelsen. Enligt förslaget ska bedömningen av fullgörandet av gymnasiediplom i huslig ekonomi, slöjd, mediekunskap, dans och teaterkonst utvecklas på grundval av de befintliga diplomansvisningarna så att den studerandes gymnasium i samarbete med ett annat gymnasium eller någon annan läroanstalt ansvarar för bedömningen och för utfärdandet av betyget.

Utbildningsstyrelsens förslag omfattade att man under den fortsatta utvecklingen av gymnasiediplomen utreder möjligheterna, alternativen och de åtgärder som dessa förutsätter för utvecklande av studentexamen så att ett enskilt prov i studentexamen kan ersättas av ett gymnasiediplom eller att ett gymnasiediplom på något annat sätt kan kopplas till studentexamen. Det senare utgjorde en långsiktig vision. Avsikten var att i utvecklingsarbetet sträva efter att gymnasiediplomen i musik, bildkonst och gymnastik skulle kunna utnyttjas bättre i högskolornas antagning av studerande.

I det studentprov i konst- och färdighetsämnen som nu föreslås finns det inget behov av att skapa ett separat digitalt system för gymnasiediplomen och inte heller organ som är fristående från Studentexamensnämnden. En särlösning skulle medföra nya bestående kostnader för Utbildningsstyrelsen. Som en följd av detta skulle gymnasiediplomen även i fortsättningen ha en diffus ställning i förhållande till studentexamen.

Den betydande skillnaden mellan Utbildningsstyrelsens förslag och det nu föreslagna provet i konst- och färdighetsämnen är att gymnasiediplomen avsågs vara en del av undervisningen och bedömningen enligt gymnasiet läroplan, varvid den pedagogiska kopplingen är stark. De prov i konst- och färdighetsämnen som nu föreslås ingå i studentexamen är inte undervisning, utan ett formbundet arbetsprov som visar examinandens kunskande och mognad i enlighet med examens natur. Även i Utbildningsstyrelsens alternativ blir gymnasiediplomen bli mera formbundna arbetsprov som visar de studerandes kunskande, men ändå vara mera processbundna än examensproven.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Gymnasieutbildning i de övriga nordiska länderna

I Sverige avser gymnasieutbildning en allmän och yrkesinriktad utbildning efter grundskolan. Gymnasieskolan har 18 nationella utbildningsprogram som omfattar åtta ämnen som är gemensamma för alla samt valbara ämnen. Sex av utbildningsprogrammen är allmänbildande och förbereder särskilt för högre utbildning och tolv är yrkesinriktade. Dessutom finns det flera särskilda utbildningsprogram att välja mellan. Alla gymnasieprogram varar i tre år. I Sverige finns inte motsvarande studentexamen som i Finland. När de studerande genomgått gymnasieutbildningen får de ett slutbetyg. Slutbetyget är ett sammandrag över avlagda gymnasiekurser och kursvitsorden.

I Danmark förbereder den allmänna utbildning som leder till studentexamen för högskolestudier. Det finns fyra utbildningsprogram som leder till examen: ett förberedande, ett allmänbildande, ett merkantilt och ett tekniskt program. Med undantag för det förberedande programmet är utbildningsprogrammen treåriga och består av grundstudier och inriktningsstudier. Slutproven består av två delar: ett skolspecifikt och ett nationellt slutprov. De studerande ska avlägga sammanlagt 10 skriftliga och muntliga prov under gymnasiestudierna. Av dessa prov kan tre avläggas under det första och andra året. Proven kan vara skriftliga, muntliga eller ha formen av fallstudier eller projekt. Efter det tredje året avlägger alla studerande dessutom ett gemensamt prov i modersmålet och prov i valda ämnen. Ministeriet beslutar vilka ämnen som ska ingå i det skriftliga nationella slutprovet. Betyget i slutproven utgörs av medeltalet av gymnasiebetygen och betygen i slutproven. Det slutliga betyget påverkar vid ansökan till högskoleutbildning.

I Norge finns det på andra stadiet studieprogram som förbereder såväl för högskolestudier som för ett yrke. Utbildningen som förbereder för högre utbildning betonar teoretiska kunskaper och ger allmän högskolebehörighet. Utbildningen är treårig. Det finns tre inriktningsalternativ: allmän inriktning, inriktning på musik, dans och drama samt inriktning på idrott och motion. Betyget på avgångsbetyget utgörs av två typer av bedömning: en allmän bedömning i varje läroämne och slutprovet. Det allmänna betyget grundar sig på en bedömning av skolarbetet, där timaktivitet, hemuppgifter, prov och olika projekt och grupparbeten beaktas. De studerande deltar också i ett muntligt prov. I de muntliga proven är läraren examinator och en utomstående bedömare som utsetts för provtillfället ger betyget. Den andra delen av betyget utgörs av slutproven. Offentliga examensnämnder genomför slutproven. Proven är oftast skriftliga. En lärargrupp bestående av erfarna lärare bedömer prestationerna. Ett skriftligt slutprov i norska är

obligatoriskt för de studerande på den allmänna linjen. De studerande på musik-, dans- och dramalinjen samt de studerande på idrotts- och motionslinjen avlägger ett obligatoriskt skriftligt prov i sitt huvudämne. Utöver det obligatoriska provet deltar de studerande i prov i minst två andra ämnen.

Stöd för lärandet

I Sverige gäller skollagstiftningen¹⁵ både grundläggande utbildning och gymnasieutbildning, till vilken hör utbildning som motsvarar både gymnasie- och yrkesutbildningen i Finland. Alla dessa utbildningsformer har samma typer av stöd: extra anpassning och särskilt stöd. I Sverige har en studerande rätt att få extra anpassning, som är en form av lågtröskelstöd för att den studerande ska kunna uppnå lärmålen. Extra anpassning kan handla om schemaläggning, klara instruktioner från läraren, stöd för att starta arbete, stöd för läxor eller om att läraren förklarar det ämne som undervisas på ett individuellt sätt. Extra anpassning kan fås antingen i ett visst ämne eller i alla ämnen. Läraren beslutar om de extra anpassningar som ska göras. Om en studerande behöver starkare stöd för att uppnå sina kompetensmål, har han eller hon rätt till särskilt stöd. Behovet av särskilt stöd kartläggs tillsammans med speciallärare, kurator och/eller hälsovårdare och beslutet om särskilt stöd fattas av rektor. Det behövs ingen diagnos, utan behovet av stöd bedöms utifrån den studerandes förmåga att uppnå målen. En stödplan (åtgärdsprogram) upprättas för den studerande, där de stödåtgärder som den studerande har rätt till beskrivs. I Sverige finns det också resursskolor som erbjuder extra resurser till studerande som behöver starkt stöd, till exempel på grund av autismspektrumstörning.

Även i Norge gäller lagen alla skolstadier¹⁶. En studerande för vilken den sedvanliga undervisningen inte räcker till har rätt till specialundervisning. Innan beslut om specialundervisning fattas ska lågtröskelstöd prövas, och om det inte räcker till, bedömer en expert behovet av specialundervisning. Specialundervisningen planeras i samarbete med den studerande och hans föräldrar. En individuell plan görs upp för den studerande och beskriver utbildningens mål och innehåll. Skolan eller läroanstalten ska en gång om året göra upp ett skriftligt sammandrag av den utbildning den studerande har fått och en bedömning av den studerandes utveckling. Varje kommun och landskap ska ordna pedagogisk och psykologisk rådgivning. Tjänsten stöder utbildningsanordnaren i utvecklingen av organisationen för att förbättra anpassningen för studerande som behöver specialundervisning. Den pedagogiska och psykologiska rådgivningen svarar också för att expertbedömningarna görs på det sätt som lagen förutsätter.

I Danmark finns en separat lag om gymnasieutbildning¹⁷, i vilken paragraf 64 a om specialundervisning har samma ordalydelse som motsvarande paragraf i lagen om yrkesutbildning. I lagen konstateras det att skolorna är skyldiga att ge särskilt stöd till studerande som behöver stöd. Till exempel ska olika undervisningsmetoder användas som beaktar de studerandes olika förutsättningar för lärande. Det danska utbildningssystemet omfattar också ett särskilt pedagogiskt stöd (Special Education Support – SPS) som syftar till att stödja studerande som behöver stöd för att slutföra sin utbildning. Den danska lagstiftningen innehåller en

¹⁵ Skollag 2010:800. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K1

¹⁶ Act relating to Primary and Secondary Education and Training. <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1998-07-17-61>

¹⁷ Ministry of Children and Education, Denmark, 2019 LBK No 957, 17.9.2019.

detaljerad förteckning över olika typer av stöd (§ 64 a): 1) hjälpmedel, 2) personlig hjälp, 3) stödtimmar, 4) särskilda undervisningsmaterial, 5) teckenspråk och skriftlig tolkning.

Enligt den isländska lagen om andra stadiet¹⁸ måste studerande som behöver särskilt stöd få lämplig undervisning och särskilt pedagogiskt stöd. Undervisningen ska i princip ordnas tillsammans med andra. Läroanstalterna ska i sina läroplaner beskriva hur inlärningsvårigheterna ska sällas fram och diagnostiseras samt hur uppföljnings- och stödåtgärderna ska ordnas.

Jämförelse av bedömningen av konst- och färdighetsämnen i olika examina

Internationella och nationella examina i utbildningar som motsvarar gymnasieutbildning på andra stadiet (ISCED 3, 34 General Upper secondary education) skiljer sig mycket från varandra i fråga om struktur, innehåll och genomförande och även från den finländska studentexamen. I flera examina bestäms betygen i examensämnena utifrån både läroanstaltens bedömning och en extern bedömning. Båda har i allmänhet egna viktcoefficienter, även i olika provdelar när slutvitsordet bestäms. Det är därmed en utmaning att jämföra dem med den finländska studentexamen där Studentexamensnämnden slutgiltigt bedömer alla provprestationer.

De flesta utbildningsanordnare i Finland som har tillstånd att ordna utbildning som leder till International Baccalaureate-examen (IB) enligt 25 § i lagen om studentexamen erbjuder inte möjlighet att avlägga examensprov i konstämnen (The Diploma Programme).

Musik

IB-examen erbjuder två nivåer för musik: hög nivå (higher level HL) och basnivå (standard level SL). Målen och innehållet syftar till att kombinera de teoretiska och praktiska delarna av musiken. Dessutom beaktas den studerandes engagemang för mångsidigt musikmaterial och för att lyssna på och framföra musik. Musik som ett redskap för drama, rörelse, underhållning, sociokulturellt och politiskt uttryck beaktas som en del av musikstudierna. Studierna omfattar också analys av musikteknik i den elektroniska och digitala tidsåldern. Målet är att kommunicera och framföra musik som forskare, upphovsmän och utövande konstnärer.

Bedömningshelheten består av både skolbetygsättning och extern bedömning (som IBO ansvarar för). Bedömningen tar hänsyn till framförande av musik, en tvådelad lärdagbok (skriftlig andel och praktiska övningar för kreativt skapande av musik) samt ett skriftligt alster. De som studerar musik på den högre nivån (HL) producerar dessutom ett samarbetsprojekt i form av en multimediapresentation, där projektet har dokumenterats. Presentationen innehåller en projektplan, en beskrivning av processen och utvärderingen samt en beskrivning av själva produktionen eller utvalda delar av den.

I European Baccalaureate-examen (EB) består musikvitsordet av delarna A och B, som omfattar både de delar som skolan bedömer och de andelar som EB-organisationen bedömer. Vid bestämmandet av betyget används olika viktvärden. Del A består av presentations- och kompositionsdelar (totalt 30 procent) där examinanden kan koncentrera sig på sitt specialområde och på obligatoriska småskaliga forskningsprojekt (10 procent). Del B innehåller lyssnings- och reaktionsuppgifter (30 procent) och en lärdagbok (30 procent). I portföljen i del B visar den studerande sin utveckling under del A av studierna. Syftet med lärdagboken är också

¹⁸ Upper Secondary Education Act 2008 No 92 12 June, 34 §2008 nr. 92 12. júní/ Lög um framhaldsskóla (government.is).

att visa upp den studerandes mångsidighet och kvalitet i fråga om musikaliskt kunnande inom alla tre kärnombåden för musikövningar samt hur de framskridit under två års musikkurser. Bedömningssskalan är sjugradig.

I Irland finns det två slutbedömnings- och prestationsnivåer för musik i gymnasiet; en hög nivå (higher level H) och en basnivå (ordinary level O). Slutprovet i musik består av fyra delar: lyssnande, förståelse, praktiskt kunnande och en valfri del. Viktvärdet av varje del är 25 procent och 100 poäng av slutvitsordet och maxvärdet är 400 poäng. Lyssningsdelen innehåller sex frågor och alla frågor har olika viktvärden så att de tillsammans utgör 25 procent av hela musikvitsordet och maximalt kan delen ge totalt 100 poäng. Lyssningsdelen är uppdelad i förståelse av melodi (10 procent och 40 poäng) och förståelse av harmoni (15 procent och 60 poäng). I den praktiska delen kan en studerande på högsta nivån H göra sex musikframföranden med ett musikinstrument han eller hon valt. En studerande på basnivån (O) kan framföra fyra stycken med ett musikinstrument/genom att sjunga och med ett annat instrument ytterligare fyra stycken eller med ett musikinstrument/sång och med hjälp av musikteknik fyra stycken. Det praktiska provet kan också utföras tillsammans med en annan studerande. Lyssningsdelen av det skriftliga provet innehåller brottstycken av barockmusik, modern musik, nutidsmusik, romantisk och irländsk musik samt en kort essä.

Bildkonst

IB-examen i bildkonst (Visual Arts) kan utföras på två nivåer: standardnivå (SL) och hög nivå (HL). Minimiantalet timmar för standardstudier (SL) är 150 timmar och för studier på hög nivå (HL) 240 timmar. De studerandes resultat bedöms både på läroanstaltsnivå och genom extern bedömning. I den första delen av uppgiften analyserar och jämför den studerande konstverk från olika kulturella sammanhang. Studerande på SL-nivå bedömer minst två konstnärers tre olika konstverk och gör en 10–15 sidor lång bedömning av dem. Studerande på HL-nivå skriver dessutom en 3–5 sidor lång essä om i vilken utsträckning någon av de analyserade konstverken/konstnärerna har påverkat deras eget arbete och utförande. I en portfolio samlar de studerande noggrant utvalt material som visar deras experiment, forskning och utveckling under den tvååriga kursen i bildkonst. Portfolion för SL-studier är 9–18 sidor lång och innehåller experiment inom minst två konstarter. I studierna på HL-nivå sammanställer den studerande en portfolio på 13–25 sidor, som presenterar verk som utförts med minst tre metoder inom konsten. Den studerande sätter upp en utställning av sina egna verk. De utvalda verken bör påvisa den studerandes tekniska skicklighet under kursen i bildkonst och på hans förståelse för ändamålsenlig användning av material, idéer och praxis i visuell kommunikation. Studerande på SL-nivå samlar in minst 4–7 alster till sin utställning och presenterar en motivering till (eller ett utlåtande om) kurateringen på högst 400 ord. Studerande på HL-nivå presenterar 8–11 alster och presenterar en motivering till (eller ett utlåtande om) kurateringen på högst 700 ord.

Slutexamen vid EB-examen i bildkonst (the subject Art) består av två delar: förberedelsefasen i maj och slutprovet i juni. Varje år definieras ett nytt årstema på bildkonstens område. Förberedelsefasen varar 4 x 45 minuter och den studerande väljer ett genomförandesätt som ska rymmas på högst tre ark av storleken 50 x 70 cm. De studerande ska också presentera utkast till temat från tidigare studier och hur de har utvecklat temat. Varje del av arbetet som helhet ska stämpas med skolans stämpel. Förberedelsefasen görs under uppsikt av läraren. De digitala bearbetningarna av bilderna ska sparas på en minnespinne som fås av läraren och alla alster ska skrivas ut. Slutexamen består av en fem timmar lång period, då den studerande gör slutarbetet som ett 2D-, 3D eller multimedieverk. Den studerandes 3D-verk förvaras i läroanstaltens lokaler och fotograferas flera gånger. Fotografierna sänds sedan ut för extern bedömning. Den skriftliga essän över slutarbetet får inte överstiga två A4-sidor. I bedömningen utgör förberedelsearbetet 40 procent, slutarbetet 50 procent och den skriftliga delen 10 procent.

Gymnastik

I Irland består slutbedömningen av idrott i gymnasiet av tre delar: ett praktiskt test (PA assessment) på 20 procent av betyget, ett prestationstest (Performance assessment) på 30 procent av betyget och ett skriftligt slutarbete (Paper exam) på 50 procent av slutbetyget. I PA-projektet väljer den studerande först sin roll (utförare eller tränare/koreograf) och utarbetar en utvecklingsplan enligt vilken han eller hon framskrider. Slutligen bedöms den studerandes projekt. Det finns sex valfria prestationsmiljöer, av vilka den studerande väljer en. Prestationsmiljöerna är konstnärlighet/estetik, äventyr (t.ex. orientering eller paddling), vattenspel, friidrott, gym eller fitness. Den studerande väljer i vilken miljö han eller hon utför sin prestation. Det finns olika idrottsgrenar och kriterier för de olika miljöerna. Det skriftliga provet är indelat i tre delar och ger totalt 250 poäng. Det maximala antalet poäng för korta frågor eller flervalsfrågor är 80 poäng (12 frågor, av vilka 10 ska besvaras). En fallstudie som är obligatorisk kan ge upp till 50 poäng och ett långt essäsvaret kan ge upp till 120 poäng. Sammanlagt 150 minuter har reserverats för provet och det genomförs under en dag.

Den skotska examensperioden Advanced Higher Physical Education bedöms i två delar: ett skriftligt alster på 70 poäng och ett prestationstest på 30 poäng. Längden på det skriftliga alstret kan vara 4 000–5 000 ord, och om den maximala längden överskrids med 10 procent leder det till ett avdrag på prestationen. Den skriftliga delen omfattar fyra faser: projektförslagsfas, forskningsdel, genomförande av den personliga utvecklingsplanen (PDP) och analys och utvärdering efter PDP-fasen. Genomförandefasen genomförs i enlighet med anvisningarna från det skotska bedömningsorganet. Lärarna bedömer resultatet med hjälp av ett bedömningsformulär. Bedömningen görs på skalan A–D och bedömningskriterierna är definierade för betygen A och C.

Gymnasieundervisning på engelska i de andra nordiska länderna

I Sverige, Danmark och Norge ordnas undervisningen på gymnasienivå i princip på nationalspråket. Engelskspråkig gymnasieutbildning erbjuds i regel i International Baccalaureate-examen (IB). I Sverige erbjuds IB-undervisning vid 29 läroanstalter. I Danmark ordnas undervisning på engelska också i enlighet med IB-examen. Liksom i Sverige föregås de egentliga IB-studierna av ett engelskspråkigt pre-IB-studieår. I övrigt ordnas undervisningen på gymnasienivå på danska. Ministeriet kan dock godkänna engelska, tyska eller franska som undervisningsspråk. I Köpenhamn finns både ett franskspråkigt och ett tyskspråkigt gymnasium. Dessutom erbjuder vissa gymnasier även undervisning i enskilda ämnen på engelska. I Norge genomförs undervisningen på engelska likaså i form av IB-undervisning. Den undervisning som leder till IB-examen är emellertid inte en del av det offentliga skolsystemet i Norge.

6 Remissvar

Allmänt

Undervisnings- och kulturministeriet begärde den 22 april 2024 yttranden om regeringens propositionsutkast. Yttrande begärdes av de centrala ministerierna och andra myndigheter, anordnarna av gymnasieutbildning, högskolorna, lärarorganisationerna, studentorganisationerna, kommunsektorns aktörer, arbetsmarknadsorganisationerna och andra centrala intressentgrupper för gymnasieutbildningen. Yttranden lämnades av totalt 181 olika instanser.

Förslagen om stöd för lärandet och specialundervisning samt om beslut om specialundervisning kritiserades kraftigt. Förslagen om grunderna för finansieringen av gymnasieutbildningen delade åsikterna kraftigt. Förslagen om studentexamen på engelska, uppdragsutbildning och studentprov i konst- och färdighetsämnen ansågs kunna understödjas.

Förslagen till stöd för lärandet och specialundervisning

En hel del kritik, förslag till precisering och kommentarer riktades mot förslaget om stöd för lärandet och specialundervisning. Det ansågs vara viktigt att stödet för lärande utvecklas som en del av gymnasieutbildningen. Det framfördes emellertid motstridiga åsikter om stödet som helhet och om behovet av det. Å ena sidan kommenterades det att gymnasisternas rätt till specialundervisning och annat stöd för lärandet inte har tillgodosetts på ett tillräckligt och jämlikt sätt, och å andra sidan beskrevs den nuvarande lagstiftningen om stöd för lärandet i gymnasieutbildning som mycket effektiv, och man såg inget absolut behov för propositionen. Förslaget om stöd för lärandet uppskattades öka utbildningsanordnarnas kostnader. Många remissinstanser ansåg att målet att förenhetliga kedjan av stöd för lärande från den grundläggande utbildningen till det andra stadiet inte uppnås.

Stöd för lärandet med låg tröskel ansågs i yttrandena vara viktigt. Propositionens syfte att stärka den studerandes rätt till stödundervisning med låg tröskel sågs som ett sätt att främja jämlikhet och ansågs med tanke på stödets kontinuitet vara värt att stödja. Kritik riktades mot att bestämmelsen om stödundervisning inte preciserar ansvaret för genomförandet av stödåtgärderna och att förslaget lämnar mycket utrymme för skönsmässig bedömning för utbildningsanordnaren när det gäller behovet av stöd och de olika stödformerna. I den fortsatta beredningen ansågs det motiverat att bevara stödet för lärande som en flexibel form av stöd, varför det inte ansågs finnas någon grund för en precisering av bestämmelsen om stöd för lärandet. I specialmotiveringen preciseras att stöd för lärande också kan erbjudas med hjälp av annan personal inom studerandevården.

I yttrandena önskades en precisering av vad som avses med specialundervisning som ges av en speciallärare i gymnasiet och hur den skiljer sig från stöd för lärandet som ges av en speciallärare. Det ansågs önskvärt att förutsättningarna för stöd för lärandet och specialundervisning preciseras. Responsen om termen ”konstaterade inlärningsvärigheter” som planerats som ett kriterium för specialundervisning var motstridig, eftersom man oroade sig för att bestämmelsen skapar en obegränsad rätt till specialundervisning. Förslag till precisering lades också i övrigt fram om uppgiftsfördelningen och rollfördelningen mellan ämneslärare och speciallärare när specialundervisning ges. I den fortsatta beredningen har i specialmotiveringen införts preciseringar av skillnaderna mellan stöd för lärandet som ges av speciallärare och specialundervisning samt av uppgiftsfördelningen bland undervisningspersonalen. Dessutom har 28 a § som reglerar studerandes rätt till specialundervisning ändrats och likaså motiveringen till paragrafen.

Nästan alla utbildningsanordnare som har lämnat yttrande motsätter sig ett beslut om specialundervisning enligt 28 b §. Beslutsfattandet bedömdes öka byråkratin och fördröja stödet. Beslutsberedningen kräver tid av speciallärarna, och den tiden tas från det stöd som ges till de studerande. Detta kan minska tillgången till stöd för andra studerande. Remissinstanserna önskade att 28 b § 2 mom. ska förtydligas gällande huruvida utbildningsanordnaren i början av studierna ska bedöma behovet av specialundervisning hos alla som antas som studerande. I den fortsatta beredningen har momentet förtydligats genom att den vilseledande punkten slopats och motiveringen preciserats. I fråga om förvaltningsbeslutet har specialmotiveringen preciserats så att de allmänna bestämmelserna om beslutsfattande i förvaltningslagen och kommunallagen ska följas.

Förslag som gäller finansieringssystemet för gymnasieutbildningen

Omkring 75 procent av remissinstanserna yttrade sig om förslagen om systemet för finansiering av gymnasieutbildningen. När det gäller höjningen av priset per enhet (det s.k. tillägget till små anordnare av gymnasieutbildning) fördelades yttrandena på tre grupper. En del stödde de föreslagna ändringarna av finansieringskriterierna, en del ansåg att de föreslagna ändringarna går i rätt riktning men att de kvantitativt sett är otillräckliga och resten ansåg att de nuvarande kriterierna är bra och att det inte är ändamålsenligt att ändra dem. Majoriteten av remissinstanserna konstaterade att det nuvarande finansieringssystemet inte styr små utbildningsanordnare att gå samman med andra utbildningsanordnare inom det närbelägna området när antalet studerande minskar.

En del av remissinstanserna föreslog att tidsplanen för beredningen bör förlängas för att man i propositionen bättre ska kunna svara på de identifierade utmaningarna och för att hänsyn ska kunna tas till synergin mellan de ändringar som föreslås och de ändringar av statsandelen för den kommunala basservicen som bereds samtidigt.

I en del av yttrandena ansågs förslagen vara riktiga men otillräckliga, eftersom höjningen av priset per enhet även i fortsättningen avses grunda sig på antalet studerande. Detta skapar inte tillräckliga förutsättningar för samgång mellan utbildningsanordnare i situationer där en minskning av åldersklasserna talar för detta.

Huvudsakligen ansåg dessa remissinstanser att höjningen av priset per enhet borde grunda sig på utbildningsanordnarens omständigheter, såsom den regionala befolkningsbasen, i stället för på antalet studerande. I så fall skulle priserna per enhet för små utbildningsanordnare inte höjas alls om omständigheterna inte talar för en höjning.

I vissa yttranden föreslogs att höjningen av priset per enhet ska vara tidsbegränsad för utbildningsanordnare som inte uppfyller fjärrortsvillkoret eller ordnar undervisning på kommunens minoritetsspråk.

De som motsatte sig en ändring av finansieringssystemet ansåg att förslaget snarare minskar tillgången till gymnasieutbildning. Dessa remissinstanser betonade betydelsen av lokal tillgänglighet i situationer där det finns en annan anordnare av gymnasieutbildning i området. Samgång mellan utbildningsanordnare och ett glesare läroanstaltsnät kan oskäligt förlänga de studerandes skolresor och försämra tillgången till utbildning i glesbygdsområden.

Man föreslog också en modell som liknar den modell som fastställts för dem som har gått samman i PARAS-projektet, vilket skulle göra det möjligt att finansieringssystemet bevaras oförändrat i övrigt, men om utbildningsanordnare går samman behåller de sina nuvarande prishöjningar per enhet.

I yttrandena betonades att ordnandet av gymnasieutbildning har en stark koppling till den grundläggande utbildningen, det fria bildningsarbetet och på ett bredare plan till kommunernas vitalitet, och det ansågs att detta beaktas på ett otillräckligt sätt i propositionsutkastet. Genom de starka kopplingarna motiverades å ena sidan behovet av ändringar och synpunkterna på att propositionsutkastet är otillräckligt och å andra sidan att gymnasieutbildningen och finansieringssystemet inte borde utvecklas som en självständig form av utbildning, utan med hänsyn också till andra aspekter.

I en del av yttrandena ansågs det att befolkningstätheten eller det att kommunens minoritetsspråk används som undervisningsspråk är ett för begränsat sätt att definiera

tillgänglighet. Det föreslog att tillgången till gymnasieutbildning bör granskas mer ingående med beaktande av de olika befolkningsgruppernas lika möjligheter till utbildning (inkl. personer med främmande språk som modersmål och invandrarbakgrund). I vissa yttranden tog man upp den sociala tillgängligheten också i ett bredare perspektiv.

I regel förespråkades att höjningen av priset per enhet enligt prövning får en mindre roll.

En ändring av sättet att bestämma priset per enhet för utbildningsanordnare som gått samman under PARAS-projektet 2008–2012 fick både stöd och mothugg. Ändringen stöddes på grundval av principen om likabehandling och på den grund att det har gått tillräckligt lång tid sedan PARAS-projektet. De utbildningsanordnare som för närvarande får ökad finansiering på denna grund motsatte sig ändringen.

Många av remissinstanserna föreslog att 23 b § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet upphävs. Enligt paragrafen görs en minskning på 996,13 euro i det genomsnittliga pris per enhet som årligen beräknas för gymnasieutbildning, vilket minskar överensstämmelsen mellan finansieringen av och kostnaderna för gymnasieutbildningen. I lagberedningen har det inte föreslagits att 23 b § i den nämnda finansieringslagen ska upphävas, eftersom inget anslag har reserverats i planen för de offentliga finanserna för att täcka det finansieringsbehov som upphävandet skulle leda till.

I vissa yttranden föreslogs det att man bör överväga en övergång till budgetbaserad finansiering, eftersom kostnadsbasen är ofullständig. I yttrandena fästes också uppmärksamhet vid de resurser som behövs för de förslag till stöd för lärandet och ändring av studentexamen som ingår i regeringens propositionsutkast. I enstaka yttranden lyftes vissa grupper av studerande fram, för vilka resurstilldelningen borde förbättras, såsom samerna och fångarna.

I vissa yttranden tog man ställning till de termer som används i propositionsutkastet och i den gällande lagstiftningen och som ger en felaktig bild av finansieringssystemet. I den fortsatta beredningen har terminologin ändrats.

I fråga om finansieringen ändrades propositionen vid den fortsatta beredningen också genom en ändring av beräkningsschemat i 1 § i statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet, där det för vissa utbildningsanordnare felaktigt anges att det nuvarande maximibelopp som ska beaktas vid höjning av nyckeltalet är talet 106, då talet 53 avsågs. Dessutom har man strävat efter att till behövliga delar precisera och utvidga konsekvensbedömningarna i propositionen.

Förslag om en engelskspråkig studentexamen

Över 90 procent av remissinstanserna ansåg att förslaget om studentexamen på engelska var mycket eller ganska bra. Den föreslagna reformen bedömdes bidra till att tillgodose det sociala kompetensbehovet och även i övrigt öka Finlands dragningskraft bland internationella aktörer och återflyttare.

Hur och på vilket sätt den sökandes tillräckliga kunskaper i undervisningsspråket testas ansågs vara flertydigt. En del remissinstanser ansåg att begränsningarna för antagningen av studerande var alltför stränga, medan andra ansåg att antagningskriterierna lämnar alltför mycket utrymme för skönmässig bedömning för utbildningsanordnarna. Vid den fortsatta beredningen av lagförslaget precisades kriterierna för antagning som studerande samt bestämmelserna om vem som har rätt att avlägga studentexamen på engelska. Begränsningarna i fråga om antagningen som studerande ändrades inte vid den fortsatta beredningen, eftersom förslaget som

sådant uppskattades vara det bästa sättet att genomföra skrivningarna i regeringsprogrammet och att trygga ställningen för nationalspråken.

Kritik riktades mot kravet på att avlägga studentexamensprovet i finska eller svenska som andra språk (S2/R2) analogt i motsvarighet till den nationella studentexamen. En del remissinstanser ansåg att kravet stöder de engelskspråkiga studerandenas integration i Finland samt tryggar deras språkliga färdigheter för fortsatta studier och motsvarar de krav på språkkunskaper som krävs i arbetslivet. Skyldigheten att avlägga provet i finska eller svenska som andra språk slopades inte vid den fortsatta beredningen av propositionen, eftersom studentexamen på engelska då inte längre skulle vara analog med studentexamen på nationalspråken utan en ny studentexamen med annan kravnivå. Remissinstanserna uttryckte oro över kostnaderna för den engelskspråkiga gymnasieutbildningen, över undervisningspersonalens tillräcklighet och kompetens och över tillgången till läromedel på engelska.

Förslag om studentprov i konst- och färdighetsämnen

Förslaget om studentprov i konst- och färdighetsämnen fick ett mycket positivt mottagande, i och med att en klar majoritet av remissinstanserna ansåg att förslaget var bra och stödde det. Målet att en studerande vid studentexamen ska kunna visa att han eller hon har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som ingår i läroplanen för gymnasieutbildningen också i musik, bildkonst och gymnastik understöddes överlag. Enligt kommentarerna visar reformen, om den genomförs, på dessa ämnens kulturella betydelse och samhällseliga vikt som en del av den övriga allmänbildande utbildningen.

I yttrandena ägnades dock mycket uppmärksamhet åt förslaget om studentprov i konst- och färdighetsämnen och ändringar och preciseringar föreslogs. Anmärkningarna och ändringsförslagen riktades särskilt mot anordnandet av de framtida proven, inklusive de behov av lokaler som beror på det ökade antalet examensdagar samt de ökade provarrangemangen och den därav följande arbetsbördan för personalen. Enligt yttrandena ska staten till fullo ersätta de ytterligare kostnaderna för reformen.

Remissinstanserna tog också upp möjligheterna för studerande som studerar enligt läroplanen för vuxna samt studerande som avlägger studentexamen och yrkesinriktad grundexamen samtidigt att avlägga prov i konst- och färdighetsämnen. I specialmotiveringen preciseras dessa parter rätt att utföra provet och konsekvensbedömningarna har kompletterats i dessa avseenden. Remissinstanserna uppmärksamade också vissa särdrag i konst- och färdighetsämnena såsom bland annat beaktandet av processligheten i läroämnena i fråga, behovet av att ändra och precisera grunderna för läroplanen, avsaknaden av en konkret beskrivning av proven samt skillnaderna i fråga om utmaningarna med att ordna proven i stora och i små gymnasier.

I remissvaren föreslogs större ändringar än i utkastet i provarrangemangen för examen, bland annat att provet i modersmål och litteratur ändras till ett endagsprov. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgrupp för utveckling av studentexamen, *Gaudeamus igitur* – studentexamen utvecklas (Utbildnings- och kulturministeriets publikationer 2017:16, presentationsblad på svenska) föreslog att provens längd förkortas till fyra timmar och att provet i modersmål omvandlas till ett endagsprov samt att provens struktur, innehåll och omfattning omdimensioneras till den nya längden. Med beaktande av modersmålets samhällseliga och nationella betydelse ansågs det inte motiverat att ta med dessa förslag i regeringens proposition om studentexamenslagen (235/2018) och i lagen (502/2019). Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering innehåller inte heller de ändringar i examen som beskrivs ovan.

Närmare konsekvensbedömningar efterlystes när det gäller reformens inverkan på studierna i konst- och färdighetsämnen, inverkan på andra examensämnen och genomförandet av dessa samt inverkan på ansökan till fortsatta studier. Dessa frågor har i den fortsatta beredningen preciserats i konsekvensbedömningarna. I den fortsatta beredningen har det gjorts ändringar i strukturen av 10 § i studentexamenslagen i fråga om de prov som avläggs vid studentexamen och i 14 § som reglerar utevaro från provtillfället och avbrutet prov.

7 Specialmotivering

7.1 Gymnasielagen

9 §. Uppdragsutbildning. I 9 § 1 mom. finns bestämmelser om de villkor som ska uppfyllas för att en utbildningsanordnare som ordnar utbildning som leder till International Baccalaureate-examen ska få ordna uppdragsutbildning. I 1 mom. föreslås det ett tillägg om att utbildningsanordnaren inte får ordna uppdragsutbildning, om beställaren endast har för avsikt att förmedla studerande till examensstudier utan avsikt att finansiera utbildningen. Enligt förslaget ska det i paragrafen också föreskrivas om att utbildningsanordnaren ska se till att rättigheterna och skyldigheterna för den som deltar i uppdragsutbildning anges i avtalet om uppdragsutbildning och att de som deltar i uppdragsutbildning är medvetna om dem.

Till 1 mom. fogas bestämmelser om utbildningsanordnarens skyldigheter vid ingående av avtal om uppdragsutbildning. Utbildningsanordnarens skyldigheter att informera studerande som deltar i uppdragsutbildning om deras rättigheter och skyldigheter ska också betonas. Avsikten är att genom de tillägg som föreslås förtydliga gällande reglering. Syftet med dessa preciseringar är att ingripa i de missförhållanden som upptäckts bland annat i innehållet i avtalen om uppdragsutbildning och i de studerandes medvetenhet om sin egen ställning. Det föreslås att det till 1 mom. fogas en bestämmelse om att utbildningsanordnaren inte får ordna uppdragsutbildning, om beställaren endast har för avsikt att förmedla studerande till utbildningsanordnaren som studerande. I 1 mom. föreskrivs det att en annan stat, en internationell organisation eller ett finskt eller utländskt offentligt samfund, en stiftelse eller ett privat samfund kan vara beställare av utbildningen.

Innehållet i propositionen motsvarar de ändringar som ska göras i yrkeshögskolelagen och universitetslagen.

En typisk beställare och finansiär är ett icke-europeiskt land som vill utbilda en grupp av sina medborgare vid ett finländskt IB-gymnasium. Det ska också vara möjligt att ordna uppdragsutbildning i samband med utvecklingsbistånd eller annat internationellt ekonomiskt bistånd så att beställaren är finska staten, någon annan stat eller en internationell organisation. Också ett privat företag, med hemort var som helst, ska kunna beställa utbildning åt sin personal som befinner sig utanför EU. Syftet med uppdragsutbildningen är således att beställaren antingen är en aktör som har intresse av att beställa kompetenta personer för eget bruk, till exempel ett företag som utbildar sina anställda eller ett offentligt organ eller en aktör inom organisationssektorn som har ett allmänt intresse av att främja människors utbildning. I definitionen av uppdragsutbildning ingår också att beställaren finansierar utbildningen.

I olika utbildningsformer har uppdragsutbildning ordnats på ett sätt där beställaren är en aktör vars affärsverksamhet uttryckligen består i att förmedla studerande till finländsk utbildning och eventuellt dessutom att sälja tjänster som hänför sig till utbildningen, såsom hjälp vid ansöknings- och inresearrangemang. Sådana beställare har också tagit ut de avgifter som de betalat till utbildningsanordnaren till fullt belopp eller till betydande del av de studerande som

deltar i utbildningen. Grupperna i uppdragsutbildning har bestått av personer som inte har någon gemensam faktor, såsom att vara anställd hos beställaren.

Det föreslås att anordnarna av gymnasieutbildning även i fortsättningen ska ha möjlighet att använda olika utbildningsagenter och utbildningsaktörer för att marknadsföra sin utbildning. En sådan agent kan dock inte vara beställare av utbildning, utan den studerande ska antingen själv söka sig till utbildningen genom fri ansökan eller så ska beställaren vara en godtagbar aktör som beskrivs i lag.

Ett viktigt syfte med lagen är att trygga de studerandes tillgångar från otillförlitliga mellanhänder. Det bör också noteras att även om beställaren kan ta ut avgifter av de studerande enligt vad dess lagstiftning tillåter, ska beställaren i regel också delta i utbildningen av de studerande genom ekonomiska satsningar. Ett godtagbart beställarintresse kan inte, när beställaren är ett företag, vara ett allmänt intresse, såsom att få arbetskraft till branscher med arbetskraftsbrist eller att förbättra ställningen för personer som kommer från svaga ekonomiska eller sociala förhållanden, om beställaren till betydande delar återkräver de avgifter som den betalat till utbildningsanordnaren av de studerande.

12 §. Läroplan. I paragrafen finns bestämmelser om grunderna för läroplanen. I 2 mom. föreskrivs det om utbildningsanordnarens skyldighet att utarbeta en läroplan som bestämmer om genomförandet av undervisningen, handledningen av studierna och stödet för lärandet, studieperioderna som erbjuds de studerande och studieprestationerna som förutsätts för att delta i dem samt om noggrannare mål för och innehåll i undervisningen. Läroplanen godkänns separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna samt separat för undervisning som ges på finska, svenska, samiska och vid behov på andra språk.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att en läroplan som godkänns på engelska läggs till bestämmelsen. Då godkänns läroplanen separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna samt separat för undervisning som ges på finska, svenska, engelska, samiska och vid behov på andra språk.

Den föreslagna bestämmelsen innebär att grunderna för läroplanen ska utfärdas på engelska och att utbildningsanordnaren ska godkänna läroplanen. Gymnasiets läroplan på engelska ska till innehållet motsvara läroplanerna på finska och svenska.

20 §. Antagning som studerande. Enligt det gällande 20 § 1 mom. beslutar utbildningsanordnaren om antagning som studerande till läroanstalten. Enligt 2 mom. 1 punkten antas en studerande för att avlägga antingen gymnasieutbildningens lärokurs för unga eller för vuxna samt för att avlägga studentexamen eller en sådan internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som anknyter till en särskild utbildningsuppgift enligt 6 §. En studerande kan i enlighet med 2 mom. 2 punkten även antas för att avlägga studier i ett eller flera läroämnen som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs (ämnesstuderande)

Det föreslagna 20 § 1 mom. motsvarar gällande praxis till den del beslutet om antagning som studerande fortsätter att fattas av utbildningsanordnaren. Det föreslås att 2 mom. ändras till sin struktur och sitt innehåll så att studerande också kan antas för att fullgöra gymnasiets lärokurs på engelska. En studerande kan antas för att avlägga den i första punkten avsedda gymnasieutbildningen för unga eller vuxna på finska, svenska eller engelska samt studentexamen. Engelskspråkig gymnasieutbildning och studentexamen avläggs på engelska, men en del av undervisningen kan också ges på finska eller svenska. I en situation där en studerande flyttar till Finland och utländska studier som motsvarar gymnasiestudierna inte har

slutförts, kan den studerandes tidigare studier räknas till godo. På så sätt kan en studerande slutföra gymnasiets lärokurs i Finland.

Enligt den föreslagna 2 mom. 2 punkten kan en studerande också antas för att avlägga en i 6 § avsedd lärokurs inom gymnasieutbildningen för unga eller vuxna som anknyter till en särskild utbildningsuppgift samt en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen. Bestämmelsen motsvarar den gällande regleringen, men flyttas från 1 punkten i den gällande lagen till en egen punkt. Enligt den föreslagna 3 punkten kan en studerande antas för att studera ett eller flera av de läroämnena som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs (ämnesstuderande).

I 3 mom. ingår en bestämmelse som motsvarar gällande lagstiftning om förfarandet då en studerande inte antas som studerande. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003) kan den sökande underrättas skriftligen om att han eller hon inte har antagits som studerande, om de riksomfattande ansökningsförfaranden som avses i 19 § 2 mom. används vid antagningen som studerande. Utbildningsanordnaren ska dock meddela ett förvaltningsbeslut om antagning som studerande om den sökande begär detta skriftligt eller muntligt inom 30 dagar från det att han eller hon har fått ett sådant meddelande om det resultat av antagningen som studerande som avses i detta moment.

21 §. Förutsättningar för antagning som studerande. I paragrafen föreskrivs det om de allmänna förutsättningarna för antagning som studerande. Till gymnasieutbildning kan enligt paragrafen antas den som har fullgjort den grundläggande utbildningens lärokurs eller motsvarande tidigare lärokurs eller en utbildning utomlands som i landet i fråga ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildning. Som studerande kan av vägande skäl även antas den som utbildningsanordnaren annars anser ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna. Med avvikelse från 45 § 2 mom. i förvaltningslagen ska beslutet om antagning som studerande då motiveras.

Det föreslås att bestämmelsen om kunskaper i undervisningsspråket i 6 § 2 mom. i undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildningen ska flyttas till paragrafen. Enligt 6 § 2 mom. i den förordningen kan en sökande inte på basis av prövning antas som studerande om han eller hon inte har tillräckliga färdigheter att använda och förstå ansökningsmålet undervisningsspråk i tal och skrift.

Enligt den föreslagna bestämmelsen kan en sökande inte antas som studerande om han eller hon inte har tillräckliga färdigheter att använda och förstå ansökningsmålet undervisningsspråk i tal och skrift. Den föreslagna bestämmelsen ska vara ytterligare ett villkor för att bli antagen som studerande. Den sökande ska därför först uppfylla de övriga villkor som avses i 1 mom. Villkoret gäller alla sökande, oavsett vilket utbildningsspråk de söker sig till.

I och med den föreslagna bestämmelsen ska utbildningsanordnaren avstå från att anta en sökande som studerande, om den sökandes språkkunskaper eller andra förutsättningar att klara av gymnasieutbildningen på undervisningsspråket för lärokursen inte är tillräckliga. Man kan inte kräva att en studerande fullständigt behärskar undervisningsspråket. En studerande ska dock ha sådana kunskaper i undervisningsspråket att han eller hon enligt utbildningsarrangörens bedömning kan klara av studierna på undervisningsspråket för gymnasiets lärokurs.

21 a §. Ytterligare förutsättningar för antagning till gymnasieutbildning på engelska. Det föreslås att lagen ska innehålla en ny paragraf om ytterligare förutsättningar för att en sökande ska kunna antas som studerande i den engelskspråkiga gymnasieutbildningen.

I 1 mom. föreskrivs det att som studerande i gymnasiets lärokurs på engelska kan antas en person som av skäl som har att göra med hur länge den utbildning som genomgått i Finland före gymnasieutbildningen pågått eller med vistelsens längd i Finland inte har tillräckliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildningen på finska eller svenska. Momentet uttrycker en princip om att de som söker till gymnasieutbildning i första hand ska sträva efter att fullgöra gymnasieutbildningen på finska eller svenska. En sökande som på grund av bristande språkkunskaper till följd av längden på den utbildning som har genomförts i Finland före gymnasieutbildningen eller bosättningstiden i Finland inte kan antas som studerande till den finsk- eller svenskspråkiga gymnasieutbildningen kan antas som studerande till den engelskspråkiga gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska när beslut fattas om antagning som studerande bedöma om den sökande uppfyller förutsättningarna för antagning som studerande. Med bristande språkkunskaper avses språkkunskaper som är så otillräckliga att det inte är möjligt att studera på finska eller svenska.

I 2 mom. anges ett kriterium för när en person kan anses ha bristfälliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildningens lärokurs för unga på finska eller svenska. En person kan anses ha för bristfälliga språkkunskaper för att klara av lärokursen för gymnasieutbildning för unga på finska eller svenska, om han eller hon har genomgått de studier i grundläggande utbildning som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) i högst tre år. Kriteriet uppfylls då också till exempel i en situation där en studerande har genomgått en sådan utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildningen.

Bedömningen av språkfärdigheterna för gymnasieutbildning för unga utgår sålunda från den studerandes tidigare utbildningsväg. Även om inläringen av ett nytt språk är en individuell process, har man uppskattat att den språkkunskap som krävs för gymnasiestudierna i genomsnitt förutsätter studier i grundläggande utbildning på i medeltal cirka tre år. Studierna i lärokursen för den grundläggande utbildningen ska i princip anses ge tillräckliga språkkunskaper för inledande av gymnasiestudier. En sådan betydande utmaning som avses i lagen kan uppstå om personen inte har någon tidigare bakgrund i finska eller svenska och har inlett studierna i den grundläggande utbildningen först i de högre klasserna i den grundläggande utbildningen. I så fall har studierna inte gett personen den beredskap för muntlig och skriftlig användning och förståelse av läroanstaltens undervisningsspråk som krävs för att inleda gymnasiestudierna. Samma situation kan till en del även gälla en person som återvänder till Finland, även om personens modersmål helt eller delvis är finska eller svenska, men den tidigare skolkarriären inte omfattar studier enligt hemspråket och språkkunskaperna inte är tillräckliga i enlighet med vad som föreskrivs för gymnasiestudier.

Vid antagning av studerande till lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska personens tidigare utbildningskarriär vara en central faktor vid bedömningen av kunskaperna i det nationella undervisningsspråket (finska eller svenska). En person som har fullgjort lärokursen i det finska eller svenska språket och litteraturen i den grundläggande utbildningen anses ha tillräckliga kunskaper i finska eller svenska för gymnasiestudierna. Från den tid som räknas till skolgången på finska eller svenska avdras inte ferier, även om den studerande har tillbringat dem någon annanstans än i Finland.

I 3 mom. anges ett kriterium för när en person kan anses ha bristfälliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildningens lärokurs för vuxna på finska eller svenska. En person kan anses ha bristfälliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildningen för vuxna på finska eller svenska, om han eller hon har bott i Finland i högst tre år innan han eller hon sökte sig till gymnasieutbildning. Som boende beaktas också boende som skett under andra år än de som omedelbart föregått den sökandes ansökan till utbildning.

Den sökande kan till exempel visa upp ett intyg eller en handling från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata där det framgår den tid som den sökande har bott i Finland. Tiden kan, utöver utifrån den gällande boningsorten uppskattas med hjälp av tidigare adresser. Om den sökande har bott i Finland i minst tre år innan han eller hon sökte sig till gymnasieutbildning, kan han eller hon anses ha tillräckliga språkkunskaper för att klara av gymnasiets lärokurs för vuxna på finska eller svenska.

I 4 mom. föreslås det en bestämmelse om ett villkor som är knutet till grunden för uppehållstillståndet. Av sökande utanför Europeiska unionens medlemsstater eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som antas till gymnasieutbildning krävs att personen vistas i Finland på grund av något annat än studier.

Om det görs möjligt att enligt beskrivningen ovan söka sig till gymnasieutbildning på engelska enbart med studier som grund är dessa sökande med utbildning som grund därefter i en jämlik ställning med andra i den egentliga antagningen av studerande. Att trygga de kulturella rättigheter som avses i grundlagen innebär dock inte att de kulturella rättigheterna utvidgas till att omfatta alla medborgare i världen. Om ansökan enbart på utbildningsgrund möjliggörs försvagar det också i praktiken tillgodoseendet av de kulturella rättigheterna för den målgrupp som förslaget gäller, eftersom alla sökande ska behandlas lika vid antagning som studerande. De som ansöker enbart på utbildningsgrund kan åsidosätta dem som är bosatta i landet av andra orsaker.

En lagstadgad engelskspråkig undervisning kräver att det i tillståndet att ordna gymnasieutbildning bestäms om rätten att ordna den. Ett viktigt kriterium för beviljande av tillstånd är behovet av sådan utbildning.

Om de ovan avsedda personer som ansöker till gymnasieutbildning enbart på utbildningsgrund får rätt att ansöka kan en betydande ökning av antalet sökande i viss mån också vara av betydelse för den bedömning av utbildningsbehovet som ligger till grund för beviljande av tillstånd. Hittills har endast den i landet bosatta befolkningens utbildningsbehov beaktats vid bedömningen av utbildningsbehov inom gymnasieutbildningen. Denna ökning av utbildningsbehoven kan emellertid för sin del öka trycket på att öka antalet tillstånd och antalet studerande som omfattas av tillstånden. Ökningen av antalet studerande medför i sig betydande kostnadseffekter, särskilt på längre sikt.

Medborgare i Europeiska unionens medlemsstater och i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet kan under ansökningsfasen uppvisa en identitetshandling som styrker medborgarskapet, så att dessa sökande inte behöver visa upp ett uppehållstillstånd som anger grunden för vistelsen.

Sökande som kommer från länder utanför Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet kan vid behov antas villkorligt till gymnasieutbildning. Det slutliga beslutet om antagning som studerande kan fattas när personerna hade lagt fram ett intyg om uppehållstillstånd. Till exempel när en person ansöker om uppehållstillstånd på grund av familjeband kan han eller hon ansöka till den engelskspråkiga gymnasieutbildningen redan innan uppehållstillstånd beviljas. I så fall kan den sökande villkorligt antas till gymnasieutbildning på engelska, och det villkorliga beslutet om antagning som studerande träder i kraft när personen har lagt fram sitt uppehållstillstånd.

Om ett permanent uppehållstillstånd inte beviljas eller om den sökande inte lägger fram det ska beslut fattas om att studierätten förfaller. Beslutet kan överklagas och den sökande kan begära omprövning av beslutet på det sätt som föreskrivs i 49 §.

I 5 mom. föreslås det bestämmelser om synnerligen vägande skäl som gör det möjligt att avvika från kriteriet i 2 eller 3 mom.

22 §. Grunder för antagning som studerande. I paragrafen föreskrivs det om grunderna för antagning som studerande. I bestämmelsen fastställs de grundläggande principerna för antagning som studerande, det vill säga hur antagningskriterierna ska utformas och vilka behöriga sökande som ska antas som studerande. I 3 mom. föreskrivs det om grunderna för antagning som studerande vid antagning av studerande för att avlägga sådan i 6 § avsedd internationell examen enligt en särskild utbildningsuppgift på motsvarande nivå som studentexamen och studier som förbereder för sådan examen, om inte något annat bestäms i den förordning av undervisnings- och kulturministeriet som avses i 2 mom.

Enligt förslaget fogas till momentet en bestämmelse om att utbildningsanordnaren beslutar om grunderna för antagning av studerande vid antagningen av studerande till gymnasiets lärokurs på engelska, om inte något annat föreskrivs i den förordning av undervisnings- och kulturministeriet som antagits med stöd av 2 mom. Bestämmelsen ger utbildningsanordnaren omfattande behörighet att besluta om antagningskriterierna för den engelska gymnasieutbildningen till den del något annat inte föreskrivs om dem i undervisnings- och kulturministeriets förordning. Syftet med förordningen är att föreskriva om antagningskriterierna i närmare detalj. Om antalet sökande är större än det antal studerande som kan antas som studerande ska utbildningsanordnaren tillämpa ett sådant antagningsförfarande som uppfyller de jämlika antagningsgrunder som enligt 22 § ska tillämpas vid antagning av studerande. I praktiken innebär detta att de sökande måste kunna rangordnas. Om det är svårt att på basis av tidigare studier och betyg placera de sökande i en tillförlitlig jämförelseställning, ska utbildningsanordnaren undersöka den kärnkompetens som de sökande behöver i gymnasiestudierna.

Det föreslås också att 3 mom. förtydligas i förhållande till 2 mom. så att ordet "dock" läggs till i 3 mom. Detta visar att antagningskriterierna för de utbildningar som anges i 3 mom. avviker från de grunder för antagning av studerande som anges i 2 mom.

28 §. Rätt till stöd för lärandet. Enligt det gällande 28 § 1 mom. har en studerande som på grund av särskilda språksvårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt sina individuella behov. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen. Den gällande paragrafen har rubriken "Stöd för lärandet". Det föreslås att rubriken förtydligas genom att uttrycket "rätt till stöd för lärandet" införs i stället för den gällande ordalydelsen. Det föreslås att 1 mom. ändras i fråga om struktur och innehåll. Enligt förslaget ska en studerande ha rätt till stöd för lärandet under tiden för studier enligt denna lag. Med stöd för lärandet avses stödundervisning, handledning och stöd som den studerande behöver för kunna att avlägga gymnasiets lärokurs.

När det gäller stöd för lärandet ska fokus ligga på ett lättillgängligt stöd som den studerande ska få så snart stödbehovet framkommer och som kan förhindra att svårigheterna ackumuleras och förvärras ytterligare. Stödet för lärandet är avsett som stöd för ämnesundervisningen för de studerande som har svårt att klara av sina studier. Stödet för lärandet är inte avsett för studerande som på grund av frivillig frånvaro eller passivitet hamnar på efterkälken i sina studier. Det ska finnas tillräckligt med stöd för lärandet för de studerande, och stödet ska ges i rätt tid och vara av sådan kvalitet att det främjar de studerandes lärande, visande av kunskaper, utexaminering och övergång till fortsatta studier. Stöd för lärandet kan ordnas mångsidigt, flexibelt och med hjälp av alternativa metoder. En studerande kan söka sig till stödåtgärder självständigt eller hänvisas till stödåtgärder. Även om en studerande kan hänvisas till eller rekommenderas stödåtgärder, är den studerande inte skyldig att ta emot stöd för lärandet. Gymnasieutbildningen

grundar sig även i fortsättningen på den studerandes aktivitet och självständiga roll när det gäller att främja studierna, och för att uppnå kraven i lärokursen har den studerande möjlighet att ta emot stöd för lärandet.

Med stödundervisning avses undervisning och handledning som ges av lärare för att tillgodose den studerandes behov av stöd. En studerande som har svårt att lära sig och klara av utbildningen har rätt att få stödundervisning vid sidan av annan undervisning och handledning. Stödundervisning kan ges en studerande som tillfälligt har blivit efter i sina studier eller av någon annan orsak behöver stöd och handledning för att fullgöra gymnasiets lärokurs. Stödundervisning kan också ges för att stärka studiefärdigheter, till exempel språkliga, matematiska eller datatekniska färdigheter, eller för att stödja färdigheter som rör studieteknik. Stödundervisningen kan omfatta stärkande av språkkunskaperna när en studerande har bristande kunskaper i det finska eller svenska språket i fråga om ordförråd eller språkbruk i anslutning till utbildningen. Att stärka språkkunskaperna ska alltid vara kopplat till de studier som genomförs och stödundervisning får inte användas för undervisning i grundläggande språkkunskaper.

Som en del av stödet för lärandet kan en studerande ges stöd och handledning av en speciallärare. Stöd för lärandet som ges av en speciallärare kan till exempel vara en diskussion om den studerandes behov av stöd och metoder för att stödja studierna eller testning av svårigheter med läsning och skrivande samt en bedömning av behovet av särskilda arrangemang vid studentexamen. Denna typ av kortvarigt stöd för lärandet är i de flesta fall tillräckligt för studerande som exempelvis har specifika inlärningsvärigheter, såsom svårigheter att läsa och skriva. Inget beslut om specialundervisning fattas om sådant stöd för lärandet som ges av en speciallärare. Den studerandes lärande och välbefinnande kan också stödjas genom sektorsövergripande samarbete mellan undervisnings-, handlednings- och studerandevårdspersonal. En studerande kan vid behov få stöd för lärandet också av annan personal, såsom studiehandledare och studerandevårdspersonal. Som en del av stödet för lärande kan man erbjuda studier som stöder den studerandes lärande och som ingår i gymnasiets lärokurs.

Specialläraren hjälper genom konsultation andra lärare att ta hänsyn till de studerandes specialpedagogiska stödbehov i undervisningen och handledningen. En speciallärare kan i samarbete med lärarna planera sätten att visa kunskaper och specialarrangemangen för detta i enlighet med den studerandes behov.

I 28 § 2 mom. i den gällande lagen föreskrivs det om bedömning av stödbehovet i början av studierna och regelbundet under studiernas gång samt om anteckning om stödåtgärderna. Det föreslås att denna bestämmelse förblir oförändrad. I 28 § 3 mom. i den gällande lagen föreskrivs det om den studerandes rätt till assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster som studierna förutsätter. Det föreslås att bestämmelsen flyttas till en ny 28 a §.

28 a §. Rätt till specialundervisning. Det föreslås att lagen ska innehålla en ny 28 a § om studerandes rätt till specialundervisning. I 1 mom. föreslås att en studerande har rätt till specialundervisning, om han eller hon på grund av konstaterade inlärningsvärigheter eller av andra jämförbara orsaker behöver specialundervisning för att avlägga de studier som avses i lagen och det stöd för lärandet som avses i 28 § inte är tillräckligt med beaktande av den studerandes behov av stöd. Specialundervisningen antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan. Bestämmelsen om anteckning av specialundervisningen motsvarar således det stöd för lärandet som beviljas enligt 28 § och principen om antecknande av stöd. Genom tydliga kriterier för att få specialundervisning säkerställs att specialundervisningen riktas till de studerande som behöver den mest.

Med konstaterade inlärningsssvårigheter avses sådana faktorer som försvårar den studerandes lärande och som har identifierats antingen under den grundläggande utbildningen eller under utbildningen på andra stadiet. Dessa faktorer kan bero på inlärningsssvårigheter, neuropsykiatriska svårigheter eller annan skada eller sjukdom som försvårar lärandet. Om en studerande under den grundläggande utbildningen har fått särskilt stöd, har stödåtgärderna antecknats i de handlingar som gäller stödet till den studerande och som utbildningsanordnaren har tillgång till. Dessa handlingar överförs till anordnaren av gymnasieutbildning med stöd av 23 § i läropliktslagen och den föreslagna 28 b § 2 mom.

Svårigheterna kan också identifieras i början av eller under utbildningen på andra stadiet. Då kan den studerandes inlärningsssvårigheter konstateras med hjälp av olika sällningsmetoder och tester. Som en del av bedömningen kan man vid behov intervjua lärare som undervisar de studerande för att bedöma hur inlärningsssvårigheterna påverkar studierna och vilka stödåtgärder som behövs. Vid behov konstateras inlärningsssvårigheterna i samarbete med aktörer inom studerandevården. Specialundervisning kan erbjudas och stödbeslut kan fattas på basis av stödbehovet utan att de stödmedel som hänför sig till stöd för lärandet och stödundervisning i 28 § först prövas. En sådan situation kan uppstå om ett stödbehov uppkommer hos en studerande, och det redan i förväg bedöms att stöd för lärandet och stödundervisning är otillräckliga.

Med andra därmed jämförbara skäl avses situationer där en studerande behöver specialpedagogiskt stöd av någon annan orsak än inlärningsssvårigheter, funktionsnedsättning eller sjukdomar. Andra skäl kan till exempel vara en orsak som hänför sig till en svår livssituation och som avsevärt försvårar studierna och lärandet på lång sikt.

Specialundervisningen svarar på behov hos studerande som har sådana stödbehov som stödet enligt 28 § inte räcker till för. Specialundervisning ges av en speciallärare vars behörighet bestäms i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet. Specialläraren ansvarar för bedömningen av behovet av särskilda pedagogiska stödåtgärder och för planeringen av stödåtgärder i samband med studierna och visandet av kunnskap. Specialundervisning kan till exempel vara undervisning i lämpliga studiestrategier eller stöd för schemaläggning av uppgifter samt stöd för självständiga och målinriktade studier. Stödåtgärderna genomförs i samarbete med undervisnings- och handledningspersonalen. I specialundervisningen beaktas också de särskilda arrangemang som den studerande behöver i situationer som hänför sig till visande av kunnskap under gymnasieutbildningen samt i studentexamen. Inom gymnasieutbildningen är det inte möjligt att avvika från målen enligt lärokursen. Bestämmelser om avvikande ordnande av studierna finns i 29 §. De som antas till gymnasiet ska ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna i gymnasiets lärokurs. I specialundervisningen samarbetar man efter behov med studerandevården samt med den studerandes vård- och rehabiliteringsnätverk. För att tillgodose behoven av stöd för studerande med funktionsnedsättning samarbetar man med tjänsterna för personer med funktionsnedsättning inom välfärdsområdet. Studerandevårdspersonalen och ledningen för välfärdsområdet behöver introduktion och utbildning som en del av den specialundervisning som ordnas inom gymnasieutbildningen.

Det föreslås att till 2 mom. flyttas det gällande 28 § 3 mom. om studerandes rätt till assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster som studierna förutsätter. Dessa former av stöd handlar om starkare stödformer, och det är därför tydligare att reglera dem i samband med specialundervisningen.

28 b §. Beslut om specialundervisning. En ny 28 b § om beslut om specialundervisning föreslås i lagen. I enlighet med 1 mom. i den föreslagna paragrafen beslutar utbildningsanordnaren om

den specialundervisning som ges en studerande. Den studerande och dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan ett beslut som avses i detta moment fattas. Den föreslagna bestämmelsen innebär att utbildningsanordnaren ska fatta ett förvaltningsbeslut när behovet av specialundervisning framgår eller på grundval av en begäran eller viljeyttring om stödbehov från den studerande eller dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare. Utbildningsanordnaren ska bedöma om de förutsättningar för specialundervisning som avses i 28 b § uppfylls i samband med beslutsfattandet samt höra den studerande och dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare. I beslutsfattandet följs de allmänna bestämmelserna om beslutsfattande, närmast förvaltningslagen (434/2003) och i kommunerna även kommunallagen (365/1995).

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Den föreslagna bestämmelsen om förvaltningsbeslut förbättrar den studerandes rättsskydd, eftersom beslutet om specialundervisning kan överklagas. En studerande kan söka rättelse i beslutet hos regionförvaltningsverket. Detta tryggar ställningen i synnerhet för de studerande som får ett avslagsbeslut av utbildningsanordnaren i en situation, där den studerande själv upplever att kriterierna för specialundervisning uppfylls men utbildningsanordnaren meddelar ett avslagsbeslut om specialundervisning. Informationen i motiveringen till beslutet ska således göra det möjligt för den studerande att bedöma beslutets lagenlighet och behovet av att söka ändring. Den föreslagna bestämmelsen förbättrar jämlikheten mellan studerande på andra stadiet, eftersom motsvarande bestämmelser redan i nuläget gäller i lagen om yrkesutbildning och i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning.

I 2 mom. föreslås det bestämmelser om överföring av uppgifter som ingår i beslut om särskilt stöd inom den grundläggande utbildningen. Om en läropliktig har fått ett sådant i 17 § i lagen om grundläggande utbildning avsett beslut om särskilt stöd som gäller när den grundläggande utbildningen upphör, ska utbildningsanordnaren utreda och bedöma den studerandes behov av specialundervisning på basis av det beslut om särskilt stöd som fattats under den grundläggande utbildningen. Den föreslagna bestämmelsen effektiviserar överföringen av information om den studerandes stödbehov från den grundläggande utbildningen till det andra stadiet och gör det möjligt att systematiskt sätta in stödåtgärder redan när gymnasiestudierna börjar. Bestämmelsen stärker de studerandes jämlikhet under övergången från grundläggande utbildning till utbildning på andra stadiet. Genom bestämmelsen säkerställs att den studerandes behov av särskilt stöd konstateras så tidigt som möjligt och att de stödåtgärder som behövs kan inledas genast när utbildningen börjar. Stödets genomslagskraft bedöms under studierna och vid behov stärks eller minskas stödet. Det ska också vara möjligt att avstå från specialundervisningen och stödet ska också kunna dras in, om en studerande som får specialundervisning inte längre behöver stöd.

Enligt 28 § i den föreslagna gymnasielagen har en studerande rätt till stöd för lärande under de studier som avses i gymnasielagen. Stödet för inläring är den stödundervisning, handledning och det stöd som den studerande behöver för att fullgöra gymnasieutbildningens lärokurs. Såsom konstateras i motiveringen till 28 § kan som en del av stödet för lärandet också ges stöd och handledning av en speciallärare. I fråga om stöd för lärande som ges av en speciallärare fattas inget beslut om specialundervisning. Stöd och handledning som ges av en speciallärare och vid uppenbart behov även undervisning som ges av en speciallärare kan erbjudas den studerande redan innan förvaltningsbeslutet om specialundervisning fattas. Ärendet ska dock behandlas och beslut om specialundervisning ges i enlighet med förvaltningslagen utan ogrundat dröjsmål. För att underlätta det administrativa arbete som ändringen medför bereder

Utbildningsstyrelsen riksomfattande modellblanketter och beslutsunderlag, vilka utbildningsanordnarna kan använda när de fattar beslut om specialundervisning

49 §. Begäran om omprövning. I paragrafen föreskrivs det om begäran om omprövning av vissa beslut som avses i gymnasielagen. Som en ny 6 punkt i 1 mom. föreslås det att omprövning av ett beslut som gäller rätt att få specialundervisning får begäras hos regionförvaltningsverket. I 2 mom. konstateras det att det finns bestämmelser om begäran om omprövning i förvaltningslagen.

7.2 Lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

24 §. Priserna per enhet för gymnasier. Enligt 24 § 2 mom. i den gällande lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet graderas priset per enhet för kommuner och samkommuner på basis av nyckeltalet för ringa antal studerande enligt vad som bestäms genom förordning av statsrådet. Priset per enhet för en privat utbildningsanordnare är detsamma som priset per enhet för den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. Om kommunen inte anordnar gymnasieutbildning, beräknas priset per enhet för en privat anordnare av gymnasieutbildning på samma sätt som priset per enhet för kommunen.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att det nyckeltal som används som grund för graderingen av priserna per enhet utöver ett ringa antal studerande ska bestämmas på basis av utbildningsanordnarens fjärrortstal samt på basis av om utbildningsanordnarens undervisningsspråk, som hör till nationalspråken, är ett minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas. För en privat utbildningsanordnare fastställs ett eget nyckeltal och ett pris per enhet också om utbildningsanordnarens undervisningsspråk är ett minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas. Med minoritetsspråk avses i detta sammanhang, beroende på den språkliga fördelningen av befolkningen i kommunen, antingen svenska eller finska. Minoritetsspråket avser inte bara minoritetsspråket i en tvåspråkig kommun, utan även ett språk i en enspråkig kommun som talas av en befolkningsminoritet i kommunen.

Samtidigt föreslås det att paragrafens rubrik samt 1 mom. ändras så att i stället för *Priserna per enhet för gymnasier* används termen *Priserna per enhet för gymnasieutbildning*, som bättre beskriver innehållet i paragrafen och överensstämmer med rubrikerna i 6–8 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Priserna per enhet bestäms inte för gymnasier utan för anordnare av gymnasieutbildning. Dessutom förtydligas 2 mom. så att bemyndiganden att utfärda förordning samlas i slutet av momentet.

7.3 Lagen om studentexamen

1 §. Studentexamen. Enligt 1 mom. i den gällande paragrafen avläggs studentexamen som avslutning på gymnasieutbildning enligt gymnasielagen. En studerande som har avlagt examen har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och uppnått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen. De som deltar i proven i studentexamen kallas i lagen examinander.

Enligt huvudregeln i 2 mom. avläggs studentexamen på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. I fortsättningen ska studentexamen dock också kunna avläggas på engelska. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska tryggar ställningen för examinander med svaga förutsättningar att lyckas i en finsk- eller svenskspråkig examen. Detta bidrar till att de studerande genomför utbildningen på andra stadiet och underlättar övergången till högre utbildning. Ordalydelsen i den nya bestämmelsen framhäver nationalspråkets ställning

så att studentexamen i regel ska avläggas på finska eller svenska. Separata bestämmelser om rätten att avlägga studentexamen på engelska föreslås i 5 a § i lagen.

3 §. Provet i studentexamen. I det gällande 3 § 1 mom. föreskrivs det om prov som hör till och ordnas för studentexamen. Enligt bestämmelsen ordnas i studentexamen prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik samt i naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (realämnena). Det föreslås att 1 mom. ändras så att det vid studentexamen även är möjligt att avlägga ett prov i konst- och färdighetsämnen (musik, bildkonst och gymnastik).

Enligt 4 mom. bestäms genom förordning av statsrådet om i vilka realämnena och främmande språk proven ordnas samt om utarbetande av proven. Det föreslås att det till momentet ska fogas en bestämmelse om att det genom förordning av statsrådet bestäms om anordnande av prov också i konst- och färdighetsämnena.

4 §. Anordnande av prov. I paragrafen föreskrivs det om anordnande av proven i studentexamen och om processen. Enligt 4 mom. i den gällande bestämmelsen ordnas proven i studentexamen skriftligt eller digitalt och muntliga uppgifter kan ingå i dem. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om anordnande av prov samt om tidtabeller och provarrangemang.

Det föreslås att bestämmelsen på finska ändras så att det i stället för om elektroniska studentprov (*sähköisiä ylioppilaskokeita*) föreskrivs om digitala prov (*digitaalisia kokeita*). På svenska föreskrivs det om digitala prov redan i den gällande lagen. Den terminologiska ändringen på finska behövs, eftersom alla studentprov har ordnats digitalt sedan 2019.

Det föreslås att den första meningen i 4 mom. förtydligas så att meningen i 1 mom. om de muntliga prov som ingår i proven överförs till den andra meningen. I andra meningen föreslås en bestämmelse om att i proven kan ingå muntliga uppgifter och arbetsprov.

Med arbetsprov hänvisas till sådana konstnärliga och färdighetsmässiga arbetsprov som kan ingå i studentproven i konst- och färdighetsämnena. Arbetsprov kan ordnas vid andra tidpunkter än vid samtidiga prov i studentexamen.

Provet i konst- och färdighetsämnena visar i vilken omfattning den studerande har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och har uppnått tillräcklig mognad enligt målen för läroämnet i gymnasieutbildningen. Arbetsprovet omfattar uppgifter som baserar sig på uttryck, presentation eller verksamhet som kännetecknar konst- och färdighetsämnet samt skriftliga eller digitala uppgifter som ordnas i likhet med andra prov. Studentexamensproven kan i framtiden också innehålla arbetsprov. Arbetsproven hänför sig till prov i konst- och färdighetsämnena och de ska utföras före provtillfället, med utgångspunkten att arbetsprovet utnyttjas vid provprestationen. Den processlika karaktär och långsiktighet i visandet av kunskaper som är karakteristisk för konst- och färdighetsämnena beaktas i utvecklandet av proven inom ramen för tidtabellerna för studentexamina som ordnas två gånger om året.

I 4 mom. föreskrivs det om Studentexamensnämndens behörighet att bestämma närmare om anordnande av prov samt om tidtabeller och arrangemang. Nämnden bestämmer i fortsättningen även om anordnandet av de arbetsprov som ingår i studentproven. Med arbetsprov avses de alster i konst- och färdighetsämnena som ingår i processen för studentproven i konst- och färdighetsämnena. Dessutom föreslås det att ordet "provarrangemang" ändras till "arrangemang". Till följd av ändringen får Studentexamensnämnden befogenhet att i större utsträckning

bestämma om arrangemangen och tidtabellerna för proven i konst- och färdighetsämnen och de arbetsprov som föregår dem.

5 a §. *Rätt att avlägga studentexamen på engelska.* Enligt förslaget ska det i en ny 5 a § föreskrivas om rätten att avlägga studentexamen på engelska. I 1 mom. föreslås det bestämmelser om de förutsättningar som ska uppfyllas för att en studerande ska kunna avlägga studentexamen på engelska.

En studerande kan avlägga studentexamen på engelska i tre situationer. Rätt att avlägga studentexamen på engelska har enligt 1 mom. den som fullgör gymnasieutbildningens lärokurs enligt 20 § 2 mom. 1 punkten i gymnasielagen på engelska. Dessutom kan examen avläggas av den som tidigare har slutfört gymnasiets lärokurs på engelska. Studentexamen på engelska kan med stöd av 3 punkten avläggas också av den som har avlagt en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning eller en motsvarande tidigare examen på engelska.

Ytterligare kan studentexamen på engelska avläggas av den som har slutfört studier för International Baccalaureate- eller European Baccalaureate-examen på engelska. En förutsättning är att den studerande inte har avlagt examen. I slutet av undervisningsprogrammet Diploma Programme, som ingår i International Baccalaureate-examen, måste den studerande skriva minst sex ämnen i avgångsprovet. En studerande har inte avlagt examen till exempel om han eller hon inte har avlagt sex ämnen med godkänt resultat vid avgångsproven. Även underlåtenhet att uppfylla de övriga kraven för genomförande av IB-diplomet kan betraktas som oavlagd examen. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att studerande söker sig till International Baccalaureate- eller European Baccalaureate-examen i syftet att slutföra studierna genom att avlägga studentexamen på engelska enligt 20 § 2 mom. 1 punkten i gymnasielagen.

I 2 mom. föreskrivs det dessutom att den som avlägger en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning eller en motsvarande tidigare examen på engelska kan delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande studerar inom grundexamensutbildningen i fråga. Den föreslagna bestämmelsen gör det möjligt för studerande som avlägger två eller flera examina samtidigt att avlägga studentexamen.

I 3 mom. föreskrivs det om ytterligare förutsättningar för den studerandes språkkunskaper vid tillämpningen av 1 mom. 2 och 3 punkten. En studerande ska enligt 3 mom. vid tillämpningen av 1 mom. 2 och 3 punkten ha otillräckliga språkkunskaper för att kunna avlägga studentexamen på finska eller svenska. Genom den föreslagna bestämmelsen förhindras att en person som kan finska eller svenska uppfyller villkoret i 1 mom. 2 eller 3 punkten och därefter strävar efter att avlägga studentexamen på engelska. En sådan person bör söka sig till att avlägga studentexamen på finska eller svenska.

Med bristande språkkunskaper avses otillräckliga kunskaper i finska eller svenska. En studerande som på grund av bristande språkkunskaper inte skulle klara av att fullgöra gymnasiets lärokurs och avlägga studentexamen på finska eller svenska kan avlägga studentexamen på engelska. Bristande språkkunskaper bedöms med hjälp av kriterierna i 21 a § gymnasielagen.

7 §. *Förutsättningar för deltagande i prov.* I den gällande 7 § föreskrivs det om de förutsättningar under vilka den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen får delta i studentexamensprovet. Det föreslås att det till 1 mom. ska fogas en bestämmelse om de förutsättningar under vilka den som genomgår gymnasiets lärokurs kan delta i prov i ett konst- och färdighetsämne. I provet i ett konst- och färdighetsämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra

studiepoäng i läroämnets studier. Kravet på studier i ett läroämne som omfattar fyra studiepoäng motsvarar förutsättningarna för deltagande i prov i de realämnena som inte innehåller obligatoriska studier.

En studerande som avlägger yrkesinriktad grundexamen i enlighet med 7 § 3 mom. i studentexamenslagen kan delta i proven i studentexamen efter att ha tillägnat sig ett kunnande som motsvarar minst 90 kompetenspoäng. En sådan examinand har även rätt att delta i provet i ett konst- och färdighetsämne efter att ha slutfört de 90 kompetenspoängen i yrkesstudierna. Examinanden kan även fullgöra studier i ett konst- och färdighetsämne enligt gymnasiets lärokurs, om sådana studier står till buds för honom eller hen.

För att kunna avlägga provet i ett konst- och färdighetsämne ska examinanden också ha utfört det arbetsprov som examensnämnden har fastställt.

Reformen ändrar inte de lagstadgade rättigheterna att delta i studentexamen för den som studerar för yrkesinriktad grundexamen eller i gymnasiets lärokurs för vuxna.

8 §. Anmälan till prov. Enligt det gällande 8 § 1 mom. ska examinanden för varje enskilt examenstillfälle och prov som avläggs anmäla sig skriftligt senast den dag som Studentexamensnämnden anger till det gymnasium där denne avser avlägga provet. Rektorn har till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller förutsättningarna enligt 5–7 § för deltagande i examen och proven i den. Om rätten att delta förvägras ska ett motiverat, skriftligt beslut meddelas.

Det föreslås att momentet ändras så att en hänvisning till paragraf 5 a § fogas till det. Då har rektorn också till uppgift att säkerställa förutsättningarna enligt den föreslagna 5 a § för deltagande i studentexamen på engelska.

10 §. Prov som avläggs i studentexamen. Enligt 1 mom. i den gällande bestämmelsen ska en examinand som avlägger studentexamen avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val minst tre prov från en grupp som omfattar ett prov i matematik, det andra inhemska språket, ett främmande språk och ett realämne. Det föreslås att strukturen i 1 mom. förtydligas med hjälp av en numrerad förteckning. I 1 mom. Införs dessutom en möjlighet att avlägga studentprov i ett konst- och färdighetsämne.

Alla examinand ska även i fortsättningen avlägga provet i modersmål och litteratur (grupp 1). Dessutom ska examinanderna avlägga tre prov ur de olika grupperna 2–5 och ett prov ur grupperna 2–6. Utöver provet i modersmål och litteratur ordnas prov i följande läroämnen: 2) matematik, 3) det andra inhemska språket, 4) främmande språk, 5) realämnena, 6) konst- och färdighetsämnena.

I studentexamen visar den studerande att han eller hon har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som ingår i läroplanen för gymnasieutbildningen, vilket gör det möjligt att avlägga studentprovet i konst- och färdighetsämnena i de obligatoriska konst- och färdighetsämnena som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs för unga: musik, bildkonst och gymnastik.

Med stöd av det föreslagna 3 mom. kan i de prov som avses i 1 mom. ingå endast ett prov i samma läroämne. Dessutom kan examen omfatta ett eller flera andra prov ur alla grupperna 1–6. I examen ska liksom i nuläget med stöd av det föreslagna 4 momentet ingå minst ett sådant prov med högre svårighetsgrad som avses i 3 § 3 mom. eller ett sådant prov i modersmål och litteratur som avses i 11 § 2 eller 3 mom. och som avläggs i stället för provet i det andra inhemska språket eller provet i ett främmande språk.

14 §. Utevaro från provtillfället och avbrutet prov. Om en person som anmält sig till provet i enlighet med den gällande 14 § uteblir från provtillfället eller inte lämnar in provprestationen för bedömning, betraktas provet som underkänt. Bestämmelsen föreslås dessutom innehålla bestämmelser om arbetsproven. Om en person som anmält sig till provet uteblir från ett enda provtillfälle eller inte lämnar in en provprestation för bedömning eller uteblir från provtillfället för ett arbetsprov eller inte lämnar in ett arbetsprov för bedömning, betraktas provet som underkänt. Till följd av ändringen kan examen inte enligt 12 § avläggas om provet med stöd av den föreslagna bestämmelsen betraktas som underkänt.

19 §. Examensbetyg och betyg över avlagda prov. I den gällande 19 § föreskrivs det om examensbetyg och intyg över avlagda prov. Det föreslås att paragrafen ska innehålla ett nytt 2 mom. om studentexamensbetyg på engelska. Enligt förslaget ska över studentexamen på engelska utfärdas förutom ett studentexamensbetyg på finska eller svenska även ett studentexamensbetyg på engelska. Utgångspunkten för 19 § i språklagen (423/2003) är att domar, beslut och andra handlingar som myndigheten utfärdar skrivs på handläggningsspråket i ärendet, finska eller svenska. Därför är det nödvändigt att föreskriva särskilt om examensbetyg på engelska i den föreslagna lagen.

21 §. Sökande av ändring i beslut av rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ. I den gällande 21 § föreskrivs det om sökande av ändring i beslut av rektorn och utbildningsanordnarens kollegiala organ. I 1 mom. finns bestämmelser om begäran om omprövning av ett beslut genom vilket rektorn enligt 8 § 1 mom. har förvägrat rätt att delta i studentexamen eller i ett prov i studentexamen. Omprövning av beslut får begäras hos regionförvaltningsverket. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen. Bestämmelser om anförande av besvär hos förvaltningsdomstolen finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Det föreslås att det till 1 mom. fogas en bestämmelse om att beslutet verkställs även om besvär har anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten. Beslut om rätten att delta är i allmänhet tydliga. Införandet av en engelskspråkig studentexamen kan öka antalet anmälningar från utlandet och strävandena att bli student i Finland. I och med den föreslagna ändringen behandlas dock eventuella besvär innan examinandena har avlagt studentexamen samt ansökt om och antagits som studerande med studentexamensintyg till inhemska eller utländska högskolor.

7.4 Läropliktslagen

23 §. Tillgång till uppgifter. Enligt 23 § 5 mom. i den gällande läropliktslagen ska den som ordnar grundläggande utbildning lämna den nya utbildningsanordnaren ett sådant beslut om särskilt stöd enligt 17 § i lagen om grundläggande utbildning som gäller när den grundläggande utbildningen avslutas. Detta gäller i situationer som avses i 67 § 3 mom. i lagen om yrkesutbildning och i 22 § 1 mom. i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning. Beslutet ska också lämnas på begäran av utbildningsanordnaren.

Det föreslås att 5 mom. ändras så att ett beslut om särskilt stöd enligt lagen om grundläggande utbildning som gäller när den grundläggande utbildningen upphör i fortsättningen ska lämnas till den nya utbildningsanordnaren som ordnar gymnasieutbildning också i de situationer som avses i 28 b § 2 mom. i gymnasielagen. Den föreslagna bestämmelsen effektiviserar överföringen av information om den studerandes stödbehov från den grundläggande utbildningen till det andra stadiet och gör det möjligt att systematiskt sätta in stödåtgärder redan när gymnasiestudierna börjar. Ett beslut om särskilt stöd ska lämnas till den nya utbildningsanordnaren i en situation där beslutet om särskilt stöd gäller när den grundläggande utbildningen upphör.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Statsrådets förordning om studentexamen

Bestämmelser om studentexamen finns i statsrådets förordning om studentexamen (612/2019). I 4 § i förordningen föreskrivs det om prov som ordnas i realämnen och främmande språk. Paragrafen föreslås innehålla en bestämmelse om att prov i konst- och färdighetsämnena ordnas i musik, bildkonst och gymnastik. Dessutom ändras rubriken till ordalydelsen "Prov i realämnen, främmande språk och konst- och färdighetsämnena".

Undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildning

Bestämmelser om antagning av studerande finns i undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildningen (838/2021). I bestämmelserna i 6 § om antagning som grundar sig på utbildningsanordnarens prövning stryks vid antagning av studerande kravet på tillräckliga färdigheter att använda och förstå ansökningsmålens undervisningsspråk i tal och skrift.

I 10 § fastställs i nuläget antagningskriterierna för utbildning som leder till International Baccalaureate-examen. Enligt 1 mom. tillämpas förordningen också vid antagning av studerande till studier som leder till International Baccalaureate-examen. I 2 mom. föreskrivs det också om att utbildningsanordnaren kan utreda om de sökande behärskar undervisningsspråket tillräckligt väl. Om utbildningsanordnaren bedömer att sökandens språkkunskaper inte räcker till för att klara av studierna, kan den sökande inte antas till utbildningen.

Paragrafen ändras också i och med lagändringarna avseende gymnasieutbildning på engelska. I paragrafen anges också att förordningen ska tillämpas vid antagning som studerande för gymnasiet lärokurs på engelska. Förordningens 3 § tillämpas dock inte vid antagning som studerande för att genomgå gymnasiet lärokurs på engelska. De som söker sig till den engelskspråkiga gymnasieutbildningen har inte nödvändigtvis ett avgångsbetyg enligt den gällande lagen om grundläggande utbildning, varför antagningskriterierna i 3 § inte kan tillämpas vid antagningen av studerande. Det föreslås dessutom att bestämmelsen om utredning av de sökandes tillräckliga kunskaper i undervisningsspråket stryks i 2 mom., eftersom det enligt förslaget i fortsättningen ska föreskrivas i 21 § i gymnasielagen om villkoret gällande tillräckliga språkkunskaper hos den som söker sig till gymnasieutbildning.

Statsrådets förordning om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

Bestämmelser om beräkning av priset per enhet för gymnasieutbildning finns i statsrådets förordning om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1766/2009).

I 1 § 2 mom. i den gällande förordningen bestäms beräkningsgrunden för nyckeltalet på basis av antalet studerande. Det föreslås att momentet ändras så att höjningen av nyckeltalet bestäms på olika sätt för de utbildningsanordnare vars fjärrortstal är större än noll eller vars undervisningsspråk är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas och för övriga utbildningsanordnare. Nyckeltalet höjs på basis av ringa antal studerande mer för de förstnämnda utbildningsanordnarna för att utbildningens regionala och språkliga tillgänglighet ska säkerställas. Av samma skäl ska det inte heller finnas någon övre gräns för höjning av nyckeltalet för dessa utbildningsanordnare. För de sistnämnda utbildningsanordnarna höjs nyckeltalet på basis av ringa antal studerande med

hälften mindre och det finns en övre gräns för höjning av nyckeltalet som motsvarar den gällande bestämmelsen.

I 1 § 3 mom. i den gällande förordningen finns bestämmelser om en avvikande beräkningsgrund för nyckeltalet för gymnasieutbildning som senast den 31 december 2012 överförts till en kommun som uppstått genom en kommunsammanslagning eller blivit en del av gymnasieutbildningen i en annan kommun eller samkommun till följd av en ändring i tillståndet att ordna utbildning. Momentet trädde i kraft 2008, vilket innebär att bestämmelsen gäller gymnasieutbildning som sammanslagits 2008–2012. Det föreslås att momentet upphävs. På så sätt beräknas priset per enhet på samma sätt för liknande utbildningsanordnare, oberoende av vilka förändringar i kommunstrukturen som tidigare har skett.

Det föreslås att det till förordningen fogas en ny paragraf, 1 c §, där det föreskrivs om grunderna för bestämmande av fjärrortstalet för anordnare av gymnasieutbildning. I paragrafen föreskrivs det om hur det fjärrortstal för en anordnare av gymnasieutbildning som avses i 24 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet ska bestämmas i enlighet med den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. Sättet att bestämma fjärrortstalet motsvarar det som föreskrivs i 2 § i statsrådets förordning om statsandel för kommunal basservice (1393/2022).

Dessutom preciseras 20 § 1 mom. i förordningen så att omvandlingen av enskilda läroämnena i gymnasiet till studerandeantal endast gäller studier enligt lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna. Denna ändring ändrar inte nuläget i fråga om omvandlingen av studerandeantal eller beräkningen av priset per enhet.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen om ändring av studentexamenslagen träder i kraft den 1 januari 2025.

Det föreslås att bestämmelserna i 3 § 1 och 4 mom., 4 § 4 mom. och 7 § 1 mom., 10 § 2 mom. och 14 § i lagen om ändring av lagen om studentexamen tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2029. Avsikten är att lagens 1 § 2 mom., 5 a §, 8 § och 19 § 2 mom. tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2028.

Lagen om ändring av gymnasielagen avses träda i kraft delvis den 1 januari 2025 och delvis den 1 augusti 2025. Den 1 augusti 2025 avses 28 §, 28 a §, 28 b § och 49 § 1 mom. 6 punkten i lagen om ändring av gymnasielagen träda i kraft. Till övriga delar avses lagen om ändring av gymnasielagen träda i kraft den 1 januari 2025. Det föreslås att bestämmelserna i 12 § 2 mom., 20 §, 21 a § och 22 § 3 mom. i lagen om ändring av gymnasielagen tillämpas vid antagningen av studerande till den gymnasieutbildning på engelska som börjar den 1 augusti 2026 eller därefter.

Lagen om ändring av läropliktslagen avses träda i kraft den 1 augusti 2025.

Lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet avses träda i kraft den 1 januari 2026. Avsikten är att lagen ska tillämpas första gången när priserna per enhet bestäms för 2026. Det föreslås att vid fastställandet av priserna per enhet för 2026–2027 ska en övergångsbestämmelse tillämpas som minskar storleken på de ändringar som följer av de ändrade priserna per enhet.

10 Verkställighet och uppföljning

De studerandes erfarenheter av tillgången till stöd för lärandet och av hur stödet fungerar kan följas genom enkäten Hälsa i skolan som Institutet för hälsa och välfärd genomför vartannat år. I enkäten frågas om den studerande har fått stöd och hjälp med sitt lärande av gruppleadare, lärare, speciallärare och studiehandledare.

År 2027–2028 låter undervisnings- och kulturministeriet göra en utredning om utvecklingen av stödet för lärande. I utredningen bedöms hur stödet för lärande genomförs på ett jämlikt sätt i alla gymnasier i landet. I enkäten kan man som referensmaterial använda den utvärdering av stödet för lärande i gymnasiet som gjorts under våren 2024 av Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi).

De nya grunderna för bestämmande av priset per enhet träder i kraft gradvis så att priserna per enhet 2026–2027 bestäms som en mellanform mellan de bestämmelser som föreslås och de gällande bestämmelserna. De nya bestämningsgrunderna tillämpas fullt ut första gången när priserna per enhet fastställs för 2028.

Undervisnings- och kulturministeriet följer årligen priserna per enhet när det beslutar om utbildningsanordnarnas verksamhetsförutsättningar och hur antalet studerande utvecklas, särskilt i de områden där antalet studerande minskar. Vid behov kan ministeriet höja priset per enhet för en utbildningsanordnare enligt prövning med stöd av 24 § 2 mom. i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet för att säkerställa utbildningens regionala tillgänglighet och den undervisning som ordnas på minoritetsspråk.

11 Förhållande till budgetpropositionen

Vid finansministeriet bereds en ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice, och en proposition om lagändringen lämnas på våren 2025. I detta skede är det inte möjligt att bedöma hur de föreslagna ändringarna i statsandelen för kommunal basservice och grunderna för statsandelsfinansieringen av gymnasieutbildningen samverkar med de olika kommunernas finansiella ställning.

Beslut om finansieringen av gymnasieutbildningen fattas inom ramen för statsbudgeten, så regeringens proposition förutsätter inga ändringar i finansieringen av gymnasieutbildningen utöver det tillägg på 10 miljoner euro som redan överenskommits i regeringsprogrammet och som kommer att genomföras 2025. Förslagen om studentexamen ökar på ett bestående sätt Studentexamensnämndens uppgifter, vilket förutsätter en ökning av nämndens omkostnader från och med 2026 i planen för de offentliga finanserna.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. I regeringens proposition om revidering av de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) konstateras det att paragrafen inte bara uttrycker kravet på rättslig jämlikhet utan också tanken på faktisk jämställdhet. Utan en allmänt godtagbar grund kan man inte genom lag godtyckligt försätta medborgare eller grupper av medborgare i en fördelaktig eller ofördelaktig ställning jämfört med andra. Jämlikhetsbestämmelsen kräver dock inte att alla medborgare behandlas på samma sätt i alla avseenden, såvida inte de omständigheter som är relevanta är desamma.

Jämlikhetsaspekter är viktiga både när det handlar om att genom lag ge medborgarna fördelar och rättigheter och när det är fråga om att ålägga dem skyldigheter. Samtidigt är det typiskt för

lagstiftningen att den för ett visst godtagbart samhälleligt intresses skull bemöter människor olika för att främja bland annat faktisk jämlikhet. Grundlagsutskottet har i sin praxis uttryckligen betonat att det ur jämlikhetsprincipen inte kan härledas skarpa gränser för lagstiftarens prövning då man strävar efter en reglering som den rådande samhällsutvecklingen kräver (RP 309/1993 rd och de utlåtanden från grundlagsutskottet som nämns i den samt t.ex. GrUU 2/2011 rd och GrUU 11/2012 rd). Skillnad får dock inte göras godtyckligt och får inte leda till en oskälig situation.

Jämlikhetsbestämmelsen kompletteras av förbudet mot diskriminering enligt 6 § 2 mom. i grundlagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Momentet förbjuder inte all särbehandling av människor, inte ens när den beror på någon av de orsaker som nämns explicit i bestämmelsen. Det väsentliga är huruvida särbehandlingen kan motiveras på ett sätt som är godtagbart med avseende på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Denna bestämmelse hindrar inte den positiva särbehandling som krävs för säkerställande av faktisk jämställdhet, det vill säga åtgärder för att förbättra vissa grupper ställning och förhållanden (t.ex. kvinnor, barn, minoriteter) (RP 309/1993 rd).

Enligt 16 § i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Bestämmelser om läroplikten utfärdas genom lag. Det allmänna ska, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. I fråga om ordnandet av gymnasieutbildning på engelska är det i huvudsak fråga om tillgodoseende av de kulturella rättigheter som avses i 16 § grundlagen. Den skyldighet som i grundlagsbestämmelsen i fråga åläggs det allmänna är inte en fråga om subjektiv rätt, utan om lika möjligheter att i enlighet med sin förmåga och sina särskilda behov få annan än grundläggande utbildning och utveckla sig själv och att utan hinder av medellöshet. Detta tryggas på det sätt som närmare bestäms genom lag (RP 309/1993 rd, GrUU 20/2007 rd, GrUU 14/2003 rd). För personer som omfattas av Finlands jurisdiktion ska tillgodoseendet av de grundläggande kulturella rättigheterna tryggas oberoende av deras medborgarskap. Genom förslaget om gymnasieutbildning på engelska fastställs ett nytt sätt att fullgöra läroplikten enligt läropliktslagen (2020/1214). Lagstiftningen kan i huvudsak ses som ett skydd för de grundläggande kulturella rättigheterna.

Enligt förslagen i propositionen uppstår en ny grupp av studerande som vid sidan av de studerande som antas till den finsk- och svenskspråkiga gymnasieutbildningen antas till den engelskspråkiga gymnasieutbildningen. Grunderna för att bilda denna grupp är kopplade till samhällsutvecklingen, där behovet av denna typ av utbildning ökar. De rättsliga förutsättningarna för att bilda gruppen är förutsägbara. Förutsättningarna för antagning till gymnasieutbildning på engelska är i sak jämförbara med förutsättningarna för antagning till gymnasieutbildning på finska och svenska. Den rättsliga definitionen av förutsättningarna gör det inte möjligt att fatta diskriminerande eller godtyckliga beslut och är därmed förenliga med kraven på jämlikhet.

Av den som antas till gymnasieutbildning på engelska krävs att han eller hon av omständigheter som beror på längden på den utbildning som han eller hon genomgått i Finland före gymnasieutbildningen eller på hur länge han eller hon bott i Finland har otillräckliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildningen på finska eller svenska. Av den som antas till engelskspråkig gymnasieutbildning från ett land utanför Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet förutsätts det också att personens uppehållstillstånd i Finland har beviljats av någon annan orsak än studier. De föreslagna bestämmelserna utgör ett

undantag från principen om likabehandling av dem som söker till gymnasieutbildning. Förslagen är emellertid godtagbara med tanke på systemet med grundläggande rättigheter, eftersom de syftar till att garantera ställningen för examinander som i själva verket är mindre gynnade än andra examinander när de deltar i proven i studentexamen.

Syftet är att skapa lika möjligheter för examinanderna att fullgöra utbildning på andra stadiet. Tillämpningen av bestämmelserna försvagar inte ställningen för andra examinander. En obegränsad möjlighet för sökande att ansöka till utbildning undergräver däremot i praktiken andra sökandes kulturella rättigheter, eftersom dessa sökande som har utbildning som grund skulle kunna åsidosätta sökande som är bosatta i landet av andra orsaker än studier.

I 17 § i grundlagen föreskrivs det om vars och ens rätt till eget språk och egen kultur. Finlands nationalspråk är i enlighet med bestämmelsens 1 mom. finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas i enlighet med 2 mom. genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.

I enlighet med förslagen i propositionen är det i fortsättningen möjligt att avlägga gymnasiet lärokurs och studentexamen också på engelska. Möjligheten att fullgöra gymnasiet lärokurs och avlägga studentexamen på engelska begränsas till de personer som inte har förutsättningar att avlägga gymnasiet lärokurs och studentexamen på finska eller svenska. Regleringen innebär inte ett ingripande i eller en begränsning av ställningen för Finlands nationalspråk som undervisningsspråk i gymnasieutbildningen och inte heller av rätten att avlägga gymnasieutbildning och studentexamen på finska eller svenska. Regleringen försvagar inte heller någons rätt att i enlighet med 17 § 2 mom. använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, i domstolar och andra myndigheter i egen sak.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna också till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Vid ordnandet av gymnasieutbildning är det i huvudsak fråga om tillgodoseende av de kulturella rättigheter som avses i 16 § grundlagen. Propositionen innehåller ett förslag som främjar de studerandes möjligheter att påbörja och slutföra gymnasieutbildning. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska möjliggör avläggande av examen också för personer som inte har tillräckliga språkliga förutsättningar att avlägga studentexamen på finska eller svenska.

Den studentexamen som avläggs efter gymnasieutbildningen har också rättsliga konsekvenser för den studerandes senare studiemöjligheter. Studentexamen ger allmän behörighet för fortsatta studier vid högskola. Gymnasieutbildningens lärokurs och studentexamen bildar de facto en starkt sammanbunden helhet.

Enligt 17 § 2 mom. i grundlagen tryggas genom lag vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Grundlagsutskottet har ansett att med avseende på elevens grundläggande språkliga rättigheter saknar det relevans om gymnasieutbildningen avslutas med en studentexamen eller inte, hurdan denna examens finstruktur är eller på vilket sätt eller i vilken form examen avläggs (GrUU 12/2004 rd). De föreslagna bestämmelserna om studentexamen på engelska rubbar inte heller nationalspråkens ställning som undervisningsspråk eller läroämne i gymnasieutbildningen och de kränker inte rätten att avlägga studentexamen på finska eller svenska.

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en myndighet som är behörig enligt lag. Enligt 21 § 2 mom. i grundlagen ingår bland annat rätten att få ett motiverat beslut i garantierna för god förvaltning som tryggas genom lag. Från de rättigheter som fastställs på detta sätt kan enligt lag göras små undantag, förutsatt att sådana undantag inte ändrar den berörda rättssäkerhetsgarantins ställning som huvudregel och i enskilda fall inte äventyrar individens rättssäkerhet.

I propositionen ingår ett förslag om att anordnaren av gymnasieutbildning ska fatta ett förvaltningsbeslut när ett behov av specialundervisning för en studerande framgår och när den studerande ansöker om specialundervisning. Ett beslut om specialundervisning som erbjuds en studerande handlar om barnets rätt till stöd på de exakta grunder som anges i 28 a § i lagförslaget, varför förvaltningsbeslutet uppfyller de krav på rättsskydd som grundlagen ställer.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gymnasielagen (714/2018) 9 § 1 mom., 12 § 2 mom., 20 och 21 §, 22 § 3 mom., 28 § och 49 § 5 punkten, av dem 12 och 21 § sådana de lyder i lag 1217/2020 samt 20 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1217/2020, samt
fogas till lagen nya 21 a, 28 a och 28 b § samt till 49 § en ny 6 punkt och ett nytt 2 mom. som följer:

9 §

Uppdragsutbildning

En utbildningsanordnare i vars tillstånd enligt 3 § ingår rätt att ordna utbildning som avses i 25 § i lagen om studentexamen och som leder till International Baccalaureate-examen får ordna undervisning som leder till sådan examen för studerande som kommer till Finland, om utbildningen beställs och finansieras av en annan stat, en internationell organisation eller en finländsk eller utländsk offentlig sammanslutning, stiftelse eller privat sammanslutning (*uppdagsutbildning*). Uppdragsutbildning får dock inte ordnas om beställarens syfte endast är att förmedla studerande som examensstuderande utan att ha för avsikt att finansiera utbildningen. Utbildningsanordnaren ska se till att rättigheterna och skyldigheterna för dem som deltar i uppdagsutbildning har angetts i avtalet om uppdagsutbildning och att de som deltar i uppdagsutbildningen känner till dessa rättigheter och skyldigheter.

12 §

Läroplan

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en läroplan som bestämmer om genomförandet av undervisningen, handledningen av studierna och stödet för lärandet, studieperioderna som erbjuds de studerande och studieprestationerna som förutsätts för att delta i dem samt om noggrannare mål för och innehåll i undervisningen. Läroplanen godkänns separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna samt separat för undervisning som ges på finska, svenska, engelska och samiska och vid behov på andra språk.

20 §

Antagning som studerande

Utbildningsanordnaren beslutar om antagning som studerande till läroanstalten.
Den studerande antas för att avlägga

1) gymnasieutbildningens lärokurs för unga eller för vuxna på finska, svenska eller engelska samt studentexamen,

2) gymnasieutbildningens lärokurs för unga eller för vuxna och en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen enligt en i 6 § avsedd en särskild utbildningsuppgift, eller

3) studier i ett eller flera läroämnena som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs (ämnesstuderande).

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003) kan en sökande meddelas skriftligt att han eller hon inte har blivit antagen, om antagningen av studerande sker på basis av riksomfattande ansökningsförfaranden enligt 19 § 2 mom. Utbildningsanordnaren ska dock ge ett förvaltningsbeslut om antagning som studerande om sökanden begär detta skriftligt eller muntligt inom 30 dagar från det att han eller hon har fått ett sådant meddelande om studerandantagningens resultat som avses i detta moment.

21 §

Förutsättningar för antagning som studerande

Som studerande till utbildning enligt denna lag kan antas den som har genomgått den grundläggande utbildningens lärokurs eller motsvarande tidigare lärokurs, eller en sådan utbildning utomlands som i landet i fråga ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildning. Som studerande kan av vägande skäl även antas den som utbildningsanordnaren annars anser ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 45 § 2 mom. i förvaltningslagen ska beslutet om antagning som studerande i detta fall motiveras. En sökande kan inte antas som studerande, om han eller hon inte har tillräckliga färdigheter att använda och förstå undervisningsspråket i tal och skrift.

21 a §

Ytterligare förutsättningar för antagning till gymnasieutbildning på engelska

Som studerande för att genomgå gymnasiets lärokurs på engelska kan antas den som på grund av längden på den utbildning som personen har genomgått i Finland före gymnasieutbildningen eller på grund av boendetiden i Finland saknar tillräckliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildning på finska eller svenska.

En persons språkkunskaper kan dock endast anses otillräckliga för att klara av gymnasieutbildningens lärokurs för unga på finska eller svenska, om han eller hon har genomgått sådana studier inom den grundläggande utbildningen som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) i högst tre år.

En persons språkkunskaper kan dock endast anses otillräckliga för att klara av gymnasieutbildningens lärokurs för vuxna på finska eller svenska, om personen har bott i Finland i högst tre år innan han eller hon söker till gymnasieutbildning.

För att en sökande som inte är medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen eller i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska kunna antas till gymnasieutbildning på engelska förutsätts det att han eller hon med stöd av utlänningslagen har beviljats något annat uppehållstillstånd än uppehållstillstånd på grund av studier.

Av särskilt vägande skäl kan även en person som inte uppfyller förutsättningarna enligt 2 eller 3 mom. antas som studerande.

22 §

Grunder för antagning som studerande

Utbildningsanordnaren beslutar dock om grunderna för antagning som studerande vid antagning av studerande för att avlägga gymnasiets lärokurs på engelska eller en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som följer en särskild utbildningsuppgift enligt 6 § och studier som förbereder för en sådan examen, om inte något annat föreskrivs i en förordning av undervisnings- och kulturministeriet som utfärdats med stöd av 2 mom.

28 §

Rätt till stöd för lärandet

Den studerande har rätt till stöd för lärandet under tiden för studier enligt denna lag. Stöd för lärandet är sådan stödundervisning, sådan handledning och sådant stöd som den studerande behöver för att genomföra gymnasiets lärokurs. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen.

Stödbehovet ska bedömas i början av studierna samt regelbundet när studierna framskrider. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan.

28 a §

Rätt till specialundervisning

Den studerande har rätt till specialundervisning, om han eller hon på grund av konstaterade inlärningssvårigheter eller någon annan jämförbar orsak behöver specialundervisning för att genomgå gymnasiets lärokurs och det stöd för lärandet som avses i 28 § inte är tillräckligt med hänsyn till den studerandes behov av stöd. Specialundervisningen antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan.

I fråga om den studerandes rätt till assistenttjänster som studierna förutsätter, särskilda hjälpmedel och andra tjänster föreskrivs särskilt.

28 b §

Beslut om specialundervisning

Utbildningsanordnaren beslutar om den specialundervisning som ges en studerande. Den studerande och den studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan beslut enligt detta moment fattas.

Om det för en läropliktig har fattats ett beslut om särskilt stöd enligt 17 § i lagen om grundläggande utbildning och beslutet gäller när den grundläggande utbildningen avslutas, ska utbildningsanordnaren utreda och bedöma den studerandes behov av specialundervisning utifrån det beslut om särskilt stöd som fattats under den grundläggande utbildningen.

49 §

Begäran om omprövning

Omprövning av beslut som avses i denna lag får begäras hos regionförvaltningsverket, om beslutet gäller

5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap,

6) rätt att få specialundervisning.

Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 . Bestämmelserna i 28 §, 28 a §, 28 b § och 49 § 1 mom. 6 punkten träder dock i kraft först den 20 .

Bestämmelserna i 12 § 2 mom., 20 §, 21 a § och 22 § 3 mom. i denna lag tillämpas vid antagning av studerande till utbildning som inleds den 1 augusti 2026 och därefter. Vid antagning av studerande till utbildning som inleds före den 1 augusti 2026 tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om studentexamen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om studentexamen (502/2019) 1 § 2 mom., 3 § 1 och 4 mom., 4 § 4 mom., 7 § 1 mom., 8 § 1 mom., 10 och 14 § och 21 § 1 mom. samt
fogas till lagen en ny 5 a § och till 19 § ett nytt 2 mom., varvid nuvarande 2-4 mom. blir 3-5 mom., som följer:

1 §

Studentexamen

Studentexamen avläggs på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. Studentexamen kan även avläggas på engelska i enlighet med vad som föreskrivs i 5 a §.

3 §

Prov i studentexamen

I studentexamen ordnas prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik, naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (*realämnena*) samt i konst- och färdighetsämnena.

Bestämmelser om i vilka realämnena, främmande språk och konst- och färdighetsämnena det ordnas prov samt om utarbetande av prov utfärdas genom förordning av statsrådet. Studentexamensnämnden bestämmer i vilka främmande språk det ordnas prov med två olika svårighetsgrader.

4 §

Anordnande av prov

Proven i studentexamen ordnas skriftligt eller digitalt. Proven kan omfatta muntliga uppgifter och arbetsprov. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om anordnande av prov samt om tidtabeller och arrangemang. Studentexamensnämnden kan av synnerligen vägande skäl som gäller omständigheterna för anordnande av prov besluta att proven vid en läroanstalt ordnas på annat sätt än vid andra läroanstalter.

5 a §

Rätt att avlägga studentexamen på engelska

Studentexamen på engelska får avläggas förutom av den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs på engelska enligt 20 § 2 mom. 1 punkten i gymnasielagen även av den som tidigare har slutfört

- 1) gymnasieutbildningens lärokurs på engelska,
- 2) en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning eller en motsvarande tidigare examen på engelska,
- 3) studier för en International Baccalaureate-examen eller European Baccalaureate-examen på engelska, men inte har avlagt examen.

En studerande som avlägger en examen enligt 1 mom. 2 punkten får delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande studerar inom grundexamensutbildningen i fråga.

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. förutsätts vid tillämpningen av 2 och 3 punkten dessutom att den studerande saknar tillräckliga språkkunskaper för att avlägga studentexamen på finska eller svenska. Utbildningsanordnaren beslutar, med iakttagande av vad som föreskrivs i gymnasielagens 21 a §, om en persons språkkunskaper är tillräckliga för att han eller hon ska kunna avlägga studentexamen på finska eller svenska.

7 §

Förutsättningar för deltagande i prov

Den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen får delta i ett prov i studentexamen efter att ha slutfört de obligatoriska studier som föreskrivs i den förordning av statsrådet som utfärdats med stöd av 11 § i gymnasielagen i det läroämne som provet gäller. I ett prov i ett realämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. I ett prov i ett konst- och färdighetsämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. Om provet i ett främmande språk bygger på en lärokurs som inte innehåller obligatoriska studier, får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta i provet efter att ha avlagt sex studiepoäng i läroämnets studier.

8 §

Anmälan till prov

En examinand ska för varje enskilt examenstillfälle och prov som avläggs anmäla sig skriftligt senast den dag som Studentexamensnämnden fastställer till det gymnasium där denne avser avlägga provet. Rektorn har till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller förutsättningarna enligt 5, 5 a, 6 och 7 § för deltagande i examen och proven i den. Om rätten att delta förvägras ska ett motiverat, skriftligt beslut meddelas.

10 §

Prov som avläggs i studentexamen

En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov ur följande grupper:

- 1) modersmål och litteratur,
- 2) matematik,
- 3) det andra inhemska språket,
- 4) främmande språk,
- 5) realämnen,
- 6) konst- och färdighetsämnena.

Av de prov som avses i 1 mom. ska ett prov vara ur grupp 1, tre prov ur olika grupper ur grupperna 2–5 och ett prov ur grupperna 2–6.

Av de prov som avses i 1 mom. får endast ett avläggas i ett och samma läroämne. I examen kan dessutom ingå ett eller flera andra prov ur vilken som helst av grupperna 1–6.

I examen ska det ingå minst ett i 3 § 3 mom. avsett prov med högre svårighetsgrad, eller ett i 11 § 2 eller 3 mom. avsett prov i modersmål och litteratur som avläggs i stället för provet i det andra inhemska språket eller i ett främmande språk.

14 §

Utevaro från provtillfället och avbrutet prov

Om den som har anmält sig till ett prov uteblir från provtillfället eller arbetsprovet eller inte lämnar in en provprestation eller ett arbetsprov för bedömning, betraktas provet som underkänt.

19 §

Examensbetyg och betyg över avlagda prov

Över studentexamen på engelska utfärdas förutom ett studentexamensbetyg på finska eller svenska även ett studentexamensbetyg på engelska.

21 §

Sökande av ändring i beslut av rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ

Omprövning av ett beslut genom vilket rektorn enligt 8 § 1 mom. har förvägrat rätt att delta i studentexamen eller i ett prov i studentexamen får begäras hos regionförvaltningsverket. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen (434/2003). Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Beslutet verkställs även om besvär har anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 3 § 1 och 4 mom., 4 § 4 mom., 7 § 1 mom., 10 § 2 mom. och 14 § i denna lag tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2029 och bestämmelserna i 1 § 2 mom. samt 5 a §, 8 § 1 mom. och 19 § 2 mom. i denna lag tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2028. På de prov i studentexamen som ordnas före de nämnda tidpunkterna tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

3.

Lag

om ändring av 24 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) rubriken för 24 § och 24 § 1 och 2 mom., sådana de lyder, rubriken för 24 § i lag 1045/2013, 24 § 1 mom. i lag 1114/2021 och 24 § 2 mom. i lag 374/2017, som följer:

24 §

Priserna per enhet för gymnasieutbildning

Priserna per enhet för studerande i gymnasieutbildning beräknas årligen på basis av de riksomfattande totalkostnader som alla utbildningsanordnare har orsakats av gymnasieutbildning enligt gymnasielagen och läropliktslagen samt av utbildning som handleder för examensutbildning och som ordnas av en anordnare av gymnasieutbildning under året före det år som föregår det år då priserna per enhet bestäms. Från totalkostnaderna avdras först 1,44 procent för tilläggsfinansieringen för en särskild utbildningsuppgift i gymnasiet. Vid beräkning av priserna per enhet beaktas emellertid inte utgifterna för undervisning utomlands eller studerande som får sådan undervisning. Vid beräkning av priserna per enhet viktas antalet studerande som deltar i utbildning som handleder för examensutbildning med koefficienten 1,17. Vid beräkning av priserna per enhet viktas antalet studerande som deltar i gymnasieutbildning för vuxna med koefficienten 0,615, med undantag av studerande som får utbildning vid en internatskola.

Priserna per enhet för kommuner och samkommuner graderas på basis av ett nyckeltal som beräknas för dem. Nyckeltalet bestäms på basis av utbildningsanordnarens studerandeantal och fjärrortstal samt på basis av huruvida utbildningsanordnarens undervisningsspråk är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas. Priset per enhet för en privat utbildningsanordnare är detsamma som priset per enhet för den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. Om utbildningsanordnarens undervisningsspråk är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas eller om kommunen inte ordnar gymnasieutbildning, beräknas priset per enhet för en privat anordnare av gymnasieutbildning på samma sätt som priset per enhet för kommunen. För undervisning som ordnas utomlands bestäms priset per enhet genom att det genomsnittliga pris per enhet som föreskrivs för gymnasieutbildning enligt 23 § graderas. Undervisnings- och kulturministeriet kan av andra särskilda skäl än de som avses i 24 a § höja priset per enhet. Bestämmelser om gradering av priserna per enhet och grunderna för bestämmande av fjärrortstalet utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om bestämmande av priset per enhet för utbildning som ordnas utomlands utfärdas genom förordning av statsrådet och genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Trots vad som i 24 § 2 mom. föreskrivs om gradering av priserna per enhet för gymnasieutbildning, beräknas priserna per enhet för gymnasieutbildning åren 2026–2027 så att priset per enhet för en utbildningsanordnare är ett viktat medelvärde av de priser per enhet som beräknats enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och priserna per enhet som beräknats enligt denna lag. Vid beräkningen viktas det pris per enhet som bestäms

enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag med 67 procent år 2026 och med 33 procent år 2027.

4.

Lag

om ändring av 23 § i läropliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i läropliktslagen (715/2022) 23 § 5 mom. som följer:

23 §

Tillgång till uppgifter

I situationer som avses i 67 § 3 mom. i lagen om yrkesutbildning, i 22 § 1 mom. i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning och i 28 b § 2 mom. i gymnasielagen ska den som ordnar grundläggande utbildning lämna den nya utbildningsanordnaren ett sådant beslut om särskilt stöd enligt 17 § i lagen om grundläggande utbildning som gäller när den grundläggande utbildningen avslutas. Beslutet ska också lämnas på begäran av utbildningsanordnaren.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 10 oktober 2024

Statsminister

Petteri Orpo

Undervisningsminister Anders Adlercreutz

1.

Lag

om ändring av gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gymnasielagen (714/2018) 9 § 1 mom., 12 § 2 mom., 20 och 21 §, 22 § 3 mom., 28 §
och 49 § 5 punkten, av dem 12 och 21 § sådana de lyder i lag 1217/2020 samt 20 § sådan den
lyder delvis ändrad i lag 1217/2020, samt
fogas till lagen nya 21 a, 28 a och 28 b § samt till 49 § en ny 6 punkt och ett nytt 2 mom. som
följer:

Gällande lydelse

9 §

Uppdragsutbildning

En utbildningsanordnare i vars tillstånd enligt 3 § ingår rätt att ordna utbildning som avses i 17 § i lagen om anordnande av studentexamen och som leder till International Baccalaureate-examen får ordna undervisning som leder till sådan examen för studerande som kommer till Finland, om utbildningen beställs och finansieras av en annan stat, en internationell organisation eller en finländsk eller utländsk offentlig sammanslutning, stiftelse eller privat sammanslutning (uppdragsutbildning).

Föreslagen lydelse

9 §

Uppdragsutbildning

En utbildningsanordnare i vars tillstånd enligt 3 § ingår rätt att ordna utbildning som avses i 25 § i lagen om studentexamen och som leder till International Baccalaureate-examen får ordna undervisning som leder till sådan examen för studerande som kommer till Finland, om utbildningen beställs och finansieras av en annan stat, en internationell organisation eller en finländsk eller utländsk offentlig sammanslutning, stiftelse eller privat sammanslutning (uppdragsutbildning). Uppdragsutbildning får dock inte ordnas om beställarens syfte endast är att förmedla studerande som examensstuderande utan att ha för avsikt att finansiera utbildningen. Utbildningsanordnaren ska se till att rättigheterna och skyldigheterna för dem som deltar i uppdragsutbildning har angetts i avtalet om uppdragsutbildning och att de som deltar i uppdragsutbildningen känner till dessa rättigheter och skyldigheter.

Gällande lydelse

12 §

Läroplan

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en läroplan som bestämmer om genomförandet av

undervisningen, handledningen av studierna och stödet för lärandet, studieperioderna som erbjuds de studerande och studieprestationerna som förutsätts för att delta i dem samt om noggrannare mål för och innehåll i undervisningen. Läroplanen godkänns separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna samt separat för undervisning som ges på finska, svenska, samiska och vid behov på andra språk.

20 §

Antagning som studerande

Utbildningsanordnaren beslutar om antagning som studerande till läroanstalten.

Den studerande antas för att avlägga

1) gymnasieutbildningens lärokurs för unga eller för vuxna samt för att avlägga studentexamen eller en sådan internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som anknyter till en särskild utbildningsuppgift enligt 6 §,

2) studier i ett eller flera läroämnen som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs (*ämnesstuderande*), eller

3 punkten har upphävts genom L 30.12.2020/1217. (30.12.2020/1217)

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003) kan en sökande meddelas skriftligt att han eller hon inte har blivit antagen, om antagningen av studerande sker på basis av riksomfattande ansökningsförfaranden enligt 19 § 2 mom. Utbildningsanordnaren ska dock ge ett förvaltningsbeslut om antagning som studerande om sökanden begär detta skriftligt eller muntligt inom 30 dagar från det att han

Föreslagen lydelse

12 §

Läroplan

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en läroplan som bestämmer om genomförandet av undervisningen, handledningen av studierna

och stödet för lärandet, studieperioderna som erbjuds de studerande och studieprestationerna som förutsätts för att delta i dem samt om noggrannare mål för och innehåll i undervisningen. Läroplanen godkänns separat för lärokurserna för gymnasieutbildning för unga och för vuxna samt separat för undervisning som ges på finska, svenska, *engelska* och samiska och vid behov på andra språk.

20 §

Antagning som studerande

Utbildningsanordnaren beslutar om antagning som studerande till läroanstalten.

Den studerande antas för att avlägga

1) gymnasieutbildningens lärokurs för unga eller för vuxna på finska, svenska eller engelska samt studentexamen,

2) gymnasieutbildningens lärokurs för unga eller för vuxna och en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen enligt en i 6 § avsedd en särskild utbildningsuppgift, eller

3) studier i ett eller flera läroämnen som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs (*ämnesstuderande*).

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003) kan en sökande meddelas skriftligt att han eller hon inte har blivit antagen, om antagningen av studerande sker på basis av riksomfattande ansökningsförfaranden enligt 19 § 2 mom. Utbildningsanordnaren ska dock ge ett förvaltningsbeslut om antagning som studerande om sökanden begär detta skriftligt eller muntligt inom 30 dagar från det att han

Gällande lydelse

eller hon har fått ett sådant meddelande om studerandeantagningens resultat som avses i detta moment.

21 §

Förutsättningar för antagning som studerande

Som studerande till utbildning enligt denna lag kan antas den som har genomgått den grundläggande utbildningens lärokurs eller motsvarande tidigare lärokurs eller en utbildning utomlands som i landet i fråga ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildning. Som studerande kan av vägande skäl även antas den som utbildningsanordnaren annars anser ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 45 § 2 mom. i förvaltningslagen ska beslutet om antagning som studerande i detta fall motiveras.

Föreslagen lydelse

eller hon har fått ett sådant meddelande om studerandeantagningens resultat som avses i detta moment.

21 §

Förutsättningar för antagning som studerande

Som studerande till utbildning enligt denna lag kan antas den som har genomgått den grundläggande utbildningens lärokurs eller motsvarande tidigare lärokurs, eller en sådan utbildning utomlands som i landet i fråga ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildning. Som studerande kan av vägande skäl även antas den som utbildningsanordnaren annars anser ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 45 § 2 mom. i förvaltningslagen ska beslutet om antagning som studerande i detta fall motiveras. *En sökande kan inte antas som studerande, om han eller hon inte har tillräckliga färdigheter att använda och förstå undervisningsspråket i tal och skrift.*

21 a §

Ytterligare förutsättningar för antagning till gymnasieutbildning på engelska

Som studerande för att genomgå gymnasiets lärokurs på engelska kan antas den som på grund av längden på den utbildning som personen har genomgått i Finland före gymnasieutbildningen eller på grund av boendetiden i Finland saknar tillräckliga språkkunskaper för att klara av gymnasieutbildning på finska eller svenska.

En persons språkkunskaper kan dock endast anses otillräckliga för att klara av gymnasieutbildningens lärokurs för unga på finska eller svenska, om han eller hon har genomgått sådana studier inom den grundläggande utbildningen som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) i högst tre år.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

En persons språkkunskaper kan dock endast anses otillräckliga för att klara av gymnasieutbildningens lärokurs för vuxna på finska eller svenska, om personen har bott i Finland i högst tre år innan han eller hon söker till gymnasieutbildning.

För att en sökande som inte är medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen eller i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska kunna antas till gymnasieutbildning på engelska förutsätts det att han eller hon med stöd av utlänningslagen har beviljats något annat uppehållstillstånd än uppehållstillstånd på grund av studier.

Av särskilt vägande skäl kan även en person som inte uppfyller förutsättningarna enligt 2 eller 3 mom. antas som studerande.

22 §

Grunder för antagning som studerande

Utbildningsanordnaren beslutar om grunderna för antagning som studerande vid antagning av studerande till en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som följer en särskild utbildningsuppgift enligt 6 § och till studier som förbereder för en sådan examen, om inte annat föreskrivs i undervisnings- och kulturministeriets förordning som avses i 2 mom.

28 §

Stöd för lärandet

En studerande som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna har rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen.

Stödbehovet ska bedömas i början av studierna samt regelbundet när studierna

22 §

Grunder för antagning som studerande

Utbildningsanordnaren beslutar *dock* om grunderna för antagning som studerande vid antagning av studerande *för att avlägga gymnasiets lärokurs på engelska* eller en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som följer en särskild utbildningsuppgift enligt 6 § och studier som förbereder för en sådan examen, om inte *något* annat föreskrivs i *en förordning av undervisnings- och kulturministeriet som utfärdats med stöd av 2 mom.*

28 §

Rätt till stöd för lärandet

Den studerande har rätt till stöd för lärandet under tiden för studier enligt denna lag. Stöd för lärandet är sådan stödundervisning, sådan handledning och sådant stöd som den studerande behöver för att genomföra gymnasiets lärokurs. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen.

Gällande lydelse

framskrider. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan.

I fråga om den studerandes rätt till assistenttjänster som studierna förutsätter, särskilda hjälpmedel och andra tjänster föreskrivs särskilt.

Föreslagen lydelse

Stödbehovet ska bedömas i början av studierna samt regelbundet när studierna framskrider. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan.

28 a §

Rätt till specialundervisning

Den studerande har rätt till specialundervisning, om han eller hon på grund av konstaterade inlärningssvårigheter eller någon annan jämförbar orsak behöver specialundervisning för att genomgå gymnasiets lärokurs och det stöd för lärandet som avses i 28 § inte är tillräckligt med hänsyn till den studerandes behov av stöd. Specialundervisningen antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan.

I fråga om den studerandes rätt till assistenttjänster som studierna förutsätter, särskilda hjälpmedel och andra tjänster föreskrivs särskilt.

28 b §

Beslut om specialundervisning

Utbildningsanordnaren beslutar om den specialundervisning som ges en studerande. Den studerande och den studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan beslut enligt detta moment fattas.

Om det för en läropliktig har fattats ett beslut om särskilt stöd enligt 17 § i lagen om grundläggande utbildning och beslutet gäller när den grundläggande utbildningen avslutas, ska utbildningsanordnaren utreda och bedöma den studerandes behov av specialundervisning utifrån det beslut om särskilt stöd som fattats under den grundläggande utbildningen.

Gällande lydelse

49 §

Begäran om omprövning

Omprövning av beslut som avses i denna lag får begäras hos regionförvaltningsverket *på det sätt som anges i förvaltningslagen*, om beslutet gäller

5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap.

Föreslagen lydelse

49 §

Begäran om omprövning

Omprövning av beslut som avses i denna lag får begäras hos regionförvaltningsverket, om beslutet gäller

5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap,

6) rätt att få *specialundervisning*.

Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 . Bestämmelserna i 28 §, 28 a §, 28 b § och 49 § 1 mom. 6 punkten träder dock i kraft först den 20 .

Bestämmelserna i 12 § 2 mom., 20 §, 21 a § och 22 § 3 mom. i denna lag tillämpas vid antagning av studerande till utbildning som inleds den 1 augusti 2026 och därefter. Vid antagning av studerande till utbildning som inleds före den 1 augusti 2026 tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om studentexamen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om studentexamen (502/2019) 1 § 2 mom., 3 § 1 och 4 mom., 4 § 4 mom., 7 § 1 mom., 8 § 1 mom., 10 och 14 § och 21 § 1 mom. samt
fogas till lagen en ny 5 a § och till 19 § ett nytt 2 mom., varvid nuvarande 2-4 mom. blir 3-5 mom., som följer:

Gällande lydelse

1 §

Studentexamen

Studentexamen avläggs på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk.

3 §

Prov i studentexamen

I studentexamen ordnas prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik samt i naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (*realämnena*).

Bestämmelser om i vilka realämnena och främmande språk det ordnas prov samt om utarbetande av prov utfärdas genom förordning av statsrådet. Studentexamensnämnden bestämmer i vilka främmande språk det ordnas prov med två olika svårighetsgrader.

Föreslagen lydelse

1 §

Studentexamen

Studentexamen avläggs på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. *Studentexamen kan även avläggas på engelska i enlighet med vad som föreskrivs i 5 a §.*

3 §

Prov i studentexamen

I studentexamen ordnas prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik, naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (*realämnena*) *samt i konst- och färdighetsämnena.*

Bestämmelser om i vilka realämnena, främmande språk och *konst- och färdighetsämnena* det ordnas prov samt om utarbetande av prov utfärdas genom förordning av statsrådet. Studentexamensnämnden bestämmer i vilka främmande språk det ordnas prov med två olika svårighetsgrader.

Gällande lydelse

4 §

Anordnande av prov

Proven i studentexamen ordnas skriftligt eller digitalt och muntliga uppgifter kan ingå i dem. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om anordnande av prov samt om tidtabeller och provarrangemang. Studentexamensnämnden kan av synnerligen vägande skäl som gäller omständigheterna för anordnande av prov besluta att proven vid en läroanstalt ordnas på annat sätt än vid andra läroanstalter.

Föreslagen lydelse

4 §

Anordnande av prov

Proven i studentexamen ordnas skriftligt eller digitalt. Proven kan omfatta muntliga uppgifter och arbetsprov. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om anordnande av prov samt om tidtabeller och arrangemang. Studentexamensnämnden kan av synnerligen vägande skäl som gäller omständigheterna för anordnande av prov besluta att proven vid en läroanstalt ordnas på annat sätt än vid andra läroanstalter.

5 a §

Rätt att avlägga studentexamen på engelska

Studentexamen på engelska får avläggas förutom av den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs på engelska enligt 20 § 2 mom. 1 punkten i gymnasielagen även av den som tidigare har slutfört

1) gymnasieutbildningens lärokurs på engelska,

2) en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning eller en motsvarande tidigare examen på engelska,

3) studier för en International Baccalaureate-examen eller European Baccalaureate-examen på engelska, men inte har avlagt examen.

En studerande som avlägger en examen enligt 1 mom. 2 punkten får delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande studerar inom grundexamensutbildningen i fråga.

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. förutsätts vid tillämpningen av 2 och 3 punkten dessutom att den studerande saknar tillräckliga språkkunskaper för att avlägga studentexamen på finska eller svenska. Utbildningsanordnaren beslutar, med iakttagande av vad som föreskrivs i gymnasielagens 21 a §, om en persons språkkunskaper är tillräckliga för att han

Gällande lydelse

7 §

Förutsättningar för deltagande i prov

Den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen får delta i ett prov i studentexamen efter att ha slutfört de obligatoriska studier som föreskrivs i den förordning av statsrådet som avses i 11 § i gymnasielagen i det läroämne som provet gäller. I ett prov i ett realämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. Om provet i ett främmande språk bygger på en lärokurs som inte innehåller obligatoriska studier, får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta i provet efter att ha avlagt sex studiepoäng i läroämnets studier.

8 §

Anmälan till prov

En examinand ska för varje enskilt examenstillfälle och prov som avläggs anmäla sig skriftligt senast den dag som Studentexamensnämnden fastställer till det gymnasium där denne avser avlägga provet. Rektorn har till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller förutsättningarna enligt 5–7 § för deltagande i examen och proven i den. Om rätten att delta förvägras ska ett motiverat, skriftligt beslut meddelas.

Föreslagen lydelse

eller hon ska kunna avlägga studentexamen på finska eller svenska..

7 §

Förutsättningar för deltagande i prov

Den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen får delta i ett prov i studentexamen efter att ha slutfört de obligatoriska studier som föreskrivs i den förordning av statsrådet som utfärdats med stöd av 11 § i gymnasielagen i det läroämne som provet gäller. I ett prov i ett realämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. *I ett prov i ett konst- och färdighetsämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier.* Om provet i ett främmande språk bygger på en lärokurs som inte innehåller obligatoriska studier, får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta i provet efter att ha avlagt sex studiepoäng i läroämnets studier.

8 §

Anmälan till prov

En examinand ska för varje enskilt examenstillfälle och prov som avläggs anmäla sig skriftligt senast den dag som Studentexamensnämnden fastställer till det gymnasium där denne avser avlägga provet. Rektorn har till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller förutsättningarna enligt 5, 5 a, 6 och 7 § för deltagande i examen och proven i den. Om rätten att delta förvägras ska ett motiverat, skriftligt beslut meddelas.

Gällande lydelse

10 §

Prov som avläggs i studentexamen

En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnena.

Av de prov som avses i 1 mom. får endast ett avläggas i ett och samma läroämne. Examinanden får dessutom avlägga ett eller flera andra prov.

I examen ska det ingå minst ett i 3 § 3 mom. avsett prov med högre svårighetsgrad eller ett i 11 § 2 eller 3 mom. avsett prov i modersmål och litteratur som avläggs i stället för provet i det andra inhemska språket eller i ett främmande språk.

14 §

Utevaro från provtillfället och avbrutet prov

Om den som har anmält sig till ett prov uteblir från provtillfället eller inte lämnar in en provprestation för bedömning, betraktas provet som underkänt.

19 §

Examensbetyg och betyg över avlagda prov

Studentexamensnämnden utfärdar examensbetyg för en examinand som har avlagt studentexamen på det sätt som föreskrivs i 12 §.

Föreslagen lydelse

10 §

Prov som avläggs i studentexamen

En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov ur följande grupper:

- 1) modersmål och litteratur,
- 2) matematik,
- 3) det andra inhemska språket,
- 4) främmande språk,
- 5) realämnena,
- 6) konst- och färdighetsämnena.

Av de prov som avses i 1 mom. ska ett prov vara ur grupp 1, tre prov ur olika grupper ur grupperna 2–5 och ett prov ur grupperna 2–6.

Av de prov som avses i 1 mom. får endast ett avläggas i ett och samma läroämne. I examen kan dessutom ingå ett eller flera andra prov ur vilken som helst av grupperna 1–6.

I examen ska det ingå minst ett i 3 § 3 mom. avsett prov med högre svårighetsgrad, eller ett i 11 § 2 eller 3 mom. avsett prov i modersmål och litteratur som avläggs i stället för provet i det andra inhemska språket eller i ett främmande språk.

14 §

Utevaro från provtillfället och avbrutet prov

Om den som har anmält sig till ett prov uteblir från provtillfället eller arbetsprovet eller inte lämnar in en provprestation eller ett arbetsprov för bedömning, betraktas provet som underkänt.

19 §

Examensbetyg och betyg över avlagda prov

Studentexamensnämnden utfärdar examensbetyg för en examinand som har avlagt studentexamen på det sätt som föreskrivs i 12 §.

Över studentexamen på engelska utfärdas förutom ett studentexamensbetyg på finska

Gällande lydelse

För andra som har avlagt ett prov i studentexamen med godkänt resultat utfärdas ett betyg över avlagt prov.

För att ett betyg ska utfärdas krävs att de i 20 § avsedda avgifterna för deltagande i examenstillfällen och prov har betalats.

Bestämmelser om vitsord som antecknas på studentexamensbetyget utfärdas genom förordning av statsrådet.

21 §

Sökande av ändring i beslut av rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ

Omprövning av ett beslut genom vilket rektorn enligt 8 § 1 mom. har förvägrat rätt att delta i studentexamen eller i ett prov i studentexamen får begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen (434/2003). Ändring i ett beslut som regionförvaltningsverket har meddelat i ett omprövningsförfarande får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen.

Föreslagen lydelse

eller svenska även ett studentexamensbetyg på engelska.

För andra som har avlagt ett prov i studentexamen med godkänt resultat utfärdas ett betyg över avlagt prov.

För att ett betyg ska utfärdas krävs att de i 20 § avsedda avgifterna för deltagande i examenstillfällen och prov har betalats.

Bestämmelser om vitsord som antecknas på studentexamensbetyget utfärdas genom förordning av statsrådet.

21 §

Sökande av ändring i beslut av rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ

Omprövning av ett beslut genom vilket rektorn enligt 8 § 1 mom. har förvägrat rätt att delta i studentexamen eller i ett prov i studentexamen får begäras hos regionförvaltningsverket. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen (434/2003). Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Beslutet verkställs även om besvär har anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 3 § 1 och 4 mom., 4 § 4 mom., 7 § 1 mom., 10 § 2 mom. och 14 § i denna lag tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2029 och bestämmelserna i 1 § 2 mom., samt 5 a §, 8 § 1 mom. och 19 § 2 mom. i denna lag tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2028. På de prov i studentexamen som ordnas före de nämnda tidpunkterna tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

3.

Lag

om ändring av 24 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) rubriken för 24 § och 24 § 1 och 2 mom., sådana de lyder, rubriken för 24 § i lag 1045/2013, 24 § 1 mom. i lag 1114/2021 och 24 § 2 mom. i lag 374/2017, som följer:

Gällande lydelse

24 §

Priserna per enhet för gymnasier

Priserna per enhet för studerande vid gymnasier beräknas årligen på basis av de riksomfattande totalkostnader som alla utbildningsanordnare har orsakats av gymnasieutbildning enligt gymnasielagen och läropliktslagen samt av utbildning som handleder för examensutbildning och som ordnas av en anordnare av gymnasieutbildning under året före det år som föregår det år då priserna per enhet bestäms. Från totalkostnaderna avdras först 1,44 procent för tilläggsfinansieringen för en särskild utbildningsuppgift i gymnasiet. Vid beräkning av priserna per enhet beaktas emellertid inte utgifterna för undervisning utomlands eller studerande som får sådan undervisning. Vid beräkning av priserna per enhet viktas antalet studerande som deltar i utbildning som handleder för examensutbildning med koefficienten 1,17. Vid beräkning av priserna per enhet viktas antalet studerande som deltar i gymnasieutbildning för vuxna med koefficienten 0,615, med undantag av studerande som får utbildning vid en internatskola.

Priserna per enhet för kommuner och samkommuner graderas på basis av nyckeltalet för ett obetydligt antal studerande, i enlighet med vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet. Priset per enhet för en privat utbildningsanordnare är detsamma som priset per enhet i den kommun där

Föreslagen lydelse

24 §

Priserna per enhet för gymnasieutbildning

Priserna per enhet för studerande i *gymnasieutbildning* beräknas årligen på basis av de riksomfattande totalkostnader som alla utbildningsanordnare har orsakats av gymnasieutbildning enligt gymnasielagen och läropliktslagen samt av utbildning som handleder för examensutbildning och som ordnas av en anordnare av gymnasieutbildning under året före det år som föregår det år då priserna per enhet bestäms. Från totalkostnaderna avdras först 1,44 procent för tilläggsfinansieringen för en särskild utbildningsuppgift i gymnasiet. Vid beräkning av priserna per enhet beaktas emellertid inte utgifterna för undervisning utomlands eller studerande som får sådan undervisning. Vid beräkning av priserna per enhet viktas antalet studerande som deltar i utbildning som handleder för examensutbildning med koefficienten 1,17. Vid beräkning av priserna per enhet viktas antalet studerande som deltar i gymnasieutbildning för vuxna med koefficienten 0,615, med undantag av studerande som får utbildning vid en internatskola.

Priserna per enhet för kommuner och samkommuner graderas *på basis av ett nyckeltal som beräknas för dem. Nyckeltalet bestäms på basis av utbildningsanordnarens studerandeantal och fjärrortstal samt på basis av huruvida utbildningsanordnarens undervisningsspråk är ett nationalspråk som*

Gällande lydelse

utbildningen huvudsakligen ordnas. Om kommunen inte ordnar gymnasieutbildning, beräknas priset per enhet för en privat anordnare av gymnasieutbildning på samma sätt som priset per enhet för kommunen. För undervisning som ordnas utomlands bestäms priset per enhet genom att det genomsnittliga pris per enhet som föreskrivs för gymnasieutbildning enligt 23 § graderas i enlighet med vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet och vad undervisnings- och kulturministeriet bestämmer med stöd av förordningen. Undervisnings- och kulturministeriet kan av andra särskilda skäl än de som avses i 24 a § höja priset per enhet. (16.6.2017/374)

Föreslagen lydelse

är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas. Priset per enhet för en privat utbildningsanordnare är detsamma som priset per enhet i den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. Om utbildningsanordnarens undervisningsspråk är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas eller om kommunen inte ordnar gymnasieutbildning, beräknas priset per enhet för en privat anordnare av gymnasieutbildning på samma sätt som priset per enhet för kommunen. För undervisning som ordnas utomlands bestäms priset per enhet genom att det genomsnittliga pris per enhet som föreskrivs för gymnasieutbildning enligt 23 § graderas. Undervisnings- och kulturministeriet kan av andra särskilda skäl än de som avses i 24 a § höja priset per enhet. Bestämmelser om gradering av priserna per enhet och grunderna för bestämmande av fjärrortstalet utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om bestämmande av priset per enhet för utbildning som ordnas utomlands utfärdas genom förordning av statsrådet och genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Trots vad som i 24 § 2 mom. föreskrivs om gradering av priserna per enhet för gymnasieutbildning, beräknas priserna per enhet för gymnasieutbildning åren 2026–2027 så att priset per enhet för en utbildningsanordnare är ett viktat medelvärde av de priser per enhet som beräknats enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och priserna per enhet som beräknats enligt denna lag. Vid beräkningen viktas det pris per enhet som bestäms enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag med 67 procent år 2026 och med 33 procent år 2027.

4.

Lag

om ändring av 23 § i läropliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i läropliktslagen (715/2022) 23 § 5 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

23 §

Tillgång till uppgifter

Tillgång till uppgifter

—————
I situationer som avses i 67 § 3 mom. i lagen om yrkesutbildning och i 22 § 1 mom. i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning ska den som ordnar grundläggande utbildning lämna den nya utbildningsanordnaren ett sådant beslut om särskilt stöd enligt 17 § i lagen om grundläggande utbildning som gäller när den grundläggande utbildningen avslutas. Beslutet ska också lämnas på begäran av utbildningsanordnaren.

—————
I situationer som avses i 67 § 3 mom. i lagen om yrkesutbildning, i 22 § 1 mom. i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning och i 28 b § 2 mom. i gymnasielagen ska den som ordnar grundläggande utbildning lämna den nya utbildningsanordnaren ett sådant beslut om särskilt stöd enligt 17 § i lagen om grundläggande utbildning som gäller när den grundläggande utbildningen avslutas. Beslutet ska också lämnas på begäran av utbildningsanordnaren.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsrådets förordning

om ändring av 4 § i statsrådets förordning om studentexamen

I enlighet med statsrådets beslut
ändras i statsrådets förordning om studentexamen (612/2019) rubriken för 4 § och
fogas till 4 § ett nytt 4 mom. som följer:

4 §

Prov i realämnena, främmande språk och konst- och färdig

Prov i konst- och färdighetsämnena ordnas i musik, bildkonst och gymnastik.

Denna förordning träder i kraft den 20 .

Denna förordning tillämpas första gången på de prov i studentexamen som ordnas hösten 2029.

Statsrådets förordning

om ändring av statsrådets förordning om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

I enlighet med statsrådets beslut
ändras i statsrådets förordning om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1766/2009) mellanrubriken för 1 kap. 1, 1 § och 20 § 1 mom., sådana de lyder, 1 § delvis ändrad i förordning 812/2018 och 20 § 1 mom. i förordning 127/2021, samt
fogas till förordningen en ny 1 c § som följer:

1 kap

Driftskostnader

Priserna per enhet för gymnasieutbildning

1 §

Beräkning av priset per enhet för gymnasieutbildning

Priset per enhet för gymnasieutbildning i en kommun eller samkommun räknas så att det nyckeltal som beräknats enligt 2 och 3 mom., på basis av det totala antalet sådana studerande i gymnasierna i kommunen och samkommunen som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs för unga och sådana studerande inom utbildning som med stöd av 4 § 2 mom. i gymnasielagen ordnats vid en internatskola, multipliceras med det genomsnittliga pris per enhet som med stöd av 23 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) fastställts för gymnasiet och det på så sätt uträknade beloppet divideras med talet 100. Vid beräkning av nyckeltalet beaktas inte studerande som studerar i gymnasieutbildning för vuxna eller studerande enligt 20 § 2 mom. 2 punkten i gymnasielagen (714/2018) som antagits för att avlägga ett eller flera läroämnen i gymnasiet.

Nyckeltalet för en kommun eller samkommun är 100. Om en kommuns eller samkommuns fjärrortstal är större än noll eller om undervisningsspråket är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas, höjs nyckeltalet med talet 0,4 för varje studerande med vilken antalet studerande understiger 200 och dessutom med talet 2,1 för varje studerande med vilken antalet studerande understiger 60. I annat fall höjs nyckeltalet för kommunen eller samkommunen med talet 0,2 för varje studerande med vilken antalet studerande understiger 200 och dessutom med talet 1,05 för varje studerande med vilken antalet studerande understiger 60. Om en kommuns eller samkommuns fjärrortstal inte är större än noll och undervisningsspråket är ett nationalspråk som inte är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas, höjs nyckeltalet högst med talet 53. I en kommun eller samkommun som ordnar gymnasieutbildning på både finska och svenska, beräknas nyckeltalet skilt för sig för finskspråkig och skilt för sig för svenskspråkig utbildning. Nyckeltalet är det med antalet studerande vägda medeltalet av de nyckeltal som beräknats enligt språkgrupp. Om nyckeltalet höjs för en kommun eller samkommun som ordnar gymnasieutbildning på både finska och svenska på den grunden att undervisningsspråket är ett nationalspråk som är minoritetsspråk i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas, höjs nyckeltalet endast för varje studerande som studerar på undervisningsspråket i fråga.

Vid bestämmande av priset per enhet för gymnasieutbildningen beräknas nyckeltalet enligt uppgifterna om antalet studerande den 20 september det år som föregår finansåret.

1 c §

Grunderna för bestämmande av fjärrortstalet för anordnare av gymnasieutbildning

Fjärrortstalet för anordnare av gymnasieutbildning enligt 24 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet bestäms enligt den kommun där utbildningen huvudsakligen ordnas. Fjärrortstalet består av summan av två befolkningsunderlagsindex, vardera med minimivärdet 0. Det lokala befolkningsunderlagsindexet mäter folkmängden på 25 kilometers avstånd och det regionala befolkningsunderlagsindexet mäter folkmängden på 50 kilometers avstånd från kommunens demografiska mittpunkt. Kommunens demografiska mittpunkt är kommunens kalkylerade befolkningstygdpunkt som beräknas utgående från rutor av storleken en kvadratkilometer på så sätt att varje bosatt rutas, med befolkningsmängd som viktvariabel och koordinaterna för rutans medelpunkt som lägesvariabel.

Det lokala befolkningsunderlagsindexet fås genom att det antal personer som bor på högst 25 kilometers avstånd dras av från 15 000, varefter skillnaden divideras med 15 000. Det regionala befolkningsunderlagsindexet fås genom att det antal personer som bor på högst 50 kilometers avstånd dras av från 60 000, varefter skillnaden divideras med 60 000. Indexen beräknas på grundval av Statistikcentralens statistik över befolkningens fördelning per 62 500 kvadratmeter, vilken justeras med fem års mellanrum. De avstånd som används vid beräkningen bestäms i vägnätet.

20 §

Omvandling till studerandeantal av enskilda läroämnen i gymnasiet och av prov för en särskild examen som avlagts av läropliktiga

Studier enligt lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna omvandlas i fråga om studerande som antagits för att slutföra ett eller flera läroämnen i gymnasiet till studerandeantal genom att antalet kurser som fullgjorts under det läsår som föregår finansåret av de i statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014) avsedda i gymnasiets lärokurs ingående obligatoriska kurser och riksomfattande kurser som erbjuds som fördjupade studier divideras med 15 och den under det läsår som föregår finansåret avlagda mängden obligatoriska och riksomfattande valfria studier i studiepoäng enligt statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018) divideras med 30.

Denna förordning träder i kraft den 20 .

Trots vad som i 1 § föreskrivs om beräkning av priserna per enhet för gymnasieutbildning, beräknas priserna per enhet för gymnasieutbildning åren 2026–2027 så att priset per enhet för en utbildningsanordnare är ett viktat medelvärde av de priser per enhet som beräknats enligt vad som föreskrivs i de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna förordning och enligt denna förordning. Vid beräkningen viktas det pris per enhet som bestäms enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna förordning med 67 procent år 2026 och med 33 procent år 2027.

Undervisnings- och kulturministeriets förordning

om ändring av 6 § och 10 § i undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande inom gymnasieutbildningen

I enlighet med undervisnings- och kulturministeriets beslut
ändras i undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande i gymnasieutbildning (838/2021) 6 och 10 § som följer:

6 §

Antagning som grundar sig på utbildningsanordnarens prövning

Utbildningsanordnaren kan anta en del av de studerande bland sökande som inte har avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning. Bestämmelser om grunderna för antagning av studerande finns i 21 § i gymnasielagen. Om sökanden har genomgått en sådan utländsk utbildning som avses i 21 § 1 mom. i gymnasielagen och som i ifrågavarande land ger behörighet för studier som motsvarar gymnasieutbildningen, ska utbildningsanordnaren bedöma sökandens kunskaper i undervisningsspråket och övriga förutsättningar att klara av sina gymnasiestudier.

Med avvikelse från 3 § i denna förordning tillämpas på antagningen av studerande vad som föreskrivs i 1 mom., om sökanden på basis av ett sådant beslut om särskilt stöd som avses i 17 a § i lagen om grundläggande utbildning har bedrivit studier enligt grunderna för läroplanen enligt en individualiserad lärokurs i matematik och modersmål, och sökanden på avgångsbetyget för den grundläggande utbildningen har en anteckning om detta för de ovan nämnda läroämnena.

10 §

Antagningskriterier för utbildning som leder till International Baccalaureate-examen och för gymnasiets lärokurs på engelska

Denna förordning tillämpas också vid antagning av studerande till studier som leder till International Baccalaureate-examen och vid antagning som studerande för att genomgå gymnasiets lärokurs på engelska.

Vad som föreskrivs i 3 § tillämpas dock inte vid antagning som studerande för att genomgå gymnasiets lärokurs på engelska.

Denna förordning träder i kraft den 20 .

Förordningens 10 § tillämpas första gången vid antagning av studerande till utbildning som inleds den 1 augusti 2026 och därefter. På utbildning som inleds före nämnda tidpunkt tillämpas de bestämmelser som gällde vid denna förordnings ikraftträdande.